

ΠΑΝΔΩΡΑ

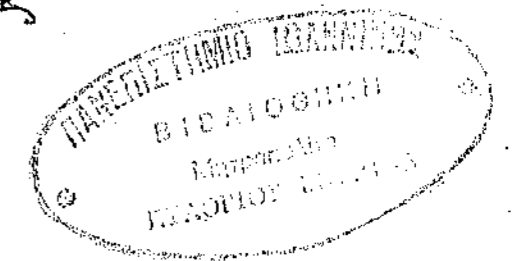
ΣΥΝΕΦΑΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

—1863—

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1862 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1863.

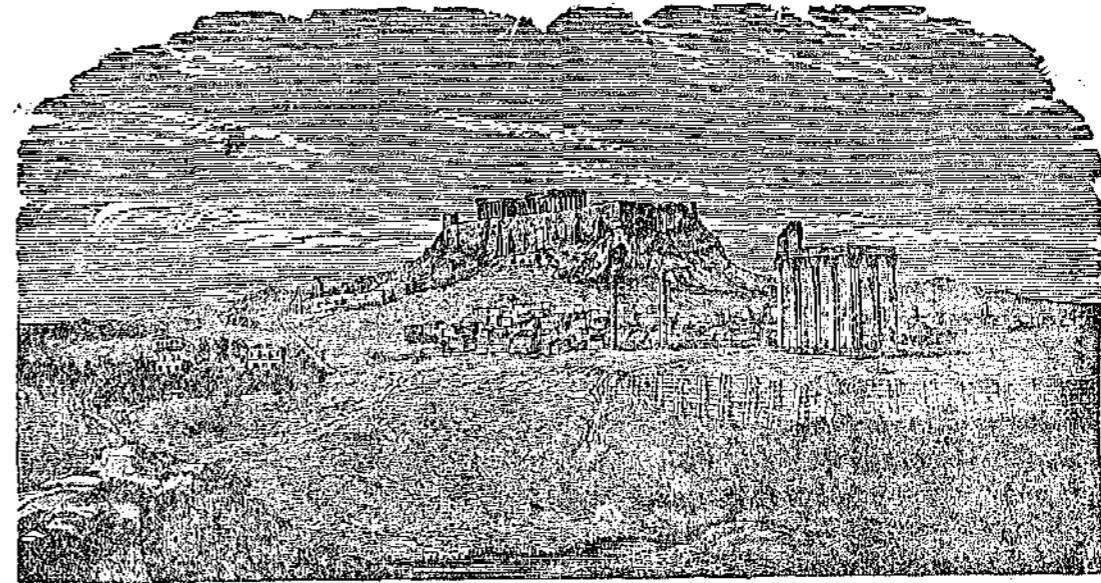

ΑΘΗΝΗΣΙΝ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ.

(Ὅδῳ Περαιῶς.)

1863.

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1862.

ΤΟΜΟΣ ΙΓ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 304.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΑ.

Ἐξεδόθησαν ἐσχάτως ἐν Νεαπόλει τῆς Ἰταλίας τρία μέχρι τοῦ νῦν ἀνέκδοτα βυζαντινὰ διπλώματα, ἐσχέοντα ἐκ τῶν Μεγάλων Ἀρχείων τῆς πόλεως ἐκείνης (1). Ἐξελέξατο δὲ ταῦτα μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ὁ ἐκδότης χάριν λέγει εὐγνωμοσύνης ὡς ἀφορῶντα εἰς Γεώργιον τὸν Γεμιστὸν, τὸν τοσαῦτα εὐεργετήσαντα τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὴν ΙΕ' ἑκατονταετηρίδα διὰ τε συγγραμμάτων καὶ διδασκαλίας.

Ὁ Γεμιστὸς εἶναι ὡς γνωστὸν ὁ Πλήθων ἐκεῖνος, ὁ ἐξελληνίσας τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἕκως προσομοιάσας τὸ τοῦ Πλάτωνος, οὗτινος ἦτο θερμὸς θεασώτης καὶ θευμαστής. Γνωστὸν πρὸς τούτους ὅτι ὁ Πλήθων, ἀποδίδων ἴσως τὴν πτῶσιν τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἐπεχείρησε νὰ δημιουργήσῃ ἄλλην, τῆς ἑποίας τὰ δόγματα, τοὺς κανονισμοὺς καὶ τοὺς ὕμνους εὐρίσκωμεν ἐν μέρει ἐν τῇ *Πλήθωνος τῶμων συγγραφῇ*, ἣν ἀνέκδοτον τέως οὖσαν ἐξέδοτο πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἐν Παρισίοις ὁ σοφὸς ἐλληνοστῆς Alexandre.

Τοῦ πονήματος τούτου τὸ πλεῖστον μέρος παρε-

δόθη τῷ πρῶτῳ ὑπὸ Γεωργίου τοῦ Σχολαρίου, τοῦ καὶ Γενναδίου, ἑστίς ὑπολαμβάνων τὸ φιλοσοφικὸν τοῦ Ἀριστοτέλους σύστημα συμφωνότερον πρὸς τὴν χριστιανικὴν θεολογίαν, διεφέρετο πρὸς τὸν Πλήθωνα. Ἐπὶ τούτου συνέγραψε καὶ πόνημα, τὸ *Κατὰ τῶν Πλήθωνος ἀποριῶν ἐπ' Ἀριστοτέλει*, τὸ ἕκδοτον καὶ αὐτὸ, κείμενον μέχρι ἐσχάτων ἀνέκδοτον, ἐδημοσίωσεν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἐπίσης τῆς Γαλλίας ὁ ἐκτετατός Μηνῆς Μηνωίδης.

Ἐκ τῶν τριῶν τούτων ἐγγράφων τὸ μὲν εἶναι *Χρυσόβουλλον*, τὰ δὲ δύο ἄλλα *Ἀργυρόβουλλα*. Καὶ *Χρυσόβουλλα* μὲν ἢ *Χρυσόβουλλοὶ λόγοι* ἐκαλοῦντο τὰ τῶν αὐτοκρατόρων ψηφίσματα, διότι ἐξήρτητο ἀπ' αὐτῶν σφραγίδες χρυσαί, *Ἀργυρόβουλλα* δὲ τὰ τῶν δεσποτῶν, διότι αἱ σφραγίδες ἦσαν ἐξ ἀργύρου. Τοιοῦτον ἔθος καὶ σήμερον ἐπικρατεῖ ἐπὶ τῶν διεθνῶν συνθηκῶν καὶ ἄλλων τινῶν ἐπισήμων ἐγγράφων.

Τὸ *Χρυσόβουλλον* φέρει τὴν ὑπογραφήν Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ἀδελφοῦ Κωνσταντίνου τοῦ τελευταίου, αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ μεταβάντος εἰς Φλωρεντίαν χάριν ἐνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἐκ τῶν ἄλλων δὲ δύο τὸ μὲν ὑπεγράφη ὑπὸ « Θεοδώρου ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ εὐσεβοῦς δεσπότης Παλαιολόγου τοῦ πορφυρογεννήτου, τὸ δὲ ὑπὸ « Δημητρίου ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ εὐσεβοῦς δεσπότης Παλαιολόγου τοῦ πορφυρογεννήτου. » Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐξεδόθη τὸ 1428,

(1) Illustrazione di tre diplomi bizantini del grande archivio di Napoli per Pasquale Piscido, all'uno Storico-diplomatico nello stesso archivio. Napoli 1862.

τὸ δὲ τοῦ Θεοδώρου τὸ 1427 καὶ τὸ τοῦ Δημητρίου τὸ 1430.

Καὶ ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Δημήτριος ἦσαν ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ Κωνσταντίνου. Κατ' ἀρχὰς ὁ Θεόδωρος ἀναγορεύθη Δεσπότης τοῦ Μωρέως, τὸ δὲ 1414, παρχωρήσας τὸ κράτος εἰς τὸν Κωνσταντῖνον πρὶν ἢ αὐτὸς ἀναβῆ εἰς τὸν καταβέβηκτα θρόνον τοῦ Βυζαντίου, μετέβη ὡς δεσπότης εἰς Σηλυβρίαν ἔπου καὶ ἀπέθικεν ὑπὸ λοιμοῦ.

Ἀναγορευθέντος τοῦ Κωνσταντίνου αὐτοκράτορος, διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὴν δεσποτείαν τῆς Πελοποννήσου ὁ ἀδελφὸς Δημήτριος· ἀλλ' ὅτε ἔπεσεν ἡ Κωνσταντινούπολις, μὴ ἔχων ἰκανὴν δύναμιν ν' ἀντιπαρταχθῆ εἰς τὸν φοβερὸν κατακτητὴν, παρέδωκε καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸ Κράτος καὶ τὴν Οὐγατέρα τῷ νικητῇ. Μεταβὰς δὲ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Θωμᾶ εἰς Ἀδριανούπολιν, ἐνεβίβη τὸ μοναχικὸν σχῆμα μετονομασθεὶς Λαυρεῖ, καὶ ἀπέθικεν τὸ 1471 ἔτος.

Μεταφρόντες καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα τὰ τρία τῶν τριῶν ἀδελφῶν διπλώματα, κρινόμεν ἀναγκαῖον νὰ προσθέσωμεν ἐν συντόμῳ καὶ ἄλλαις τινὲς ἐξηγήσεις.

Κατὰ τίνα τρόπον ὑπέγραψον οἱ ἡμέτεροι αὐτοκράτορες ἔμαθεν ἤδη ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ τῆς πανομοιοτύπου ὑπογραφῆς Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, τὴν ὁποίαν ἐξεδώκαμεν τὴν 1 Λύγουστος τοῦ ἐνεστώτος ἔτους (φωλλ.ἀδ. 207). Ὡς ἐκεῖ φαίνεται, ὁ αὐτοκράτωρ οὐ μόνον τὴν ὑπογραφὴν ὀλόκληρον ἔθετεν ἰδίᾳ χειρὶ, ἀλλὰ καὶ τὴν λέξιν Λόγος παρὰ τὸ Χρυσόβουλλος, καὶ τὴν μῆνα καὶ μέρος τῆς ἡμερομηνίας· ταῦτα δὲ πάντα ἐρυθρὰ, διὰ κινναβάρου.

Ἐρυθρὰ καὶ ἰδίχειρος ἦτο καὶ τῶν Δεσποτῶν ἡ ὑπογραφή, ἀλλὰ μόνον αὐτῆ.

Τὸ ἔθος τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ ὑπογράφεσθαι διὰ κινναβάρου χρυσολογεῖται ἀπ' αὐτῆς τῆς 1' ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ὁ Ἰουστινιανὸς ὑπέγραψε τὰ πρακτικὰ τῆς ἐν Ἐσθλίῳ συνόδου. Τὸ ἔθος δὲ ταῦτο καθιερώθη καὶ διὰ νόμου· ὅθεν τὰ μὲν αὐτοκρατορικὰ ψηφίσματα δὲν εἶχον κύρος ἐὰν δὲν ἔφερον τὴν ὑπογραφὴν ἐρυθρὰν, οἱ δὲ τολμῶντες νὰ μεταχειρισθῶσιν ὑπογράφουσαι κινναβάρου, κατεδικάζοντο εἰς θάνατον· ἦτο δὲ ἡ τιμωρία αὐστηρά, διότι ὁ ἐρυθρὰ ὑπογράφουμενος ἐθεωρεῖτο ἀποστάτης, περὶ τὴν θρόνον ἐποφθαλμιῶν. Ἴδου διὰ τί τὸ χρῶμα δι' οὗ ὑπεγράφοντο οἱ αὐτοκράτορες ὠνομάσθη *encaustum sacrum* ἢ ἱερὰ μελάνη.

Τὸ πρόνομιον τοῦ ὑπογράφεσθαι ἐρυθρὰ παρεχωρήθη περὶ τὰ μέσχα τῆς 11' ἑκατονταετηρίδος καὶ εἰς τοὺς ἡγεμονόπαιδας, καὶ εἰς αὐτοὺς ἐτι τοὺς ἀνωτάτους ἄριστοκρατικούς τοῦ στέμματος· δὲν ἐπεδαψιλεύθη ὅμως καὶ τὸ *μηνιολογεῖν*· ἡ διάκρισις αὕτη ἐτηρήθη μέχρι τέλους, καὶ ἰδού διὰ τί εἰς τὰ δύο προκειμένα ἀργυροβούλλα μόναι αἱ ὑπογραφαὶ εἶναι ἐρυθραί.

Σημειωτέον δὲ καὶ τοῦτο ὅτι, ἐνῶ οἱ αὐτοκράτορες ὑπεγράφοντο « βασιλεῖς καὶ αὐτοκράτορες Ῥωμαίων », οἱ δεσπότες δὲν ἀνέφερον τὸ μέρος ὅπου ἐδέσποζον.

+ Κωνσταντῖν ἡ' καὶ Ἰωάνν. ὁ παλαιολόγος καὶ Δημήτριος Δεσπότης Παλαιολόγος

Ἠλθὼν τούτου οἱ μὲν αὐτοκράτορες ἐλάβανον τὸ ἐπίθετον *κιστός*, οἱ δὲ δεσπότες τὸ *εὐσεβής* καὶ *πορφυρογέννητος*.

Ἐκτὸς τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Κωνσταντίνου, τὴν δ-ποῖαν, ὡς προείρηται, ἐδημοσιεύσαμεν πρὸ τριῶν μηνῶν, ἔχομεν καὶ τὴν παρατιθεμένην, ἀντιγραφεῖται παρ' ἀργυροβούλλου ἐκδοθέντος· ὅτε ἦτο δεσπότης Πελοποννήσου. Τῆς δευτέρας ταύτης ὑπογραφῆς τὸ πρωτότυπον εἶχεν ἀνά χειρὸς ὁ ἐκ τῶν ἡμετέρων πολυμαθῆς Σπυρίδων ὁ Ζαμπέλιος· ἀλλ' ὡς καὶ αὐτὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς, ἀμφιβάλλομεν ἂν εἶναι ἰδιόχειρος τοῦ Κωνσταντίνου· διότι οὐ μόνον φαίνεται ἀνόμιμος πρὸς τὴν ἄλλην, ἀλλὰ καὶ καλλιγράφου χειρὸς καταγγέλλει· καὶ ἐὰν δὲν ἐλησμονήσαμεν, ἦτο μέλινα, παρὰ τὰ νενομισμένα.

Ὁ ἰταλὸς ἐκδότης τῶν τριῶν τούτων ἐγγράφων συνεξέδοτο καὶ μετάφρασιν αὐτῶν λατινικὴν καὶ διαφόρους σημειώσεις ἱστορικὰς, τοπογραφικὰς καὶ γλωσσολογικὰς, ἀναγκαῖας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τοὺς ξένους ἀναγνώστους· οὐχὶ δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς· ἀποδεικνύουσι δὲ αὐταὶ τὸ ἐμβριθὲς τοῦ ἀνδρὸς, ὅστις θέλει βεβαίως εὐεργετήσῃ τὴν φιλολογίαν ἐὰν δημοσιεύσῃ καὶ ἄλλα ἀνάκλιτα.

Ἴδου τὰ τρία διπλώματα

Ἔτος 1427.

Ἡ βασιλεία μου τὴν παρόντα ἀργυροβούλλου ἐρισμὸν αὐτῆς ἀπολεί, δι' οὗ δὴ καὶ διορίζεται ὡς ἂν κρατῆ καὶ κεφαλαιτικῆ ὁ οἰκεῖος τῆ βασιλεία μου κύρ Γεώργιος ὁ Γεμιστός τὸ κάστρον καὶ τὴν χώραν τοῦ φαναρίου, μετὰ πάσης τῆς αὐτοῦ νομῆς καὶ συνθηκῆς καὶ περιοχῆς, λαμβάνον κατ' ἔτος ἐντὸς τοῦ προσοδίου αὐτοῦ πάντα τὰ δίκαια τοῦ κεφαλατικίου τῆς αὐτῆς χώρας, τὰς μύζας καὶ εἰ τι ἄλλον ὀφείλουσι οἱ ἔποικοι τῆς αὐτῆς χώρας αὐθεντικὸν δίκαιον χωρὶς μόνης τῆς τοῦ φλωριατικοῦ δόσεως, ἥτις ὀφείλει εἶναι τοῦ δημοσίου, καὶ οὐδὲν ἔχει εἰς τὰ αὐτὰ παρὰ τινος τὴν τυχοῦσαν διενόγησιν ἢ παρκαλέουσιν, ἀλλὰ ἀπολύτῃ πάσης ἀνενοχλησίας καὶ δεφενδεύσεως τῆ ἰσχύει καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος ἀργυροβούλλου ὀρισμοῦ τῆς βασιλείας μου, κρατῶν καὶ κεφαλαιτικῶν αὐτῶ ὡς ἀνωθεν εἰρηται παρ' ὕλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν καὶ ἐκδουλεύων ὀφείλει, καὶ μετὰ τὴν αὐτοῦ τελετὴν, ἵνα κρατῶσι καὶ κεφαλαιτικῶσι τὸ τοιοῦτον κάστρον καὶ τὴν χώραν τοῦ φαναρίου καὶ οἱ γνήσιοι παῖδες αὐτοῦ ὅ τε κύρ Δημήτριος καὶ ὁ κύρ Ἀνδρόνικος παρ' ὕλην αὐτῶν τὴν ζωὴν κατὰ τὸν ἀναγεγραμμένον τρόπον ὡς καὶ οἱ τούτων παῖδες καὶ εἰ μὲν φανῶσιν ἄξιοι περισσότερας εὐεργεσίας, ἵνα γένηται εἰς αὐτούς, εἰ δὲ μὴ, ἵνα λαμβάνουσι εἰς προσόδιον αὐτῶν κατ' ἔτος πάσας τὰς ἀναγεγραμμένους δόσεις χωρὶς μόνης τῆς τοῦ φλωριατικοῦ δόσεως, ἥτις ὀφείλει εἶναι τοῦ δημοσίου καὶ ἐκδουλεύουσι τῆ βασιλείᾳ ἡμῶν τὴν ἀνήκουσαν ὑπὲρ τούτων δουλείαν. εἰς δὲ προτελευτήσῃ ἐκ τούτων, ἵνα ὁ ζῶν κατέχη καὶ τὴν τοῦ τελευτώτος

μερίδα ἀναπαίρετως καὶ ἀναποσπάσθως παρ' ὕλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν, ἐπεὶ καὶ εἰς τὴν περὶ τούτων βεβαίωσιν καὶ ἀσφάλειαν αὐτῶν ἐγένετο πρὸς αὐτοὺς καὶ ὁ παρὼν ἀργυροβούλλος ὀρισμὸς τῆς βασιλείας μου ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα νοέμβριον τῆς ἐνεσταμένης 5' ἰνδ. τοῦ ἑξακιχλιοστοῦ ἐνακοκιοστοῦ λς' ἔτους ἐν ᾧ καὶ ἡ βασιλεία μου ὑπεσημῆνατο.

† Θεόδωρος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ εὐσεβῆς δεσπότης παλαιολόγος ὁ πορφυρογέννητος ὁ.

Ἔτος 1428.

† Ὁ οἰκεῖος τῆς βασιλείας μου κύρ Γεώργιος ὁ Γεμιστός, ἐνεφάνισεν εἰς αὐτὴν ἀργυροβούλον τοῦ περιπολήτου ἀυταδέλφου τῆς βασιλείας μου πανευτυχιστάτου δεσπότη τοῦ πορφυρογεννήτου κυρίου Θεοδώρου τοῦ παλαιολόγου διαλαβάνον, ἵνα ἔχη τὸ περὶ τὸ κάστρον χωρίον τὴν βρύσιν μετὰ τῆς αὐτοῦ νομῆς καὶ περιοχῆς, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ πᾶσαν καὶ παντοίαν ἀποφέρηται καὶ ἀποκερδαίνῃ πρόσδοτον τὴν τε ὑπὲρ τοῦ κεφαλατικίου δηλονότι, καὶ τὰς δύο μείζας τὰ τε ἐν αὐτῷ ἑξαλειματικὰ στασίς· καὶ πᾶν ἄλλο δημοσιακὸν δίκαιον. ἀνευ μὲν τῶν ὑπὲρ τοῦ ἑξαμυλίου ἀποταχθέντων ἢ ἀποταχθησάντων κεφαλατικῶν ἔχων ἄδουκον ὑξῆαν καὶ βελτιῶσιν κῆρ, κατὰ τὸν ἐνόντα τρόπον, ὁμοίως καὶ ὅσους ἂν προσφέρηται ἢ αὐτὸς ἢ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ξένους, καὶ τοῦ δημοσίου ἀνεπιγνώστω καὶ προσκαυθήσασιν ἐκεῖσε ἐν τῷ τοιοῦτῳ χωρίῳ, ἵνα ἔχωσι καὶ αὐτοὺς κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ, καθεξῆ καὶ νεμηθήσεται τὸ αὐτὸ χωρίον μετὰ τῆς ἐν αὐτῷ γεννησομένης ὑπὲρ αὐτοῦ ἀξήσεως, εἰς τῶν γνησίων παίδων καὶ κληρονόμων αὐτοῦ, ὁ προτιμότερος. καὶ τοῦτο γίνηται κατὰ διαδοχὴν εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον ὀφείλοντος τοῦ κατέχοντος αὐτὸ ἀεὶ ἀποδιδόναι ὑπὲρ αὐτοῦ, τὴν ἀνήκουσαν δουλείαν. (Ὁμοίως) ἐνεφάνισε καὶ ἕτερον ἀργυροβούλον τοῦ εἰρημένου περιπολήτου ἀυταδέλφου τῆς βασιλείας μου, διαλαβάνον ὡς ἂν κρατῆ καὶ κεφαλαιτικῆ ὁ εἰρημένος κύρ Γεώργιος ὁ Γεμιστός, τὸ κάστρον καὶ τὴν χώραν τοῦ φαναρίου μετὰ πάσης τῆς αὐτοῦ νομῆς καὶ συνθηκῆς καὶ περιοχῆς· λαμβάνων κατ' ἔτος ἐντὸς τοῦ προσοδίου αὐτοῦ, πάντα τὰ δίκαια τοῦ κεφαλατικίου τῆς αὐτῆς χώρας· τὰς τε μείζας· καὶ εἰ τι ἄλλο, ὀφείλουσι οἱ ἔποικοι τῆς αὐτῆς χώρας βασιλικὸν δίκαιον· χωρὶς μόνης τῆς τοῦ φλωριατικοῦ δόσεως· μετὰ δὲ τὴν αὐτοῦ τελετὴν, ἵνα κρατῶσι καὶ κεφαλαιτικῶσι τὸ τοιοῦτον κάστρον καὶ τὴν χώραν τοῦ φαναρίου καὶ οἱ γνήσιοι υἱοὶ αὐτοῦ παρ' ὕλην αὐτῶν τὴν ζωὴν, κατὰ τὸν ἀναγεγραμμένον τρόπον. ὀφείλοντες ἀποδιδόναι ὑπὲρ αὐτοῦ, τὴν ἀνήκουσαν δουλείαν. καὶ ἐὰν προτελευτήσῃ ὁ ἕτερος σὺτῶν, ἵνα ὁ ζῶν κατέχη καὶ τὴν τοῦ τελευτώτος μερίδα παρ' ὕλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν. ταῦτα δὴ οὖν τὰ ἀργυροβούλλα

ἐμφανίως τῆ βασιλείᾳ μου ὁ εἰρημένος κύρ Γεώργιος ὁ Γεμιστός, παρεκάλεισεν ἵνα πορίσῃται καὶ χρυσόβουλον τῆς βασιλείας μου εἰς πλείονα τὴν αὐτοῦ ἀσφάλειαν. ἡ βασιλεία μου οὖν εὐμενῶς τὴν αὐτοῦ παράκλησιν προσδεξαμένη, τὸν παρόντα χρυσόβουλον λόγον ἐπιχωρηγεί καὶ ἐπιβεβαιώσει αὐτῷ. δι' οὗ εὐδόκησ' ἰεσπίζει πρὸς ταῦτα καὶ διορίζεται ἵνα τὰ εἰρημένια ἀργυροβούλλα τοῦ περιπολήτου ἀσταδέλφου τῆς βασιλείας μου ἔχωσι τὸ κύρος· τὸ στέργον' καὶ τὸ βέβαιον' καὶ κατέχη ὁ εἰρημένος οἰκείος τῆς βασιλείας μου κύρ Γεώργιος ὁ Γεμιστός τὸ περὶ τὸ καστρίον χωρίον τὴν βρύσιν μετὰ πάντων τῶν εἰσοδημάτων αὐτοῦ, ἅνευ τῆς ὑπὲρ τοῦ ἐξαμιλίου μόνης δόσεως ὡς προεῖρηται· ἔχων ἄδειαν αὐξῆσαι καὶ βελτιοῦν αὐτὸ καὶ παραπέμπειν καὶ πρὸς τοὺς ἐξ αὐτοῦ γνησίους παῖδας, ἐπὶ τῷ παραπέμπεσθαι καὶ παρ' ἐκείνων τὸν ἴσον καὶ ὅμοιον τρόπον πρὸς τοὺς ἐξ αὐτῶν, κατὰ διαδοχὴν ἀδιάκοπον, εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον ὀφειλόντων τῶν ἀεὶ κατεχόντων αὐτὰ, ἀποδιδόναι ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ἀνήκουσαν δουλείαν, ὁμοίως ἢ ἔχη ὁ εἰρημένος κύρ Γεώργιος ὁ Γεμιστός τὸ κάστρον καὶ τὴν χώραν τοῦ φαναρίου, λαμβάνων ἐντὸς τοῦ προσοδίου αὐτοῦ πάντα τὰ δίκαια τοῦ κεφαλαικίου τῆς αὐτῆς χώρας καὶ τὰς μεΐζας· καὶ ἡ τι ἄλλο ὀφείλουσιν οἱ ἔποικοι τῆς αὐτῆς χώρας βασιλικὴν δίκαιον, χωρὶς μόνης τῆς τοῦ φλωριατικοῦ δόσεως, μετὰ δὲ τὴν αὐτοῦ τελευτήν, ἵνα κρατῶσι καὶ κεφαλαικεύωσι τὸ τοιοῦτον κάστρον καὶ τὴν χώραν τοῦ φαναρίου, καὶ αἱ γνήσιοι υἱοὶ αὐτοῦ παρ' ὅλην αὐτῶν τὴν ζωὴν κατὰ τὸν ἀναγεγραμμένον τρόπον. ὀφείλοντες ἀποδιδόναι ὑπὲρ αὐτοῦ, τὴν ἀνήκουσαν δουλείαν, καὶ ἔταν τελευτήσῃ ὁ ἕτερος αὐτῶν, ἵνα ὁ ζῶν κατέχη καὶ τὴν τοῦ τελευτήτος μερίδα παρ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν, κατὰ τὴν περιλήψιν καὶ ἰσχὴν καὶ δυνάμιν τῶν εἰρημένων ἀργυροβούλλων τοῦ περιπολήτου ἀσταδέλφου τῆς βασιλείας μου πανευτυχιστάτου δεσπότη τοῦ πορφυρογεννήτου. ἰὴς καὶ τὴν περὶ τούτων δήλωσιν καὶ ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλος λόγος τῆς βασιλείας μου. ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα ὀκτώβριον τῆς νῦν ἐβδόμης ἰνδικτιῶνος τοῦ ἐξακισχιλιοστοῦ ἐνακκοστοῦ τρικοστοῦ ἐβδόμου ἔτους ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοφρόβητον ὑπεσημῆνατο κράτος.

† Ἰεράτης ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ ῥωμαίων ὁ παλαιολόγος †.

Ἔτος 1456.

† Οἱ οἰκείοι τῆς βασιλείας μου ὅτε κύρ Δημήτριος καὶ κύρις ἀνδρόνικος οἱ γεμιστοὶ ἐνεφάνισαν ἀργυροβούλλον τοῦ ἀδελφοῦ μου τοῦ ἀσιδήμου καὶ μακαρίτου δεσπότη τοῦ πορφυρογεννήτου, δι' οὗ εὐεργετῶνται ὁ μὲν κύρις Δημήτριος τὸ κάστρον τοῦ φαναρίου ὁ δὲ κύρ ἀνδρόνικος τὸ χωρίον τὴν βρύσιν, μετὰ τῆς ἐν αὐτῷ δηλουμένης δυνάμεως, καὶ τῶν καθόλων εἰσοδημάτων αὐτῶν, ἅνευ τῆς δόσεως τοῦ φλωριατικοῦ, ἐνεφάνισαν δὲ καὶ ἄπειρον καὶ σεπτὸν χρυσόβουλον λόγον τοῦ ἀδελφοῦ μου τοῦ βασιλέως, δι' οὗ τὴν τε πρὸς τοὺς τοιοῦτους γεμιστοὺς διὰ τοῦ εἰρημένου ἀργυροβούλλου ἐπιβεβαιώσ' τοιαύτην εὐεργεσίαν, καὶ προστίθεται αὐτοῖς καὶ τὴν τοῦ φλωριατικοῦ δόσιν, μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς αὐτῶν τελευτήν καὶ εὐεργετεῖ αὐτοὺς ἔχειν καὶ ταύτην, καὶ ἂν τρόπον ἔχει ἑκάτερος τούτων, ὁ μὲν τοῦ φαναρίου, ὁ δὲ τῆς βρύσεως τὴν τε ἄρχην, καὶ τὰ ἄλλα εἰσοδήματα καὶ ἐξήτησαν καὶ παρεκάλεισεν ἵνα τύχῃσι καὶ ἀργυροβούλλου ὀρισμοῦ τῆς βασιλείας μου ἐπὶ τούτοις, πλείονος αὐτῶν ἀσφαλείας καὶ βεβαιώσεως ἕνεκα. ἡ βασιλεία μου οὖν τὴν τοιαύτην αὐτῶν ζήτησιν καὶ παράκλησιν εὐμενῶς προσδεξαμένη, τὸν παρόντα ἀργυροβούλλον ὀρισμὸν αὐτῆς ἀπύλιε· δι' οὗ δὴ καὶ διορίζεται καὶ εὐεργετεῖ πρὸς αὐτοὺς, ὡς ἂν κατὰ τὴν δυνάμιν καὶ περιλήψιν τοῦ τε εἰρημένου ἀργυροβούλλου, καὶ τοῦ ἐπὶ τούτῳ προεβάντος σεπτοῦ χρυσόβουλλου, ὁ μὲν κύρις Δημήτριος (κατέχη καὶ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς) τὸ κάστρον τὸ φανάριον μετὰ πάσης τῆς νομῆς αὐτοῦ καὶ περιοχῆς, καὶ ἄρχῃ οὗτος

αὐτοῦ καὶ κεφαλαικεύῃ, παρὰ μηδενὸς τῶν ἀπάντων εἰς τοῦτο διανοχλούμενος, καὶ νέμῃται αὐτὸ (κυρίως καὶ δεσποτικῶς ἔτι καὶ ἀναραιοῦτως καὶ ἀναποσπάστως, λαμβάνων ἐξ αὐτοῦ καὶ τὰς συνθήκας καὶ τεταγμένας δόσεις αὐθεντικὰς, καθὼς ἂν παραδίδονται πρὸς αὐτὸν ἀπογραφικῶς, κὰν αὐξῆσ' ποτε εἰς αὐτὰς (ἤτισοῦν εὐρίσκηται τὴν τε ὑπὲρ τοῦ κεφαλαικίου) δηλονότι καταλογίζομένην, καὶ τὰς μύζας ἀμφοτέρως, εἴ τί τι ἐκείσε ἐξαλειμματικὴν ἔστιν ἤξῃσται. καὶ ἄπλως εἰπεῖν τὰς πάσας τε καὶ παντοίας δόσεις (αὐθεντικὰς. ἵππει προσέθησεν ὡς) εἴρηται καὶ ὁ αὐθέντης μου ὁ ἀδελφός μου ὁ βασιλεὺς διὰ τοῦ εἰρημένου σεπτοῦ χρυσόβουλλου αὐτοῦ, τὸ φλωριατικὸν τοῦ αὐτοῦ κάστρου. ἵνα ἐπιλάβῃται καὶ τούτου μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ (τελευτήν καὶ νέμῃται) καὶ ταύτην τὴν δόσιν, κατὰπερ καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἐκεῖ αὐθεντικὰς. ὁ δὲ κύρις ἀνδρόνικος ὁ γεμιστός κατέχη ὁμοίως καὶ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τὸ περὶ τὸ καστρίον χωρίον τὴν βρύσιν, μετὰ πάσης τῆς αὐτοῦ νομῆς καὶ περιοχῆς. καὶ ἄρχῃ οὗτος αὐτοῦ καὶ κεφαλαικεύῃ, ἰδίᾳ τε καὶ χωρὶς ἀπὸ τοῦ καστρίου κεφαλαικίου, καὶ παρὰ μηδενὸς τῶν ἀπάντων εἰς τοῦτο διανοχλούμενος, καὶ νέμῃται αὐτὸ κυρίως καὶ δεσποτικῶς, ἔτι τε ἀναραιοῦτως καὶ ἀναποσπάστως, λαμβάνων ἐξ αὐτοῦ, καὶ τὰς συνθήκας τε καὶ τεταγμένας δόσεις αὐθεντικὰς καθὼς παρεδόθησάν τε καὶ παραδίδονται πρὸς αὐτὸν ἀπογραφικῶς, κὰν αὐξῆσ' ποτε εἰς αὐτὰς ἤτισοῦν εὐρίσκηται τὴν τε ὑπὲρ κεφαλαικίου δηλονότι καταλογίζομένην, καὶ τὴν τοῦ βιγλιτικῆς καὶ τὰς μύζας ἀμφοτέρως· τὰ τε ἐκεῖ ἔντα ἢ ἐσόμενα ἐξαλειμματικὰ στασεῖα μετὰ καὶ τῆς προεργετηθείσης αὐτῷ γῆς παρ' αὐτοῦ αὐθέντου μου τοῦ ἀδελφοῦ μου τοῦ βασιλέως, τῆς ἀπὸ τῆς μητροπόλεως τρόπῳ ἀναλλαγῆς περιελθούσης τῷ δημοσίῳ καὶ ἄπλως εἰπεῖν, τὰς πάσας τε καὶ παντοίας δόσεις αὐθεντικὰς. ἵππει προσέθησεν ὡς εἴρηται καὶ ὁ αὐθέντης μου ὁ ἀδελφός μου ὁ βασιλεὺς, διὰ τοῦ εἰρημένου σεπτοῦ χρυσόβουλλου αὐτοῦ τὸ φλωριατικὸν τοῦ αὐτοῦ χωρίου, ἵνα ἐπιλάβῃται καὶ τούτου ὁ τοιοῦτος κύρις ἀνδρόνικος γεμιστός, μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τελευτήν. καὶ νέμῃται καὶ ταύτην τὴν δόσιν κατὰπερ καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἐκεῖ αὐθεντικὰς. ἀλλὰ καὶ ἐάν ποτέ τις τεθῇ ἐν τῷ καθόλου τόπῳ καὶ νοτέρα δόσις, εἴ τε κατ' ἐναλλαγῆν τῶν νῦν συνθήκων, διδομένων, εἴ τε κατὰ προσθήκην τιᾶ, διηνεκῆς καὶ οὐ πρὸς καιρὸς, ἵνα λαμβάνοιαι καὶ ταύτην οὗτοι ἀμφοτέροι· ὁ μὲν τοῦ φαναρίου, ὁ δὲ τῆς βρύσεως· καὶ νέμονται καὶ ταύτης κατὰπερ καὶ τὰς ἄλλας ἀπάσας δόσεις· τῆ γοῦν ἰσχύι καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος ἀργυροβούλλου ὀρισμοῦ τῆς βασιλείας μου, καθέξουσι ἑκάτερος τῶν εἰρημένων γεμιστῶν, ὁ μὲν τὸ φανάριον, ὁ δὲ, τὴν

βρύσιν· λαμβάνοντας ἐξ αὐτῶν καὶ τὰς ἀναγεγραμμένας ἀπάσας δόσεις, ἐφ' ὅρω τῆς ἐαυτῶν ζωῆς, ἀποδιδόντες καὶ τὴν ἀνήκουσαν ὑπὲρ τούτων δουλείαν· δεχόμενοι τε πάσας τὰς εἰρημένας δόσεις, εἰς προσόδια καὶ οἰκονομίας αὐτῶν, ἅνευ τῆς οἰκασῶν ἀφαιρέσεως καὶ ἐκδουλεύσεως. ἐάν δὲ καὶ μειζόνων κριθῶσιν ἄξιοι προσοδίων, δεχόμενοι καὶ ταύτας, ἐντὸς τῆς ποσότητος τῶν προσοδίων αὐτῶν. μετὰ δὲ τὴν ἑκατέρου αὐτῶν τελευτήν, ἐπιλείψονται τῶν τοιούτων τοῦ τε φαναρίου δηλονότι καὶ τῆς βρύσεως, καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν ἐσόμενοι γνήσιοι παῖδες, ἄρρενές τε καὶ ἑξ ἀρρένογονίας κατὰ διαδοχὴν, καὶ καθέξουσι καὶ ναμηθήσονται ταύτας καὶ οὗτοι, κατὰ τὸν ἴσον καὶ ὅμοιον τρόπον. οὕτω μὲν τοι, ὅτε ἕνα μὲν τοῦ φαναρίου, ἕνα δὲ τῆς βρύσεως, τοὺς πρεσβυτάτους δηλονότι, τῶν ἀπὸ γένους ἑκατέρου αὐτῶν ἐπιλαμβάνεσθαι, καὶ τούτων ἑκάτερον τελευτήσαντα αὐτῶν ἕνα ὁμοίως διαδέχεσθαι, καὶ τοῦτο οὕτως αἰεὶ γίνεσθαι, ἄχρη ἂν τις τῶν ἀπὸ γένους αὐτοῦ γεμιστοῦ ἄρρενας καὶ ἑξ ἀρρένογονίας ὑπολείπηται. ἐάν μὲν τοι συμβῇ, ἀπὸ μὲν τοῦ ἑτέρου αὐτῶν μηδένα ἄρρενα, ἢ μὴ ἐξ ἀρρένογονίας ὑπολείπηται, ἀπὸ δὲ τοῦ ἑτέρου πλείους, καὶ οὕτω, τῶν ἀπὸ γένους τοῦ αὐτοῦ, ἕνα μὲν τοῦ φαναρίου, ἕνα δὲ τῆς βρύσεως ἐπιλαμβάνεσθαι. ἔτι ἐάν συμβῇ ποτε τὸν πρεσβυτάτον τῶν ἀπὸ γένους ἑκατέρου αὐτῶν καὶ ᾧ γίνεσθαι ἢ διαδοχῆ, παντάπασι ἀνάξιον γενέσθαι τῆς τοιαύτης δωρεᾶς, ἵνα ἕτερος τῶν ἀπὸ γένους τοῦ αὐτοῦ γεμιστοῦ, ἄξιος μᾶλλον ἐκείνου, εἰς τὴν ἐκείνου ἀνισάγηται διαδοχῆν. ἔτι διορίζεται ἡ βασιλεία μου καὶ εὐεργετεῖ, ἵνα ὅσοις ἂν ἀνθρώπους ξένους τε καὶ τῷ δημοσίῳ ἀνεπιγνώστους φέρωσι καὶ προσκαλλίσωσιν οἱ αὐτοὶ γεμιστοὶ, ἢ τινες τῶν διαδόχων αὐτῶν, εἴ τε ἐν τῷ φαναρίῳ, εἴ τε ἐν τῇ βρύσει, κατέχωσι καὶ τούτους καὶ νέμονται. τὸν ἴσον καὶ ὅμοιον τρόπον, παρὰ μηδενὸς τῶν ἀπάντων, μηδὲ τούτων ἕνεκα διανοχλούμενοι, ἀλλὰ πάσης ἀνενοχλησίας ἀπολαύοντες. Καὶ εἰς περὶ τούτων πάντων δήλωσιν καὶ ἀσφάλειαν, γέγονε καὶ ὁ παρὼν ἀργυροβούλλος ὁμοίως τῆς βασιλείας μου ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα ἰούλιον τῆς νῦν πρεχούσης ἰνδικτιῶνος γ' τοῦ ἐξακισχιλιοστοῦ ἐνακκοστοῦ πενηκκοστοῦ ὑγδίου ἔτους ἐν ᾧ καὶ ἡ βασιλεία μου ὑπεσημῆνατο.

† Δημήτριος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ εὐσεβὲς δεσπότης παλαιολόγος ὁ πορφυρογεννήτης·

Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὴν ἐνταῦθα μετατύπωσιν τῶν ἀνωτέρω διπλωμάτων ἐτηρήθη ἡ αὐτὴ γραφὴ καὶ στίξις τοῦ πρωτοτύπου.

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ

Περὶ τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ πυρκαϊᾶς τοῦ Ἀγίου Γάβρι.

(Συνέχ. Ἰδε φυλλάδ. 303.)

ⲉⲙⲉⲛⲟⲩⲛ

ἰδοὺ καὶ ἔρχονται τινὲς τοῦροι ἀρματωμένοι, μὲ ὄπλα εἰς τὰ χεῖρας καὶ ἐξηγριωμένοι καὶ ἄρχισαν τὴν σακλωσιάν ἀμέσως νὰ κρημνίσουν, καὶ τοὺς μαστόρους ἐνταυτῷ νὰ τοὺς κουρσοῦ- [λαδίζουσι.

τὸν σιλιχτάρι γύρευαν, κὶ αὐτὸν τὸν μουπακίρη, οἱ δὲ φυγόντες κρύφθηκαν μέσα στὸ μοναστήρι· κ' ἐκείθεν καθάλικευσαν ἀπὸ τὴν χώραν βγαίνουσι, καὶ εἰς τὸ σάμι ἤβελαν ἀμέσως νὰ πηγαίνουν· μαθῶν δὲ τοῦτο ὁ μουφτής ὁ ἀνωειρημένος, ὡς τάχα ὁ παγκάμιστος οὐκ ἦν ἰδεασμένος, ἀμέσως τοὺς ἐπρόφθασε κλαίει παρακαλῶντας, πεῦτει εἰς τὰ ποδάριχ τους λέγει παρακινῶντας· τοῦτο νὰ μὴν τὸ κάμωσι διότι τὸν ἐγγύζουσι, κὶ ἂν πάθουν τίποτεσ κινδὸν ἐκ τούτου νὰ γνωρίζουσι, καὶ ἔτι κατεπέσιθησαν εἰς τὸ νὰ ἐπιστρέψουν, ἵνα μὴ καθ' ὄδον αὐτοὺς τύχη καὶ τοὺς παστρέψουν. ἀλλὰ τοῦτο τὸ κίνημα λέγω τῶν ἐντοπιῶν, δὲν ἐπροήλθ' ἀπ' αὐτῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀρμενίων· ἐκείνοι τοὺς διήγειραν σ' αὐτὸ τὸ χαρακίετι, διὰ νὰ ἐμποδίσωσι ναοῦ τὸ μεραμέτι· κ' ἐζήτουν οἱ παγκάμιστοι τὰ μέρη τοῦ οἰκῶσι, νὰ μὴ κτισθῶσι πρὸς κειρὸν ἕως οὗ νὰ σταλθῶσι· εἰδήσεισ τοὺς σαβράφιδες τοὺς ὄντας εἰς τὴν πόλιν, εἰς διορίζαν ἡμερῶν ἐξήντα μίαν ὄλην· ἡμεῖς δὲ τοὺς ἐδῶκαμεν ὅχι μόνον ἐξήντα, ἀλλὰ τρεῖς· τύσαισ δηλ. ἑκατὸν ὀγδοήντα· ἀπὸ τὴν πόρταν τὸ λοιπὸν ἡ σακλωσιὰ συκώθη, στὴν ἀγυθὰδα ἱεροῦ βήματος ἀνωρῶνθη. λοιπὸν ἂς τοὺς ἀφήσωμεν ἐκεῖ καὶ ἂς δουλεύουσι, ἡμεῖς εἰς βασιλεύουσαν ὁμοῦ νὰ μᾶς γυρεύουσι. νὰ μάθωμεν τὰ πράγματα πῶς εἶναι καὶ πῶς τρέχουν, ἂν ἔπαυσαν πλέον ἐκεῖ, ἢ πάλιν καταστρέχουν· γυρίσωμεν κὶ ἐμάθωμεν τὸν τόπον πῶς ἐπέχει, τῶν ἀπορῆτων δεβλετιῦ βουλῶν τε πῶς μετέχει· παναγιωτάκης ὁ λαμπρὸς κλόνοσ τῶν μουρουζαίων, σεμνόνωμα τοῦ γένους μᾶς νέων τε καὶ ἀρχαίων· οὐχὶ δ' ἀντικατάστασιν αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ ἄλλων, ριτζάλιδων τοῦ δεβλετιῦ μικρῶν τε καὶ μεγάλων καὶ ἀρμενίουσ εὐρομεν δόντας πάλιν δευτέρων, ἀναφορὰν στὸ κράτος του ἄλλων μίαν ἡμέραν. στὰ ψωμαθῆσ τὴν ἔδωκαν, πλὴν ἦτον μουχτασάρι, ὅχι καθὼς ἢ πρῶτον τους μὲ ὕφος μουρασάλι· ἀλλὰ κὶ αὐτὴν ὁ βασιλεύσ ἐξῶ πάλιν εὐγάσει, καὶ ἰχναλὲ στὴν ὑψηλὴν πόρταν πάλιν τὴν κάνει. ἐξέδωκεν οὖν ὀρισμὸν τὸ ὑψηλὸν δεβλέτι,

κ' ὁ σαχισλάμ δουρὴ ζαδες τὸ καμεν ἱσαρέτι· καὶ τέσσαρας διώρισε δεβλέτιζε οὐλαμάδες, καὶ τρεῖς ἀπ' τοὺς ριτζάλιδες δυὸ ἦτον μουβελλάδες· γὰρ νὰ κοιτάξουν τὸν νιζάν ἐρθῶσ ὅχι ἀκρίτως, ῥωμαίων καὶ ἀρμενίδων, καὶ ἀδωροδοκῆται· τὰ δὲ ὀνόματα αὐτῶν ἦτοι τῶν ἀνωτέρων, ἀφέντιδῶν τε καὶ κριτῶν τὰ βλέπεισ κατοιτέρων. τὰ δύο πρῶτα τοῦ εἰδῆσ· εἶναι τῶν μουβελλάδων, τὰ ἄλλα δύο δευτέρω εἶναι μουδεβρίσάδων· τὰ δ' ἄλλα τρεῖς ἐφεξῆσ εἶναι τοῦ ριτζαλιῦ, τῆσ ὑψηλῆσ πόρτασ φημι αὐτοῦ τοῦ δεβλετιου. μεχμέτ ἐμὴν πασαζαδες παγιὸν βούμελι· ἔχων, μεχμέτ ταχίρ ἐφένδης δὲ ἀνατολῆσ ἐπέχων· ὁ δὲ ἐμῆνῆσ τοῦ φετῶ μεχμέτ ρασιδ ἐφένδης, καὶ ὁ κασάμι ἀσκερὴ ἦν σουλεϊμάν ἐφένδης. ἀπὸ δὲ τῶν ριτζάλιδων ἦν ὁ ρεῖζ ἐφένδης, ἂς μεχμεμέτ ἐλέγετο ἐμὴν βαχιδ ἐφένδης· ὁ πρῶτον δευτερδάρης δὲ γιουσούφ ἀκιάχ ἐφένδης, καὶ ὁ ἐμῆνῆσ τεραχανὲ ἀχμέ ἀζίζ ἐφένδης· ἀπ' οὗ οὖν διωρίσθησαν οὗτοι οἱ μουβελλάδες, οἱ μουτεβρίσιδες φημι ριτζάλια οὐλαμάδες· διεμνησθημεν κ' ἡμεῖς οἱ πάμπτωχοι ῥωμαῖοι, ὁμοίωσ καὶ οἱ πλούσιοι βάρβαροι ἀρμεναῖοι· ἵνα ἐκλέξωμεν κ' αἱ δυὸ φυλαὶ πληρεξουσίουσ, ἐκάστη ἀπ' τὸ γένος τῆσ πέντε καὶ ὅχι πλείουσ· εἰδιωρίσθησαν λοιπὸν ἐκ μέρους ἡμῶν ἐξῆ, καὶ εἰς τὴν πόρταν σταλθῆσαν ἐπὶ τῆ διαλέξει· ὁ κύριωσ γεράσιμωσ πρῶτον θεσσαλονίκης, ὅστις καθὼς προεῖρηται κατὰγεται ἐκ κρήτῆσ· ὁ ἰκονίου κύριλλωσ καὶ οἱ ἀγιοταφῆται, προκόπιωσ μητρόφανωσ ἄμφω ἀνατολίται· ὁ φάραχ ἐπιλεγόμενωσ χαίνας ἦτοι γιανάκης, κὶ ὁ καστρινὸσ ἦν μετ' αὐτῶν κύριωσ νικολάκησ· ἐκ μέρους ἀρμενίων δὲ πλῆθος μὲν ἐσυνήθη, ἀλλ' οἱ ἑπτὰ παρέστησαν τὸ πλῆθος ἀπεθλήθη· ἐδῆρνελησ λεγόμενωσ πογῶσ ὁ βαρδαπέτης, σαβράφιδων ὁ κεχαγίλῆσ ἦν τότε ὁ καραπέτης· ὁ οὐζοῦν ἀρετοῦν ἐγλουσ σαβράφης ὁ βανέζης, ὁ παρουτιζῆ δὲ κάλφασι ὁ μαστροαρακιέλης· κιλτζόγλουσ ὁ κατόλικωσ σαβράφης ὁ ἀντόντασ, ὁ τοῦ κεθόρη δὲ υἱὸσ σαβράφης ὁ κικάρης· τινγαίρογλου γικζιτσισῆ λεγόμενωσ μινάσης, ἂν εἶναι καὶ κατόλικωσ ἀρμενῆν νὰ λογιάσῃ· ἀπ' οὗ δὲ παρεστάθημεν ὅλοι εἰς τὸ μετζλήσι, μᾶς ἔδωκεν τὴν ἀδειαν καὶ εἴχομεν καθῆσαι· ἤρχισεν οὖν ἐμὴν πῆσ πρῶτον νὰ ἐκλυεάζῃ, τὸν ἀνακτα σουλτάν μαχμουτ καὶ νὰ ἐγκωμιάζῃ· ἔτοσ αἰθ μουραφῶσ α'· καὶ λέγει εἶναι προσταγῆ ἵνα θεωρηθῶσι, οἱ μεταξὺ νιζάδες σασ κὶ ἐνόμοιωσ νὰ λυθῶσι. ἔπειτα μᾶς ἠρώτησεν ἂν ἐκλελεγμένοι, εἴμεθ' ἀπ' τὸ γένος του καθ' εἰσ· διωρισμένοι.

ἡμεῖς οὖν ἀπεκρίθημεν ἔβητ ἐφένδιμ νέσκα, οἱ δ' ἀρμεναῖοι ἐμπαλιν χάρ ἐφένδιμ ὄσκε· ἡμεθᾶ γὰρ ἐσνάφιω σαβράφιδες καὶ γέροι, αὐτοὶ δὲ ὀκουμοῦσιδες ὅλοι τους καλογέροι· γελάσαντες δὲ ἅπαντες κοινῶσ πρὸσ τοῦτους εἶπον, ἐσεῖσ εἰσθε ἀνόητοι ὅμοιοι μὲ τὸν λούπον· νιζάν ἐδῶ δὲν ἔχετε ἐσεῖσ· διὰ τὴν πίστιν, ὁ μουραφᾶσ σασκρέμεται γὸν νόμον καὶ τὴν κρίσιν· καὶ οὕτωσ ὁμολόγησαν πῶσ εἶν ἐκλελεγμένοι, κὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸ γένος τους εἶναι διωρισμένοι. τὸ ἀρχουχάλι τους λοιπὸν ἐμὴν πῆσ· εὐγάζει, καὶ πέρνοντασ στὸ χεῖρι του ἄρχισε νὰ διαβάζῃ· ἢ δὲ διαλέψῃσ αὐτοῦ καὶ τὰ ζητήματά τους, ἢ νὰ εἰπῶσ καλλίτερω τὰ ἀδικήματά τους· ἦτον πῶσ τάχα ἐξ ἀρχῆσ ὁ τάφοσ τοῦ κυρίου, καὶ ἡ ἀποκαθῆλωσισ, κὶ ὁ τόποσ τοῦ κρηνίου· καὶ ἡ ἀγία βηθλεὲμ ἡ γέννησισ κυρίου, κὶ ὁ τάροσ ἐν γηθσιμανῆ μητρόσ τῆσ τοῦ κυρίου· αὐτὰ τὰ πέντε τάχατεσ ρηθέντα ζικρέτια, γράφουσι τὰ φερμάνια τους νὰ εἶναι μουστερέκια· τὰ δ' ἄλλα ἔντα ἐν καθ' ἑμὲρ οἰκήματά τους, μόνου νὰ τὰ δρίζωσι ὡσ καθ' αὐτὰ δικά τους· ὁμοίωσ δὲ καὶ τὰ λοιπὰ γένη δινδάσικα τους, νὰ εἶναι ὅλα ὑπ' αὐτοὺσ ὡσάν γιανμάκιά τους. τὰ μὲν ζικρετιλάχικα ἔχοντες ἱστιράκεν, τὰ δε λοιπὰ μέρη αὐτῶν ἔχοντες ἱστικλάλεν. ἀλλ' οἱ ῥωμαῖοι θέλουσι ὅλα αὐτὰ μὲ βίαν, νὰ ἀποσπάσωσι ἐξ αὐτῶν διὰ τὴν σφῶν κακίαν· διὸ στὴν ἀπουσίαν τους ὅλα των τὰ σενέτια, τερκῆνι ταῦτα ἔκαμαν διὰ νεφσανιέτια· μάλιστα ἔχουσι σκοπὸν ὁποῦ τὰ ζικρέτια, ἔσον τὰ ἱστικλάλικα ἔσον καὶ μουστερέκια· ὅλα νὰ τοὺσ τὰ πάρωσι κὶ αὐτοὺσ νὰ τοὺσ πετάξουσι, καὶ ἀπὸ τὴν ἱερουσαλὴμ ὅλουσ νὰ τοὺσ τσινάξουσι. διὸ κρυφίωσ ἔλαβον παρὰ τοῦ βασιλείου, εἰς τὸ συμβεβηκόσ αὐτὸ τώρα τοῦ γιανκινίου· χάτι σερίφω ὑψηλὸν καὶ ἄδειαν νὰ κτίσωσι, τὸν καμκῆν μόνου αὐτοὶ νὰ τὸν μερεμετίσωσι. αὐτοῦ λοιπὸν τοῦ ὀρισμοῦ τὸ κἀίδι του ζητοῦσι, νὰ γένη ῥέφι καὶ τερκῆν (1) καὶ ἄλλο παρακαλοῦσι· νὰ ἐκδοθῇ βασιλικὸν προσκυνητὸν φερμάνι, κάθε γένουσ τὰ μέρη του ξεχωριστὰ νὰ κάμῃ· τὰ ἴδια τὸ ἴδιον μὲ συντροφίαν δὲ τ' ἄλλα, ὅλα τὸ μουστερέκιμ μικρά τε καὶ μεγάλα. ταῦτα ἐδικλάμβανεν αὐτ' ἡ ἀναφορά των, αὐτὰ ἦν τὰ ζητήματα τάχα ὡσ δικαία των· λοιπὸν ἀπ' τὸν ἐμὴν πῆσ ἀπ' οὗ αὐτῆ διαβάσθη, καὶ ὅλο τὸ μετζλήσιον ἀπ' οὗ τὴν ἠκροάσθη· λέγει πάλιν ἐμὴν πῆσ μὲ γλωῦσαν του γλουκεϊαν, καὶ μὲ φωνῆν τοὺσ ἐρωτᾶ ἐπιεικῆ πραεϊαν· τί εἶναι τὸ μεράμισασ ὡ φίλοι τί ζητεῖτε;

(1) ἦτοι νὰ καταργηθῇ.

ὁ βαρδαπέτη δὲ πογῶσ πρῶτωσ ἀπολογεῖται· ἐφένδιμ τὰ ζητήματα ἡμῶν καὶ τὸ μεράμι, τὸ ἀρχουχάλι μᾶς αὐτὸ ὅλα δηλα τὰ κάμνει· ἐκεῖνο λέγει ἐμὴν πῆσ, ἔγινε κικράτι, ἀλλὰ καθ' ἱερὸν ἡμῶν νόμον καὶ σεραάτι. πρέπ' νὰ κάμ' ὁ διαβατζῆσ ἐκ στόματοσ ἱκράρι, μήπωσ ὁ ἐναγόμενωσ κάμη αὐτὰ ἱνκιάρη. καὶ διὰ τοῦτο θαρετὰ λέγεται ὁμιλεῖτε, συστάθημεν φοβήθημεν ὑστερον μὴν εἰπῆτε· ὅσα ἂν θέλετε ἐσεῖσ· στὸν μαζπατάν περνοῦμεν· καὶ ὅσα ἂν δὲν θέλετε ἡμεῖσ δὲν τὰ περνοῦμεν· ἂν κατὰ λάθοσ δὲ ἐσεῖσ· ἄλλ' ἀντ' ἄλλων εἰπῆτε, πάλιν ἡμεῖσ τὰ σβῶνομεν ἐσεῖσ· μὴ συσταλθῆτε· μ' ὅλον τοῦτο προσέχετε καλὰ εἰς τὰσ προτάσεισ, ὑστερον νὰ μὴν ἔχετε παράπονα προφάσεισ· ἄρχισε τῶνον ὁ πογῶσ νὰ λέγῃ νὰ προβάλλῃ, ὅσα ἂν διελάμβανε αὐτὸ τὸ ἀρχουχάλι· παρέστησαν δὲ ἐν ταῦτῳ ῥέσιμια καὶ περιγέλια, καὶ πάντες ξεκαρδίσθησαν ἀπ' τὰ πολλὰ τὰ γέλοια· τὰ εἶχον μὲ διάφορισ μιογιάσ μιογιαδισμένα, ὡσ μέρη τάχα χωριστὰ τοῦ καθενὸσ γραμμένα· καὶ ἔδειχναν μὲ δάκτυλον τὰ μέρη τὰ δικά τους, ὁμοίωσ καὶ τὰ τῶν φυλῶν μὲ τὰ ὀνόματά τους. τότε ὁ ρεῖζῆσ θύμωσε περὶ τῶν ὀνομάτων, καὶ πατρικὰ τοὺσ ἤλεγξε πῶσ τρώγουσι τὰ κακάτων· ὁμοίωσ δὲ ἐθύμωσαν κ' οἱ ἄλλοι οὐλαμάδες, καὶ ἀνοήτουσ ἔλεγον αὐτοὺσ καὶ μπῦνταλάδες· γιὰτί δὲν βλέπουσι τὸν νιζάν τοῦ γένουσ των ταῖσ [ζάλαισ,

μόνον ἀνακατῶνουσι καὶ ξέναισ φυλαῖσ ἄλλαισ· ἄρχισαν οὖν νὰ λέγωσι πάλιν νὰ φλυαρῶσι, πῶσ οἱ ῥωμαῖοι τοὺσ φθονοῦν πάντα τοὺσ ἀδικουσι· ὅσα δ' αὐτοὶ ἐπρόβαλλον τὰ περνε στὸ κονδῆλι, μόνουσ του ὁ ἐμὴν πῆσ γιὰ νὰ μὴν ἔχουν ὅλη· νὰ λέγωσι μετέπειτα πῶσ ὁ γραφεὺσ κιατίπης, ἄλλα ἀντ' ἄλλων ἔγραψεν ὁ ψεύτησ ὁ κιαζίπης· αὐτοὶ ἄλλα τὸν ἔλεγον κ' ἐκεῖνοσ ἔγραψ' ἄλλα, γιὰτ' οἱ ῥωμαῖοι ἔταξαν αὐτῷ δῶρα μεγάλα· γράφων οὖν ὁ ἐμὴν πῆσ τάχα ἀλησμονουσε, ἂν ἐρθῶσ τὰ ἔγραψεν ὡσ θέλουσι τοὺσ ξωτοῦσε· αὐτοὶ δὲ ἀπεκρίνοντο πῶσ καθὼσ τοῦ τὰ εἶπον, οὕτω καὶ τὰ κατέγραψε δὲν ἔχουν τί ἐλλείπον· καὶ ἕωσ οὗ κατέγραψε τὴν κάθε πρότασίν των, συχνάκισ τοὺσ ἠρώτα πρὶν εἰς κάθε ζήτησίν των· εἴτα ἠρώτησε κ' ἡμεῖσ εἰς τὰ γραφέντα, ἀπολογίαν ἔχομεν καὶ εἰς τὰ προβληθέντα· ἡμεῖσ δὲ ἀπεκρίθημεν ἐφένδιμ ἀποροῦμεν, εἰσ ὅσ' αὐτοὶ ἐπρότεινον οὐδὲν τι ἐννοοῦμεν· τὸ ἀληθὲσ δὲ στέκεται στοὺσ λόγουσ στα σουσέτια, οὐδὲ σ' αὐτὰ τὰ ῥέσιμια ἀλλὰ εἰς τὰ σενέτια· ἂν ἔχωσι σενέτια ἂσ βγάλουν στὸ μεϊδάνι, εἴτε χάτι σερίφ ἔστιν εἴτε ἀπλῶσ φερμάνι!

τότε οὖν ἐρωτήθησαν ἂν ἔχωσι σενέτια,
 αὐτοὶ δὲ ἀπεκρίθησαν πῶς ἔχουν μόν' σουρέτια·
 τὰ καὶ αὐτὰ δὲ ἔχουσι στὸ κουτσερίφ σταλμένα,
 ἐκεῖ τὰ χατσερίφια εἶναι πεφυλαγμένα.
 λέγονται γὰρ ἀρμενιστὶ τὰ χράματα τὰ ἀσπρα,
 μὲν αὐτὰ οἱ μαῦροι ἠλιπίζον τὴν τῆς δουλείας των
 [πάστρα·
 καὶ οὕτως εὐγάλαν τινὰ τῶν σουρετιῶν σουρέτια,
 κρατοῦντες τὰ μὲν εὐλόθειαν ὡς καὶ αὐτὸ σενέτιον·
 ἀλλ' ὅμως οἱ ἐφέντηδες δὲν πρῶσεξαν τελείως,
 σ' αὐτὰ ὡς δικαιοῦται καὶ φρόνιμοι ὁμοίως·
 καὶ οὕτως τοὺς τὰ πέταξαν καὶ πρὸς ἡμᾶς γυρίσαν,
 ποῖαν ἴδωμ' ἀπόκρισιν πρὸς ταῦτα ἐρωτήσαν·
 ἡμεῖς δὲ ἔχοντες μάζ' ἔλα μᾶς τὰ σενέτια,
 χάτια ἔλα γιερτζεκτέν ὅχι ἴσα σουρέτια·
 ἀχτιναμὲ ὅμμερ χατάπ, καὶ χάτι τοῦ κἀθίμη,
 τοῦ τῆς αἰγύπτου ἀλωτοῦ φημί σουλτάν σελίμη·
 καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ σουλεῖμάν ἐκείνου τοῦ κανόνι,
 ἂν πῶ καὶ ἄλλα πάμπολλα τ' ἀφτίμου δὲν ἰδρῶνει.
 αὐτὰ λοιπὸν ἐπῆραμεν μετ' ἄκρας εὐλαθείας,
 μετὰ φωνῆς δὲ ταπεινῆς εἶπομεν καὶ προεῖπας·
 ἐφένδιμ ἄς ἀποκριθῶν γιὰ λόγου μᾶς σουλτάνοι,
 καὶ βασιλεῖς τρισμάκρας τοῦς φίλους μᾶς δὲν φθάνει;
 αὐτοὺς ἄς ἀποκριθῶν ἐκ μέρους ἐδικοῦ μᾶς,
 αὐτοὶ ἄς εἶναι πύτροποι ὄλου τοῦ μιλλετιῦ μᾶς.
 καὶ ἀμέσως ταῦτα δώσαμεν εἰς χεῖρας τὰς ἰδίας,
 ἐκείνου τοῦ ἐμὶν πεῖ ἄνευ πολυλογίας·
 ὁ δὲ ἐκεῖνα ἀσπασθεῖς ἔθηκε τῷ μετώπῳ,
 μετὰ χαρᾶς μεγάλης δὲ εἴληπε τῷ προσώπῳ·
 καὶ ἔπειτα ἀνέγνωσεν ἐκεῖνα μὲν νικιᾶτι,
 καὶ μάλιστα τὸ τοῦ σελίμ εὐλογημένον χάτι.
 καὶ εἶπεν τοῖς ἀρμενίδαις ἑσείς λαλεῖτε χάλτια,
 ῥωμαῖοι δ' ἀποκρίνονταί με τὰ παρόντα χάτια·
 καὶ με τοιαῦτα χάτια ἐπὶ δὲν ἠμποροῦμεν,
 οὐδὲ πῶς γάρ ἐν λάθος εἶναι νὰ πηῶμεν·
 ἂν ἔχετε λοιπὸν καὶ ἑσείς παρόμοια σενέτια,
 πέτοινα ἰσοδύναμα ὅχι ἡμῶς σουρέτια,
 εὐγάλετέτα δεῖξατε ἀντιπαρταχθῆτε,
 γιὰτὶ μὲν αὐτὰ τοῦ δεῖξατε δουλειὰ δὲν κατορθῶτε·
 αὐτοὶ δὲ πάλιν ἔλεγον πῶς εἶν' ἀπσταλμένα,
 εἰς τὰ ἱεροσόλυμα εἶναι πεφυλαγμένα·
 λοιπὸν τοὺς ἀπεκρίθησαν ἄς γένουν δερκιενάρι
 ἡμεῖς καὶ εἰς τοὺς κώδικας ἔχομεν ἰχτιπάρι·
 αὐτοὶ πάλιν τοὺς ἔλεγον δὲν εἶναι γεγραμμένα,
 μήτε εἰς τὰ κλέμια εἶναι καταστρωμένα·
 οἱ δὲ κριταὶ εἶπον ἡμῖν μὰ καὶ οἱ ἀρμεναῖοι.
 βραγιάδες εἶναι καὶ αὐτοὶ καθὼς καὶ οἱ ῥωμαῖοι·
 ξεχωριστὰ ἂν κάμωσι καὶ οὗτοι μεραμέτια,
 τί προσνοῦν οἱ ἄθλιοι εἰς τ' ἄλλα τὰ μιλλέτια;
 ἡμεῖς δὲ τοὺς ἐλέγομεν ἐφένδιμ στοχασθῆτε,
 τὸ δίκαιον ἐφείλετε νὰ ὑπερασπισθῆτε·
 ὅλα τὰ χατσερίφια ἡμῶν διελκυσθάνου,

πῶς τ' ἄλλα τὰ μιλλέτια δὲν ἔχουσι νὰ κάμουν·
 ἀπ' τὸν κῶδον τοῦ καμαμὲ μήτ' ἔξω μήτε μέσα,
 ἀλλ' εἶναι καὶ γιωμαῖα καθὼς τὸ γράφει μέσα·
 ὁ ἴδιος ἀκτιναμὲς καὶ τὰ λοιπὰ σενέτια,
 μὲν ὅλον τοῦτο τοὺς κάνομεν μουσααδὲ βραγέτια·
 καὶ πάλιν δὲν μποδιζομεν αὐτῶν τὸ ζιαρέτι,
 αὐτοὶ ὅμως ὡς ἐλέπετε ζητοῦν καὶ μεραμέτι.
 ἡμεῖς γιωμαῖα οὐκ ἐσμὲν, εἶπον ἀλλὰ μιλλέτι,
 καλλίτερον ἀπὸ ἑσᾶς μὲ ὕεον ἰναγέτι.
 καὶ ἠμπορεῖ τὸ γένος μᾶς νὰ ἀνοικοδομηθῆσιν,
 τὸν καμαμὲν ὀλόκληρον ἐκ βάρων νὰ τὴν κτίσῃ.
 λέγει τοὺς ὁ ἐμὶν πῆς πῶς ἔχει τὸ κουδρέτι,
 μόνον ἕνας σαξέβραφης σας καὶ ὅχι τὸ μιλλέτι·
 νὰ κτίσῃ ἕνα καμαμὲν ὀλόκληρον τὸ ζεῖρω,
 δίκαιον πλὴν δὲν ἔχετε οὕτε μπορῶ νὰ εὔρω.
 σφοδρότατα προστάζει γὰρ ὁ βασιλεὺς καὶ χάνης,
 ἐκεῖνος ὁ ἀείμνηστος κανόνης σουλεῖμάνης·
 τὸ μεραμέτι κλισιὰ νὰ ἔχουν οἱ ῥωμαῖοι,
 ὅχι δ' οἱ ἄλλοι αἱ φυλαὶ ἢ ἄλλοι εὐρωπαῖοι.
 ἐν ὕψει δὲ ἐλέγομεν ἡμεῖς αὐτοὺς γιωμαῖα,
 ἀπ' τὸ κεφάλι ἤθελον νὰ βίβουν τὰ καλπάκια·
 καὶ ἔλεγον πῶς καὶ αὐτοὶ ἔχουν ἀπ' τὸν χατάπη,
 ἀκτιναμὲ, πλὴν ἐξ ἡμῶν, τῶν φθοφερῶν ἐλάπη.
 ὅθεν τοῖς ἀπεκρίθημεν, τοῦτο μὲ εὐκολίαν,
 φαίνεται καὶ ἀποδείκνυται δὲν ἔχει δυσκολίαν·
 πρῶτον ὁμῆρης ὁ χατάπη ἔλαδ' ἐκ τῶν ῥωμαίων,
 τὴν πόλιν ἱερουσαλήμ ὅχι ἐξ ἀρμεναίων.
 καὶ ἂν ἔδοκεν ἀχτιναμὲ στὸ γένος ἀρμεναίων,
 γιὰτὶ γράφει σωφρόνιον ὄνομα τῶν ῥωμαίων;
 ἐτι δὲ ἐξ ὀνόματος τὰ ἄλλα τὰ μιλλέτια,
 κρῶζει ὅταν ἐρχονται διὰ τὰ ζιαρέτια·
 νὰ δίδουν ὡς γιωμαῖα ῥωμαίων πατριάρχη,
 ἀπὸ ἐν ἡράμι ἀσμιού ὡς τούτων κυριάρχη.
 λοιπὸν πῶς σᾶς τὴν κλέψαμεν δὲν μᾶς τὸ ἐξηγήτε,
 καὶ πότε σᾶς ἐδόθητε δὲν μᾶς τὸ ἱστορεῖτε;
 ἀφονοὶ οὖν ἀπέμειναν καὶ καταντραπισμένοι,
 οἱ βάρβαροι ἐπίθουλοι, ὅλοι κατασχήμενοι·
 μᾶς εἶπον δ' οἱ ἐφέντιδες ἑσείς αὐτοὺς ἀφεῖτε,
 ὅσα ἡμεῖς σᾶς λέγομεν αὐτὰ συλλογισθῆτε·
 τὸ μεραμέτι καμαμὲ καὶ ὅλα τὰ ταμίρια,
 δικά σας εἶναι ἄφρακτα καὶ ὅλα τὰ μοναστήρια·
 ἀλλ' καὶ αὐτοὶ ἄς κάμωσι ὡς πάλαι ζιαρέτι,
 δώσετε καὶ τὰ μέρη των κάμετέ τους βραγέτι·
 καθὼς τὰ εἶχον ἀπ' ἀρχῆς πάλιν ἄς τοῖς δοθῶσι,
 μόνον διὰ νὰ κἀθῆνται νὰ μὴν σᾶς ἐνοχλῶσι·
 καὶ ταῦτα μὲν εὐχαρίστησιν τῶν δυὸ σας ἀμφοτέρων,
 καὶ κατὰ συγκατάθεσιν νὰ γένουν ἀμφοτέρων.
 ἡμεῖς δὲ ἐνοήσαντες πῶς τέτοιον νιζάμι,
 θέλει εἰς τὸν νιζάν, καὶ τοῦτο εἶναι μεράμι·
 εἶπομεν ὅτι στέργομεν νὰ ἔχωσι καὶ πάλιν,
 τὰ ὅσα εἶχον ἀπ' ἀρχῆς χωρὶς προσθήκην ἄλλην·
 χωρὶς νὰ ἔχουν ἱλακὸν ἀπὸ τὸ μεραμέτι,

χωρὶς νὰ κυριεύωσι κἀνενα ζιαρέτι·
 τὰ μέρη μὲν τὰ δίδομεν μόνον πρὸς κατοικίαν,
 εἰς δὲ τὰ προσκυνητάτα δὲν ἔχουν ἐξουσίαν·
 μόνον νὰ κάμουν εἰς αὐτὰ ἀντιζε ζιαρέτια,
 καθὼς καὶ τὰ ἐπιλοιπα κάμωσι τὰ μιλλέτια·
 ξεχωριστὰ δὲ νὰ γραφοῦν τὰ μέρη ἐν πρὸς ἕνα,
 τὰ πάντα ἐξ ὀνόματος νὰ εἶν' διορισμένα·
 γινὰ μὴν λέγουν ὕστερον κῶπτουν παλάθραις ἄλλαις,
 καὶ ἔχομεν τρεχάματα ἄλλαις καινούριας ζάλαις,
 καὶ ἐτὶ μὲν εὐχαρίστησιν τοῦ γένους τῶν ῥωμαίων,
 καὶ κατὰ συγκατάθεσιν τοῦ γένους ἀρμεναίων·
 τὰ ἔγραψεν ἐμὶν πῆς ὅλα μὲ τ' ὄνομά σας,
 τὰ μέρη ποῦ ἐστρέξαμεν καὶ τὰ οἰκήματά τους·
 γράφοντας δὲ τὰ διάβαζε συγγάμις τοὺς βρωτοῦσε,
 ἂν τ' ἔγραψεν ὡς θέλοισιν ἂν τοὺς εὐχαριστοῦσε.
 καὶ ὅλοι συμφώνως ἐδίδον τακρίβ ὁμολογίαν,
 ὅτι συγκατατίθενται ἔχουν εὐχαριστίαν.
 ἀλλ' ὅταν ἐπροβάλλαμεν τὸ νικίμ νὰ μᾶς δώσουν,
 τοσοῦτων χρόνων ἰτζαρέν νὰ μᾶς τὸν ἐκπληρώσουν·
 διὰ τὸ μοναστήριον ἐκεῖνο τῶν γιουρτζιζίδων,
 ποῦ εἶχον δώσουν οἱ αὐτοὶ εἰς χεῖρας κιοιυχανίδων·
 μᾶς παρακίνησαν πολλὰ τότ' ἐπὶ ματζλησίου,
 διὰ νὰ βτζεστίσωμεν ἀπὸ τοῦ ἐνοικίου·
 λέγοντας τὸ μιλλέτι σας ἰχγιᾶς δὲν θέλει γένει,
 καὶ παραιτήσατε λοιπὸν αὐτὸ ἐτὶ ἄς μὲν·
 ἡμεῖς δὲ βλέποντες αὐτοὺς ποῦ μᾶς παρακινούσαν,
 μὲ τρόπον πολλὰ εὐμορφοῦσαν νὰ παρακαλοῦσαν·
 ἀποκριθέντες εἶπομεν, πῶς διὰ δεβλετίου,
 χατῆρι βτζεστίζομεν τοῦ τόσου ἐνοικίου·
 ὅχι διὰ χατῆρι τους γιὰτ' εἶναι δίκαιόν μας·
 τὸ μοναστήριον αὐτὸ εἶναι γιωμαῖόν μας.
 στὸ τέλος δὲ ἐμὶν πῆς μᾶς εἶπε στοχασθῆτε,
 εἰς τρεῖς ἡμέρας μετὰ καλὰ συλλογισθῆτε·
 καὶ μετ' αὐτὰς νὰ ἔλθητε πάλιν νὰ σᾶς διαβάσω,
 τὸν ματζπατάν τοῦ ἱλαμίου μήπως καὶ γοὶ ξεχάσω.
 κἀνενα ἐξ ὧν εἶπατε διὰ νὰ τὸ προσθέτω,
 διότι δὲν τ' ἀνέγομαι νὰ σᾶς παραπονέσω.

(Ἔπειτα τὸ τέλος.)

ΑΠΟΔΗΜΗΤΟΥ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ.

(Τέλος. Ἴδε φυλλᾶδ. 297, 298 καὶ 303.)

Μετὰ τὴν Τάμεσαν, ὅπου ὡς ὄγλοι συμπίπτουνται
 τὰ ἀτμοκίνητα πλοῖα, δευτέραν ἴσως θέσιν κατέχει
 ἐν τῇ ἀτμοπλοικῇ κινήσει ὁ ἀχανὴς τοῦ Βυζαντίου
 λιμῆν. Ὁ συριγγὸς τοῦ ἀτμοῦ καὶ τῶν ἐλικῶν καὶ
 τῶν τροχῶν ἢ πλαταγῆ βοῶσιν ἀνάσαι. Πρὶν τῶν
 ἀτμοπλοίων, ἀγέλαι δελφίνων ἀνέβαινον καὶ κατέ-

βαινον καθ' ἐκάστην τὸν Βόσπορον, καὶ πηδῶντες
 ἐξέβηθιμας ὑπὲρ τὴν θάλασσαν ἔχαιρον συμπλέοντες
 μετὰ τῶν μπαϊντέδων. Φαίνεται ὅτι τῆς κόπης ὁ
 σιγηλὸς βόθος ἔθελε τὰ φίλαυλα καὶ καλλίχορα
 ταῦτα κήτη ὁ τραχὺς ὅμως κρότος τῶν ἀτμοπλοίων·
 πτοεῖ αὐτὰ, καὶ σπανίως βλέπει σήμερον ἀργυρίζου-
 σαν βόθριν δελφίνος.
 Ἐκ τῶν ἀτμοπλοίων τούτων τὰ μὲν εἶναι πολε-
 μικά καὶ ἐμπορικά, παντοίας φέροντα σημαίας καὶ
 πανταχόθεν ὁρμώμενα, τὰ δὲ μετακοιμίζουσιν ἐπι-
 βάτας μετὰ τὸν ὕπνου, Βοσπόρου, τῶν νήσων καὶ τῆς
 ἄλλης παραλίας καὶ πολλὰ μικρότερα βουλουκιοῦσι τὰ
 ἱστοφόρα. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τῆς ἐν Σμύρῃ ἐταιρίας δὲν
 ἤρχοντο τότε εἰς τὴν Τουρκίαν, μάλιστα ποὺ ἐφαινοῦτο
 τῆς Ἑλλάδος τὰ χρώματα, στέφοντα ἀτμοπλοίων
 τοῦ Παπαγιάννη.
 Τῶν ἀγγελοκίνητων τούτων ἀτμοπλοίων διευθύν-
 τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἦτο ὁ ἡμέτερος Λαυρέντιος
 Παπάς, ἔμπορος ἴσῃ ἔχων τὴν φιλογένειαν πρὸς τὴν
 ἐμπειρίαν, καὶ τούτου τὴν εὐμενῆ προσφορὰν δεχθεὶς
 ἐπέβη εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν ἀπερχομένην εἰς Σμύρ-
 νην. Ἀγνοῶ δὲ ἢ ἡ Ἁγία Σοφία ἦναι τὸ μεγαλύτερον
 τῶν ἀτμοπλοίων τῆς ἐταιρίας εἰς τὴν ἀνήκει, εἶναι ὅ-
 μως μέγιστον. Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ μεσαίου ἱστοῦ
 ἐκυματίζετο τὸ λάβαρον τοῦ Μεγάλου Κωνσταντί-
 νου, εἰς τὸν μικρότερον δὲ ἐκρέματο ἡ ἐρυθρὰ τῶν
 Ὀθωμανῶν σημαία. Ἀξιοματικὸς τις Τοῦρκος με-
 ταβαίνων εἰς Σμύρνην καὶ ἀξίων ἐκείνῳ πασῶν
 ἀπήτησεν ἐπιμόνως νὰ ὑψωθῇ ἡ σημαία αὐτῆ. Δεκα-
 οκτὼ ἔχων γυναῖκας καὶ δεκατέσσαρα παῖδια, ἀγνοῶ
 δὲ καὶ πόσους ὑπηρετάς, κατέλυσε μετ' ὄλου τοῦ
 σμήνου τούτου εἰς τὸ κατάστρωμα, καταλαβὼν ὀλό-
 κληρον τὸ μετὰ τῆς πρύμνης καὶ τοῦ πρώτου ἱστοῦ
 διάστημα. Καὶ αὐτὸς μὲν καθῆσας ἐπὶ κορυφῆς ἐκά-
 πιζε, καὶ ὡς ἀλέκτωρ ἀνορθῶν τὴν κεφαλὴν περιέ-
 φερε τὸ βλέμμα εἰς τὸν ἡμίμον, αἱ δὲ γυναῖκες
 ἐξαπλωθεῖσαι ἤρχισαν νὰ τρώγωνσιν, οὐδ' ἐπαυσαν
 μασσῶσαι ἕως οὐ καταπλεύσαμεν εἰς Σμύρνην. Ἐπει-
 γον δὲ εἰλαίας, σικίας ἢ ἀγγούρια, καὶ ἀόρους ὀπώ-
 ρας, ἐνῶ εἰς τὸν πασῶν παρετίθετο πλατύς δίσκος
 περιέχων πιλάφιον, οὗτινος τὰ λείψανα διμερίζοντο
 οἱ ὑπηρεταί. Τὸ πρῶν μόνον προσεφέρετο αὐτῷ πρὸ
 τοῦ καφῆ πινάκιον περιέχον κρόμμυμα μετὰ εἰλαίου
 καὶ ὄξους, ἅτινα καὶ κατεβρόχιζε λείγων τοὺς δα-
 κτύλους καὶ ἀλείφων τὸν μύστακα καὶ τὰς ὀφθαλ-
 μούς. Αἱ γυναῖκες τοῦ χαρεμίου, χειραφετηθεῖσαι οὕτως εἰ-
 πεῖν ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου, ἀπέσυραν τὰ γιωμαῖα,
 καὶ ὡς ἀπελευθερωθέντα πτηνὰ ἐπεπερὺγίζον καὶ ἐ-
 γέλων καὶ ἠτένιζον τοὺς μὴ Ὀθωμανοὺς, ἐνίστε δὲ καὶ
 ὑπέκλεπτον τὸ βλέμμα.
 Καὶ φοροῦσας μὲν τὰ γιωμαῖα, ἐπειδὴ εἶχον
 μεγάλους καὶ μέλανας τοὺς ὀφθαλμούς, ἐνομιζομεν

αυτάς ὡραίας; ὅτε ὅμως ἀπεκαλύφθησαν εἶδομεν ὅτι οὐδεμίαν αὐτῶν ἦτο ἀξία τοῦ ἐπιθέτου τούτου.

— Εἶναι ἀληθινόν, ἠρώτησα διὰ διεσπληνέως τὸν πασάν, ἔτι πρὸ τοῦ γάμου δὲν βλέπετε ποτὲ τὸ πρόσωπον τῆς νύμφης;

— Μαλιστὰ, ἀπεκρίθη ὁ Ὀθωμανός.

— Ἰποθέτω λοιπὸν, ἐπανέλαβον, ἔτι ἐὰν τύχη ἡσχημὴ δὲν θὰ εἶσθε πολλὰ εὐχαριστημένοι.

Εἰκένος δὲ γελάσας ἀπεκρίθη·

— Κάμνομεν ὅλοι ὅπως ἕκαστα ἐγὼ ὑπανδρευθεὶς ἀσχημοτάτην γυναῖκα.

— Τί ἔκαμες;

— Τὴν δευτέραν ἡμέραν τοῦ γάμου μὲ ἠρώτησαν ἐὰν συγκατένευα νὰ φαίνεται χωρὶς ριασιμάκι εἰς τινὰ τῶν φίλων μου καὶ εἰς τοῖον; Ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθη, εἰς ὅλους ἐκτός εἰς ἐμέ.

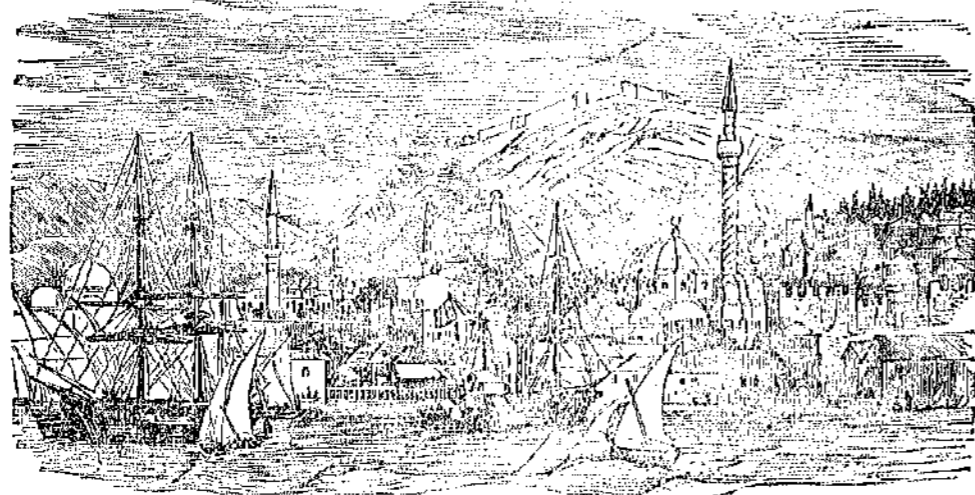
— Καὶ μετὰ ταῦτα τί ἔκαμες, ἠρώτησα περίεργος.

Καὶ ὁ παῖς; ἀνακυχλάσας ἀπεκρίθη·

ἐπὶ ἑλληνικῶν ἀτσιμπλοῖον, ἠρώτησα περὶ τούτου τὸν συμπλωτήρα μου πασάν. Οὗτος δὲ ἐπεκέρωσε τὴ ἄκουσμα εἰπόν, ὅτι ἀγαπῶσι τοὺς Ῥωμαίους, διότι καὶ οἰκειότεροι καὶ συγκαταβατικώτεροι τῶν Φράγγων εἶναι πρὸς αὐτούς.

Εἰς Σμύρνην ἐπιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου Π. Κ. καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ, ἀνώτερον ἐχούσης; τὸ κάλλος καὶ τῆς εὐγενοῦς αὐτῆς φιλοφροσύνης; ἐπαθον δὲ ἀμέσως ὅ,τι καὶ πρὸ πάντε περιήπου ἐτῶν ἔλεγον ἐπισκεφθεὶς τὴν μητρόπολιν τῆς Ἰωνίας. « Ἡ λέξις Σμύρνη, ἔγραψαν τότε (1), ὑπήρξεν ἀνέκαθεν ἐν τῇ φραγκισίᾳ μου ταυτόσημος πρὸς τὸ κάλλος καὶ τὴν κομψότητα τοῦ ὠραίου φύλου, τὸ ἐμμελές καὶ λιγυρὸν τῆς γυναικείας φωνῆς, τὸ ἡδυπαθὲς καὶ ἄφροντι καὶ ἀνεμῆνον τοῦ βίου. Ὅσακις ἐπάτησα εἰς τὴν Σμύρνην ἀμέσως

ἢ με πόρων ῥύσαστο καταγράφοντο μερίμνη, καὶ κυφροτέρην αἰθνηόμενος τὴν καρδίαν παρεσού-

Σμύρνη.

— Γύρισε τὰ μάτια σου νὰ ἰδῆς. Δὲν βλέπεις πόσα; γυναικίαις ἔχω; Ὅταν δὲν μ' ἀρέσῃ ἡ μία ἀς εἶναι καλὴ ἢ ἕλλη.

— Ἰποθέτω, εἶπον μειδιῶν πρὸς αὐτὸν, ἔχοντα τρίπαρην καὶ φυσικωτὴν τὴν ξίνα, τῆς ὁποίας τὸ μέγεθος δὲν συνεκιάζον αἰ διόπτραι, καὶ δουμάζοντα κατὰ τὸ πλάτος τῆς γαστρῆς τὴν Σάνσον Πάουσαν, ὡς περιγράφει αὐτὸν ὁ εὐφυὴς τοῦ Δὸν Κισὸτ συγγραφεὺς, ὑποθέτω ἔτι καὶ αὐτὴ εἶχε δικαίον νὰ σὲ δώσῃ ὁμοίαν ἄδειαν.

— Χάρην τῆς μύτης μου, ἀνέκραξε καγχάσας, εἰ; Καὶ ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Μουσουλιμαῖοι ἀνάγκην ἀδείας;

— Τὸ ἠξούρω, ἐνοῶ μόνον ἔτι καὶ αὐτὴ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ σὲ μιμηθῇ καὶ ...

— Νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Φραγκιάν, ὑπέλαθε μετὰ σπουδῆς· ἐν ἔχῃ ὄρεξι δὲν τὴν ἐμποδίζω.

Ἐπειδὴ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔτι ὄν εἶχον ἀκούσαι ὅτι καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ προτιμῶσι νὰ πλέωσιν

Ἰθνη ὑπὸ τῆς συμφορῆς; Ομηρίας καὶ ἰλαρότητας. » Τὴν φορὰν μάλιστα πάλαι, τὴν πανάγρυστον μέρην μνην διεδέχθη ἀκαθῶς πανάγρυστος εὐφροσύνη διότι τὴ ἐσπάρξας αὐτὴ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἐβόασα, ἔδραγθεῖς ὑπὸ τῶν φιλοξενούντων με καὶ πολλῶν ἄλλων ἐκ τῶν λογάδων κατοίκων ἀμφοτέρων τῶν φύλων τῆς Σμύρνης, διενυκτέρευσα εἰς τὸ ἀντικρὸν μέρος τῆς πόλεως τὸ καλούμενον Κορδαλιό. Δικνύσαμεν δὲ τὴν νύκτα ὕλην ἐν εὐθυμίᾳ, ἀλλ' εὐθυμίᾳ κοσμίᾳ καὶ σεμνῇ. Ἄξις περιγραφῆς εἶναι ὁ συνήθης τρόπος τῆς μεταβάσεως.

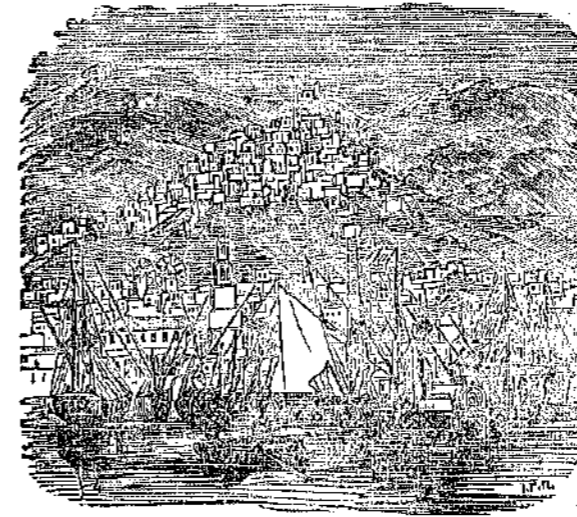
Ἐπιβάντες εἰς ἕξ μεγάλας λέμβους συνεζεύξαμεν αὐτάς ἀνά δύο, καὶ κωπηλατοῦντες ἐν ἀρμονίᾳ καὶ σιγητικῶς ἐπλέομεν ὡς ἐν λίμνῃ. Εἰς τὴν μίαν τῶν λέμβων ἐκάθητο μουσικὸς ἐμπειρικὸς μὲν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τέχνης παικνίζοντες; καὶ τραγωδοῦντες; διακρίνετο δὲ ἐξ αὐτῶν διὰ τε τὸ λιγυρὸν τοῦ τόξου

(1) Ὁρα φυλλάδ. 173 τῆς 1 Ἰουλίου 1837 τόμ. II.

καὶ τὸ θαλερὸν τῆς φωνῆς γόνος τις τῆς καλλιφθόγου Ζακύνθου, Μπινέτας τὸ ὄνομα.

Κατὰ κοινὴν παράδοσιν ἡ θέσις ἐκείνη ὀνομάζεται Κορδαλιό ἐκ τοῦ Richard Cour-de-Lion καταπλεύσαντος, ὡς λέγουσιν Συρίαν ἐκεῖ ὅτε ἐξεστράτευσεν εἰς μὴ ὅτε ἐπανήρχετο εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ὁμοίαι παραδόσεις ὑπάρχουσι καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ Σταυροδρόμιον περὶ τοῦ γάμου χάριν ὀνομάζουσι οἱ Τούρκοι Μπέη ἐρίου, ὡς κατοικήσαντος μετὰ τὴν ἔλυσιν ἐν αὐτῷ τοῦ ἡγεμονόπαιδος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, καὶ τὴν Καλλιθόνα Καδί κιοῦ (χωρὶν δικαίων) ὡς συγκροτηθεῖσιν ἐνταῦθα δύο συνόδων, τῆς τετάρτης καὶ τῆς ἄλλης ἥτις; καταδικάσαντες ὑπερορίαν τὸν βασιῶν Χρυσόστομον. Ἀλλ' εἶναι τάχα αἱ παραδόσεις ἀληθεῖς;

Τὴν ἐπιούσαν παρεστάθη εἰς τὴν ἐναρξίν τῶν ἐξετάσεων τῆς Ἐδαγγελικῆς σχολῆς, τὴν ὁποίαν διευ-

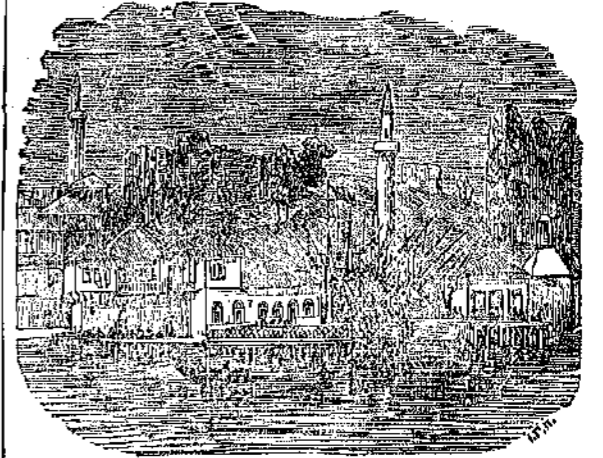
Σόρα.

θῶναι, μετακληθεὶς ἐξ Ἀθηνῶν, ὁ ἡμέτερος Κ. Ξανθόπουλος, γνωστὸς διὰ τε τὰς συγγραφὰς καὶ τὸ εὐδοκίμον τῆς διδασκαλίας. Ἦκουσα δὲ τὸν ἀπαγγελέντα παρ' αὐτοῦ λόγον περὶ τῆς σχολῆς ταύτης, καὶ μετὰ κατανύξεως παρηκολούθησα τὰς περιπετείας αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1733 ἔτους, ὅτε τὸ πρῶτον ἰδρύθη ὑπὸ τεσσάρων ὁμογενῶν, μέχρι τῆς σήμερον. Οὐδεμίαν δὲ ἔχω ἀμφιβολίαν ὅτι ἡ παιδεία καὶ ὁ ζῆλος αὐτοῦ, συνιδάκτορας μάλιστα ἔχοντος ἄνδρας σοφοῦ, οἱ οἱ ἱατροὶ Βερνάρδος καὶ Κλάδος, καὶ συνδρομητὰς τοὺς φιλομούσους καὶ ἐλευθερίου Συρναίου, θέλει περιέλθει εἰς τὴν ἀκμὴν εἰς ἣν ἄλλοτε εἶχεν ἀναβῆ τὸ ἐφάμιλλον τοῦ Οἰκονόμου γυμνασίον.

Εἰς διατρίψας τρεῖς μόνον ἡμέρας εἰς Σμύρνην, μόλις φθὴς ἐπεσκέφθη μετὰ τὴν Ἐδαγγελικὴν Σχολὴν τὴν Γραικικὴν Αἰσχρην. Ἐχάρην δὲ εὐρὸν αὐτὴν πολὺ ἀξιώτερον ἢ ἄλλοτε τῆς ἑλληνικῆς ἐπωνυμίας. Ἄλλως τε οὕτε ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιδοθῶ εἰς

μακροτέρας ἐκδρομὰς διὰ τὸν μέγαν τοῦ Ἰουλίου καύσωνα, οὕτως τὴν ὁδὸν ἐπιήξανον τὴν νύκτα « ὀδυρόναι κώωπας, ἀραιαῖες, αἷματος ἀνδρῶν σίφωνες. »

Πιθανὸν νὰ μ' ἐπιπλήξῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι περὶ πολλῶν τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἐμιλήσας οὐδὲν εἶπον περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῆς; καὶ ἡ ἐπιπλήξις δὲν θὰ ἦτο ὅπως ἄτοπος, διότι σοβαρὰ ἦσαν τότε τὰ τῆς Τουρκίας, διὰ τε τὸν πρὸς τοὺς Μαυροβουνίους πόλεμον καὶ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἑρζεγοβίνης καὶ τῆς Σερβίας τὰς παρασκευάς. Ἀλλὰ καιρὸς δὲν εἶναι σήμερον ἵνα γράψω διὰ τί, καὶ τοι θαυμάζω τὰ ἀξία ἡρώων κατορθώματα τῶν μαχομένων Χριστιανῶν καὶ τὴν διάπυρον τῶν Σέρβων φιλοπατριάν, ἐπανήλθον εἰς Ἀθήνας ἀκλόνητον ἔχον τὴν πεποιθήσιν καὶ καθήκον νομίζων ἱερόν νὰ μεταδώσω αὐτῇ ὅπως ἀποφύγωμεν τὰς συμφορὰς τοῦ 1834 ἔτους, ὅτι ἡ Τουρκία ἐμελλεν ἐπὶ τέλους νὰ θριαμβεύσῃ. Δεικνύει ὅμως ὁ θρίαμβος καὶ στεφάνοτητα Θεμελίων;

Καλλιπόλις.

Ὅτε τὸ 1845 ἔτος ἐπεσκέφθη τὸ πρῶτον τὴν Κωνσταντινούπολιν εἶδον εἰς Φανάριον, οὐ μακρὰν τῆς ἀκτῆς, τριώροφον οἰκίαν πλαγιασθεῖσαν μὲν ὑπὸ τῆς παλαιότητος ἀλλὰ στηριζομένην ὑπὸ δύο ἰσχυρῶν στύλων. Οἱ κάτοικοι ἔμενον ἀτάραχοι εἰς αὐτὴν καὶ μηδὲν φοβούμενοι πτώσιν. Ὅτε δὲ τὸ 1852 ἐπανήλθον καὶ τρίτον εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν, ἔσπευσα ὑπὸ περιοργείας νὰ ἐξετάσω τί ἀπέγεινε ἡ καταρρέουσα οἰκία; καὶ εἶδον καὶ τρίτον στήριγμα. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τικον μηνῶν εὐρὸν αὐτὴν ὑποστηρίζομένην καὶ ὑπὸ τετάρτου, καὶ τοὺς κατοίκους ὡς καὶ τὸ πρῶτον ἀφόβους καὶ ἀμερίμνους.

Τίς εἶδεν ἐὰν μετὰ τινὰ χρόνον τῆς ἐτοιμοβρόπου οἰκίας ἡ κατάπτωσις δὲν προληφθῇ διὰ τῆς προσθήκης καὶ νέων στύλων;

Ἰδοὺ κατ' ἐμὲ ἡ ἐνεστῶσα εἰκὼν τῆς Τουρκίας.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΣΑΡΗΠΟΛΟΥ

Τακτικού Καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφίας τοῦ δι-

καίου καὶ τοῦ Ἑθρικοῦ δικαίου ἐν τῷ

Ἑθρικοῦ Πανεπιστημίου

ἐναρκτήριο μᾶθημα

γενόμενον τῇ 5 Νοεμβρίου 1862.

⋯⋯⋯

Φίλικοι ὀμιλήται,

Δύσποτοι δέκα ὀλόκληροι ἐναυτοὶ παρήλθον ἀφ' ἧς ἀπὸ τῆς ἑδρας ταύτης δυσμενῆς πρὸς τὰς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους, κακόνους πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου, ἀνθελληνικὴ ὄλιος ἐξουσία ἀποτόμως κατεβίβασέ με, πράγματι μὲν τὴν παρρησίαν τῆς διδασκαλίας μισοῦσα, διότι ἐλευθέρως παρεσκευάζε πολιτικὰ καὶ οὐχὶ ταπεινῶς καὶ ἐθελοδούλους ὑπηκόους, πρῶτον δὲ λαθούσα λόγον ψευδῆ καὶ ὕλιος ἀνυπόστατον, καὶ οὐδὲ ἐπικρατοῦ διακαρτυρούμενος. Καὶ ἴσως μὲν μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἐνδοξοῦ παλιγγενεσίας ἡμῶν οἱ λόγοι μου ὑπ' ἑλίγων ἐπιστεῦντο, σήμερον ὅμως, ὅτε οἱ τὰ μέγιστα ἐπὶ τρικυνοταετίῳ ἀφωσιωμένοι ὡς βδελύκτροπὸν τι ἀποπτύουσιν ἢ ἐπεδείκνυντο δουλοφροσύνην, καὶ ἐπὶ κατηγοριῶν κατηγορίας σφραῖνουν κατὰ τοῦ πεπτωκότος συστήματος, ἑλληνοπρεπὲς νομίζω καὶ ἀπὸ τῆς ἑδρας ταύτης νὰ βεβαιώσω ὅτι οὐ μόνον λόγῳ οὐδέποτε προσέβηλον τὸ ἐν ἡ τῷ ἔτερον τῶν τότε βασιλευνόντων προσώπων, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ διάνοιαν δυσμενῆς τι κατ' αὐτῶν ἔφερον. Πάντως πιστευθήσομαι νῦν· εἰ δὲ ποτε οἱ λόγοι μου οὗτοι ἐν τῇ ἐκείνῳ ὑπερορῆ ἀπηχῆσθαι, συνωχῶσιν ὅτι τοὺς ἐλευθέρους ἄνδρας ἀπεχαινούμενοι περὶ αὐτῶν κολοδούλους συνάθροζον, ἀλλ' ἡ τῆς δυστυχίας αὐτῶν ἡμέρα ἀπέδειξε ὅτι τὰ τῶν τοιοῦτων σίγη λειπυτάται τῆς τύχης τῶν γενόμενα ἀποτάσσονται αὐτοῖς, μόνον δ' οἱ ἐλεύθεροι καὶ τότε καὶ νῦν τὴν ἀλλόθαιαν κηρύττουσιν, οἱ αὐτοὶ δ' αἰετοῦ μενοῦσιν οὐκ αἰετίζοντες· καὶ οὐχὶ ταῖς μεγάλας αὐτῶν συμφοραῖς ὑβρίζοντες. Ναι, μνησθήσονται οἷων λόγων εἰς τὰ βασιλικὰ αὐτῶν ὄρα εἰπόν ποτε, Καθηγητῆς εἶπὼν, φιλομειδῶς κεραινούμενος ἐπὶ τῇ ἐλευθερίῳ διδασκαλίᾳ μου, ὅτι, εἰ περ ἡ ἐλευθερία ἀπὸ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης ἐδιώκετο ἤθελε διασωθῆ ἐν Κύρῳπῃ· εἰ δ' ἀπὸ τῆς Κύρῳπῆς πάσης ἐφυγαδεύετο ἔδει αὐτὴν εὐρεῖν καταφυγὴν ἐν τῇ κοιτίδι αὐτῆς, τῇ ὠραία ἡμῶν Ἑλλάδι· εἰ δ' ἀπὸ ταύτης ἐξώθειτο, τὸ ἱερὸν τοῦτο τοῦ Πανεπιστημίου ἔδος ἄξιον αὐτῆς ἤθελε γενῆ κρυπτήριον καὶ κρυφομῦσται αὐτῆς· οἱ ἐν αὐτῷ τῆς σοφίας λειτουργοὶ εἰ δὲ τέλος καὶ ἐνταῦθα ὁ ἀπηνῆς διωγμὸς κατελάμβανεν αὐτὴν, ἤθελον παραλάβει αὐτὴν, ἐγὼ τὸνλάχιστον, ὑπὸ τὴν Καθηγητικὴν τῆθενόν

μου καὶ καταβῆ μελανεῖμων τὴν ἑδραν ταύτην ὡς δισπετές τι παλλάδιον κατακρύπτων αὐτὴν μεχρῶσιν αἰσιώτεροι ἐπιλάμψωσιν ἡμέραι ὅπως τὴν φυγάδα ἀποδώσω τῇ πατρίδι. Ναι, μνησθήσονται ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσίν μου δεκτὸς εἰς ἀκρόασιν ὑπὸ τῆς ἀντιβασιλευούσης τότε γενόμενης, ὅπως ἀπολύσω ἑμαυτὸν ἀγενοῦς συκοφαντίας, κατανοήσας ἀπὸ τοῦ τρόπου τῆς βασιλίδος ὅτι τὴν ταπεινώσιν μου προσεδύκα οὐχὶ δὲ τὴν ἀπολογία, ἐκτραχυνθεὶς ἐγὼ εἶπον αὐτῇ, ὅτι τὸν πρὸς τὴν πατρίδα μου ὄρον ἱερώτατον ἐθεώρουν, ὅτι ἀνδραπέδων Καθηγητῆς δὲν ἐνόουν εἶναι, ὅτι τῆς βασιλείας κόλαξ οὐδέποτε ἤθελον γενῆ, ὑστάτην δὲ συμβουλίην ἔδιδον αὐτοῖς, ὅτι τὴν δουλείαν τῶν Ἑλλήνων ἠθελοῦντες τὸν ἑαυτὸν σαλεύουσι ὄρον, προσῆπον δ' αὐτοῖς, ὅτι εἰ μὴ σωφρονήσωσιν, ἤξεται ἡμῶν ὅτ' ἐξόριστοι ἐν τῇ πατρίῳ αὐτῶν χώρα τῶν ἑμῶν μνησθήσονται λόγων· καὶ ἐξῆλθον ὑστάτην ἐκείνην φορὰν τῶν ἡγεμονικῶν τῶν μεγάρων.

Ναι, τὴν ἐλευθερίαν ἐδίωξαν· ναι, κημὸν ἔθεντο τῷ στόματί μου· ἀλλὰ τὴν ἐλευθερίαν ἀποπνεῖ πᾶσα αὐρα τῆς θείας ταύτης γῆς, τίθη δ' ἐυγενῆς καὶ γενναίας ὀλόκληρον γενεάν ἐκτοτε ἀπὸ τοῦ γάλακτος αὐτῆς ἐξέθρεψε, καὶ ἐν βίπῃ ἐφθαλμοῦ ἀνέθρεψε σκηπτουχὸν βασιλέα, ὅστις ἀντὶ νὰ λάβῃ αὐτὴν σύνορον ἐν εἰραταῖς καθεῖρξεν αὐτὴν.

Δέκα ὄλιος δύσποτοι ἐναυτοὶ παρήλθον ἔκτοτε! τρεῖς δὲ τῶν θρανίων τούτων ὁ θίσας ἐν τῷ μεταξὺ ἀνενοώθη! καὶ ὕμεις; . . . ἐγὼ μὲν ὡς τινας ἐταίρους ἀρχαίους ὑπολαμβάνω ὑμᾶς περὶ ἐμὲ συναγμένους, ὑμεῖς δ' ὡς φίλον παλαιὸν παλινοστυνῶντα ἀσπάξεσθε. Τοῦτο δὲ, διότι καγὼ ἐν ὑμῖν ἔζων, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, πάντες δ' ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἠλπίζομεν καὶ παρ' αὐτοῦ προσεδουλοῦμεν τὴν κατάλυσιν τῶν δεσμῶν ἡμῶν καὶ τῶν ἡμετέρων πόθων τὴν κατάρτισιν, διὰ δὲ τῆς πίστεως ἡμῶν ὅτι ὁ θεὸς τὴν Ἑλλάδα φιλεῖ ἢ δεξιᾷ αὐτοῦ συναντελήθη ἡμῖν, καὶ ἐξεργάσθη τὴν ἀπελευθέρωσιν ἡμῶν, ὡς καὶ τὸ ἱερὸν λέγει ῥῆμα «ὁ Κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν, ἡ δὲ τὸ πνεῦμα Κυρίου ἐκεῖ ἐλευθερία» (1).

Ἴσως ὀφείλου, φίλικοι ὀμιλήται, ν' ἀναβάλῃ τῶν παραθέσεων μου τὴν ἐναρκῆ ὅπως κάλλιον συντεταγμένως ἐφαρισθῶ ἐν μέσῳ ὑμῶν ἐνόμισα ὅμως ὅτι καθῆκον εἶχον νὰ φωνῶ ὑπερτέρως πάσης φιλευτίας, ἠραυθέντων δὲ τῶν συνεχόντων τὰς δυνάμεις μου δεσμῶν ἔπρεπε νὰ σπεύσω τὴν πρὸς ὑμᾶς ἐμφανισίν μου ἐκ δεξιῶν ὑμᾶς καὶ εὐχαριστήσω διὰ τὴν γενόμενάν μου κατὰ τὴν πρώτην ἐν τῷ Πανεπιστημίου προσέλευσίν μου ὑποδοχὴν, ἥτις συγκινήσασά με μέχρι δακρύων ἀφῆρσέ μου τὴν ἐμῶν ἐκείνην τὴν φωνήν, κατέβλασε δ' ἡ ἀγάπη ἐμὲ τὸν κατέπτε ὑπὸ τῆς τυραννίας καταβληθέντα· τέλος ἔνα

(1) Περὶ Κορινθ. Β. γ, 17.

μεθ' ὑμῶν ἐν ἐνὶ πνεύματι, τῷ τῆς ἐλευθερίας, καὶ μιᾷ καρδίᾳ, καρδίᾳ ὄλιος Ἑλληνικῆ, ζητήσω ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ νόμου καὶ τῆς πολιτείας.

Χαίρετε λοιπὸν, φίλικοι ὀμιλήται! ὁ περὶ τῆς γενέσεως τῆς Ἀθηνᾶς μῦθος τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόων ἐπραγματοποιήθη δι' ὑμῶν σήμερον· ὡς ἐκείνοι τὴν Ἀθηνᾶν ἀπὸ τῆς τοῦ Διὸς κεφαλῆς ἐκμαυθεύσαν τῷ πέλει τοῦ Ἰφραίστου, ἐν θῶρακι δὲ καὶ κάρυθι καὶ τὸ δόρυ κραδαίνουσιν ἐπλάσαν, οὕτω καὶ ὑμεῖς ἀπὸ τῆς στιγμῆς κατ' ἣν ὁ πέλειος τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας βραβῆν κατέφερε τὴν πληγὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς δημοδόρου βασιλείας, ὅστις ἐνόμιζεν οὐ τιδανῶν ἔρχεσθαι, ἀνεπιδήσατε ὀπισθήμενοι καλὰ μῶν πε καὶ δόρατι καὶ ἡ πατρίς κομπάζει ἐφ' ὑμῖν βλέπουσα αὐτῆς. Ἡ ἐλευθερία σαρτῆ ἐπὶ τῇ θῆα ὑμῶν καὶ οὐρανῶν εὐλογίας βραβεῖ ὑμᾶς, ὡς οἱ συμπολιταὶ καὶ συμπολιτικῆς ὑμῶν ἄνθρωποι καὶ μύροις περιέβρανον ὑμᾶς ἐν ὕλοις διερχομένους τὰς ἀγυῖας τῆς πόλεως·

ἀμφ' ἄρα μιν Ἰφρών ἀλοχοὶ θεὸν ἠδὲ θύγατρας εἰρόμεναι πατῆρά τε, κασιγνήτους τε, ἔτα· τε (α).

Κατὰ τὰς μελέτας ἡμῶν θέλωμεν ἐξετάσει τὰ πλείστου ἄξια τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τῇ πόλει ἀνάγκη ἄρα νὰ φέρομεν ἐν ταῖς ὀμηγύρεσιν ἡμῶν τὴν βασιτικὴν ἐκείνην εὐλάβειαν μετ' ἧς προσήρχοντο τοῖς μυστηρίοις οἱ πόλις πατέρες ἡμῶν, ἐγὼ δ' ἀξιοῦμαι τῆς τιμῆς καὶ αὐθιγὰ κατὰ τὸν ἱεροφάντου τῆς ἐπιστήμης τὴν ἑδραν, ἐπιλέγω ὑμῖν τοῖς πρὸς τὰ μέγιστα ταῦτα ἑλπίσιν προσερχομένοις τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο ῥῆμα βίβητος. Πᾶς βέβηλος λογισμὸς μακρὰν ἡμῶν, τὴν ἐπιστήμην ἀγαπῶμεν ὡς θεόδοτον δῶρημα, μηδέποτε δὲ μιμούμεν αὐτὴν· ἔσται ἐν μέσῳ ἡμῶν αὐτῇ ἡ φωταγωγὴς λαμπρὰ πρὸς ἀναζήτησιν τῶν δυνάμεων τοῦ τε πολίτου καὶ τῆς πολιτείας, ἵνα κατορθωθῇ ὁ σκοπὸς δι' ὃν ὁ μὲν θεὸς ἐπλάσε τὸν ἄνθρωπον λογικόν, ὁ δ' ἄνθρωπος διεβούθησε τὰ τῆς πολιτείας. Ἡ ἐλευθερία ἐστὶν ἡγεμονία βίου, ἀλλ' ἡ φρόνησις, μὴ τὸ λησμονήσιμον ποτε, ἐστὶ κατὰ Πλάτων, δυνάμις ποιητικὴ κατ' αὐτὴν τῆς ἀνθρώπου εὐδαιμονίας. Ἀνεκτεθῆμεθα τὴν ἐλευθερίαν δι' ἀνδρίας ἀπαρμιλλοῦ, δεῦρο δὲ συντηρήσωμεν αὐτὴν δι' ἀξιογύστατον φρονήσεως. Διὰ τῆς νίκης κατὰ τοῦ πίεσαντος ἡμᾶς συστήματος ἡρξάμεθα μόνον, πλὴν πολὺ ἀπέχουμεν ἐτι τοῦ ν' ἀποτελειώσωμεν τὸ μέγα τῆς παλιγγενεσίας ἡμῶν ἔργον· ἡ νεκρὰ ὑμῶν ἡλικία κρατούσα ὑμᾶς μακρὰν τοῦ πρακτικοῦ πολιτικοῦ βίου χραιομευσάτω εἰς συλλογὴν ἐφοδίων διὰ τὸ μέλλον· ἡ γὰρ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐν ταῖς κόλπαις αὐτῆς κατακρύπτει τὸν σπέρρον, βλαστῆσας δὲ οὗτος ἀπὸ τῆς ἱεμάδος τοῦ οὐρανοῦ, δροσίζεται, καὶ ὑπὸ τὸ θάλλος

(α) Ὀμήρ. ἸΔ. Ζ, σ. 238—239.

τοῦ ἡλίου ζῶσποιεῖται· ἐπὶ πολλὸν ἐτι καιρὸν πρὶν ἢ καρποφορήσῃ. Ἀδελφοί, ὁ τόπος ἐφ' ᾧ ἱστάμεθα τὸ κέντρον ἐστὶ καὶ ἐν αὐτῷ ἡ ἐστία, δεῦρο ἀνάψωμεν ἀπὸ τῆς ἐστίας ταύτης τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὰς ἱεράς ἡμῶν δεξιάς, ὡς δ' οἱ τῶν πάλαι ἀποικιῶν οἰκιστὰι τὸ ἱερὸν πῦρ ἀπὸ τῆς μητροπόλεως λαμβάνοντες πρὸς οἰκισμὸν μακρὸν αὐτῆς ἀπήρχοντο, οὕτω καὶ ὑμεῖς κήρυκες τοῦ πολιτισμοῦ ὀφείλατε νὰ στραφῆτε πρὸς τὰ ἔφα μέρη καὶ τὸν ἱερὸν ἔαχον νὰ μεταφέρητε οὐ μόνον τοῖς περὶ ἡμᾶς ὀμογενέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς λοιποῖς ἀνατολικῶς ἔθνεσιν. Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος βραχὺ μὲν διὰ τῶν ὅπλων αὐτοῦ ἐκράτησε τῆς Ἀσίας, ἐπὶ τέσσαρας ὄμοι καὶ ἐπέκεινα μετ' αὐτὸν αἰῶνας ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἡμέροσε τῶν τῆς Παρθίας, καὶ Βακτριανῆς, καὶ Ἀρμενίας, καὶ περὶ τὸν Πόντον ἡγεμονῶν καὶ ἐθνῶν τὰ ἤθη. Ὑμεῖς δὲ, ὡς τῆς ἐστίας ταύτης τοῦ νέου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ σεμναὶ ἱεστιάδες, διατηρήθητε παρόντι τὸν νοῦν ἀπὸ παντὸς ξενισμοῦ, διότι ἐπὶ τῇ παρθενίᾳ ταύτῃ ἐστήρικται τὸ μέλλον τῆς πατρίδος, ὡς ἐπὶ τῆς τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου τῆς Ῥώμης συλλόγου ἐστήρικτο τῆς Ῥώμης ἡ τύχη. Ἐπὶ τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν σεμνυόμενοι προαλείφεσθε εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ μέλλοντος, τὸ τοῦ Ἀκκωνικοῦ ἐκείνου τῶν παίδων χοροῦ ἐν ἑαυτοῖς ἀπαρατρέπτως ἐπιλέγοντες, ἄμμις δὲ γ' ἐσσύμεθα πολλὴν κἀβροτας.

Ἡ ἐπιστήμη διδάξει ἡμᾶς τὸ μέτρον πρὸς ὃ πρέπει νὰ ἐξάιρωμεν τὰς ἐλπίδας ἡμῶν τὸν μάταιον κουφότερον ἢ ἐπιτυχίᾳ κατασταίνει, τὸν δὲ φρόνιμον σύνουον κατασκευάζει τῆς τύχης ἢ εὐμένειαι. δεῦρο δὲ φίλικοι ὀμιλήται, ἔλασον ἐν ταῖς λαμπραῖς ἡμῶν ἔχοντες γρηγορῶμεν μεχρῶσιν ἑλλῶν ὁ νόμισος, ὅς οὐκ ἴσμεν ἐν ἡ ἀνελύσεται ὄρα, εἰσαγάγει ἡμᾶς εἰς τὸν νυμφῶνα.

Ἡ Ὀκτωβριανὴ ἐπανάστασις, ὃ φίλοι, δι' ὑμῶν γενήσεται ἐφ' ἀμύλλῳ τῆς κατὰ Μάρτιον ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, διότι εἰ αὐτὴ ἔθρασε τὰς πρὸς τὸν ὄρον τῶν σουλτάνων ἀποκοντωμένους ἀλύσεις τοῦ ἔθνους ἡμῶν, καὶ ἐλευθέρων τὴν ἐνέργειαν τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν δυνάμεων κατέστησεν, ἡ ἐπανάστασις τῶν τελευταίων τούτων ἡμερῶν, ἡς συναγωνιστὰι ὑπῆρξετε ὑμεῖς τοῦ λόγου οἱ στρατιῶται, ἠνέφρε τῶν ἰδεῶν τὰς πόλεις καὶ ἐπιδείκνυνται ἀπὸ τοῦ ἄρτι ἡμῖν τοῦ πολιτισμοῦ οἱ Ὀθησαυροί. Λαδὸς καὶ σπουδαστὰι κατεργάσθησαν αὐτὴν, σύμβουλον ἀσπασίον τῆς ὕλικῆς καὶ διανοητικῆς μελλούσης προσόδου τοῦ ἑλληνικοῦ γένους. Ὁ λαδὸς ὀλεῖ τύχει διὰ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀπὸ τοῦ ἐμπορίου, καὶ γεωργίας, καὶ βιομηχανίας, καὶ ναυτιλίας παρῖζομένης εὐημερίας, ὑμεῖς δὲ παρασκευάσεσθε τῇ πατρίδι τὴν ἀπὸ τῶν ἰδεῶν, αἰτινῆς εἰσι τῶν ἐπιστημῶν, καὶ καλῶν τεχνῶν, καὶ φιλοσοφίας ἢ γενέσεις, δόξαν. Ἡ ὀσπέσιον τοῦ Ἑλλήνων ὄνει-

ρον, από τῆς ἐν ἔσχατον κεράων ἐξεληθὸν πόλης (α)!

Turne, quod optanti divum promittere nemo Audeat, volvenda dies en attulit ultro.

Σχεδιογραφῆσωμεν δὴ νῦν καὶ τὸν κύκλον τοῦ ἡμετέρου μαθήματος.

Τὴν ὑψίστην φάσιν τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης κεκλημένους νὰ ἐρμηνεύσω πρὸς ὑμᾶς, τὰς πολιτείας δηλονότι αὐτονόμου πρὸς ἑτέραν αὐτόνομον πολιτείαν σχέσεις, ὁμοιάζω ἀνθρώπων ἐπὶ κορυφῆς πυραμίδος τεθέντος, ὀφειλοντος δὲ ἐκθέσαι πῶς ἐφθασεν ἐκεῖ, πῶς δὲ καὶ ἄλλοι μετ' αὐτὸν νὰ φθάσωσι. Ναι, ἀπὸ τῆς ἀκροτάτης ταύτης σκοπιᾶς εὐρύτατον βλέπει δριζύοντα, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἐρευνᾷ εἰ ἐπὶ στεφάνῳ ἵσταται ἡ πυραμὶς βάσεως, ἀναζητῶν δὲ κατανοεῖ ὅτι ἐκ τῶν τριῶν ἀπὸ τῶν τοῦ δικαίου συνδυασμῶν πηγαζουσῶν σχέσεων, οὗτος κέκληται νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν τρίτην, διότι αἱ σχέσεις αὗται καίται κατὰ τὰς μερικύτητας αὐτῶν πολύτροποι εἰς τρεῖς κυρίας δύνανται ν' ἀναχθῶσι τάξεις ἡγούν

- Α' Σχέσεων ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπον.
- Β' Σχέσεων ἀνθρώπου πρὸς κοινωνίαν, καὶ ἐναλλαγῆς.
- Γ' Σχέσεων κοινωνίας πρὸς κοινωνίαν.

Τούτων τὰ μὲν κατὰ τὴν πρώτην, τὸ ἰδιωτικὸν λεγόμενον δίκαιον διερευνᾷ εἰς πολλὰ διακλαδιζόμενον μέρη τὰ δὲ κατὰ τὴν δευτέραν τὸ ἐσωτερικὸν δημοσίον δίκαιον ἐξετάζει· τέλος δὲ, εἰς τὰ κατὰ τὴν τρίτην τὸ ἐξωτερικὸν δημόσιον δίκαιον καταγίνεται. Ἀλλὰ πῶς ἔσται δυνατὸν νὰ φθάσῃ τις εἰς τὴν ἐξέτασιν τούτων πρὶν ἢ κατὰ βάλως γνωρίσῃ ὅποια τοῦ ἀνθρώπου ἡ φύσις καὶ ὁ προορισμὸς, ὅποια τῆς πολιτείας ἡ ὀργάνωσις; ἐφ' ᾧ οὐχὶ ἀπο σκοποῦ παρ' ἡμᾶς σχεδὸν τοῖς ἀνα τὴν Εὐρώπῃ Πανεπιστημίοις ἡ ἔδρα τοῦ ἐθνικῶ δικαίου περιλαμβάνει καὶ τὸ δὴ φυσικὸν λεγόμενον δίκαιον, ὑπερ ἀκριβέστερον φιλοσοφία τοῦ δικαίου ὑπὸ τῶν καθ' ἡμᾶς σοφῶν μετωνομάσθη, τῷ δ' ὀνόματι τούτῳ κατὰ τὴν διδασκαλίαν ἡμῶν χρησώμεθα. Ἐκεῖ θέλομεν δεῖδει ὅτι ἄλλο τὸ δίκαιον, ἄλλο δ' ὁ γραπτὸς νόμος, καὶ ὅτι τὸ ἐν ὄλως τοῦ ἑτέρου διάφορον· τὸ μὲν τὸ ἀρχετύπως πρωτότυπον, τὸ δ' ἡ εἰκὼν καὶ ὅτι τὸ μὲν, ἐν καὶ μόνον καὶ ἀμετάβλητον, τὸ δὲ, κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἦττον ἐπιδέξιον τοῦ συγγραφῆως, καλόν· οἱ δὲ συγγραφεῖς αὐτοῦ, ὡς τινες ζωγράφοι τὴν αὐτὴν εἰκόνα ἐν πίναξι διαφόροις γράφοντες, τελειοτέραν ἢ ἀτελεστέραν κα-

(α) Ὀμήρ. Ὀδυσσ. Γ. σ. 562.

τοροῦσαι, οὐδεὶς ὅμως τοσοῦτόν ποτε τελείαν ὥστε μὴδὲ ψέγμα ἐλάχιστον ἐν ἑαυτῇ φέρειν. Τέλος δὲ, προστιθέμενοι τοῖς κατὰ τὸ ἐνεστώδες ἀκαδημικῶν ἔτος ἀκροάμασι καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ δημοσίου δικαίου, ἦτοι τὰ κατὰ τὴν ἐκθεσιν τῆς θεωρίας τῶν πολιτευμάτων, διότι ἡ ἱστορία οὐδὲν ἄλλο θέλει εἶσθαι παρὰ ἄγονος ἀπομνημόνευσις τοῦ παρελθόντος εἰ μὴ ἐχρησίμευς πρὸς διδασκαλίαν τοῦ μέλλοντος, τί δὲ παρασκευαστικώτερον αἰσιωτέρου διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰς κοινωνίας μέλλοντος εἰμὴ ἡ ἀποφυγῆ ἢ ἐπανάρθωσις σφαλμάτων, εἰς ἃ ὡς τὰ μαθηματικὰ ἀκριβῆς τῆς ἱστορίας νόμος φέρει πάντως τὰ εἰς αὐτὰ ἐμπεσόντα ἔθνη, τὸ ἐπιὸν διδάξομεν τὸ θετικὸν διεθνὲς δίκαιον, εἰς διετίαν οὕτω τὸν ὅλον περιλαμβάνοντες κύκλον τοῦ μαθήματος.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ εἰμὴ ἀφοῦ ἑαυτὸν μελετήσῃ καὶ τὰς ἐν ἑαυτῇ δυνάμεις ἀκριβῆς διαγνώσῃ· τὸ γινώσκειν αὐτὸν ἐστὶ τὸ μέσον δι' οὗ θέλει ἀναβίβασθῆ εἰς τὴν κατάληψιν, ὅσῳ αἱ περιορισμέναι αὐτοῦ τὸ ἐπιτρέπουσι δυνάμεις, τοῦ ὑπερτάτου ἴντος, διότι τὸ ἀσθενὲς τῶν ἰδίων δυνάμεων καὶ τὸ περιορισμένον τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ ἐν τῇ σμικρότητι τῆς ἑαυτοῦ φύσεως συνῶν ἀναλογίσει ταῦτα πρὸς τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἰψίστου τοῦ τὰ πάντα πλάσαντος, καὶ συνέχοντος, καὶ προάγοντος, καὶ ἐν τοῖς ἐλάχιστοις τῶν ἔργων αὐτοῦ τὴν αὐτὴν ἐπιθέτου σφραγίδα τῆς σοφίας καὶ παντοδυναμίας ἦν καὶ ἐπὶ τοῖς μεγίστοις, διότι ἐνόπιον αὐτοῦ οὐδὲν μέγξ, οὐδὲν σμικρὸν, ὡς μὴδὲ ὅπως πλεῖα καταβαλόντος βούλησιν πρὸς παραγωγήν τοῦ μεγίστου τῶν ὑβρανίων σωματίων ἐκείνης ἦν κατέβαλε πρὸς γένεσιν τοῦ ἐλαχίστου τῶν σκωλήκων.

Ἀλλ' ὡς ὁ Θεὸς πρῶτον ἐβουλήθη εἶτα δὲ διέταξεν, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος δέον πρῶτον νὰ μελετήσῃ καὶ ἐτοιμάσῃ εἶτα δὲ ν' ἀποδύθῃ πρὸς τὸ ἔργον. Ἄπας δ' ὁ τοῦ ἀνθρώπου βίος ἐν ταῖς δυοῖν τούτοις περιλαμβάνεται, τὸ διανοεῖσθαι δηλονότι καὶ βούλεσθαι, ἐξ ὧν πηγάζει ἡ ἐνέργεια καὶ πραγματοποιήσις τῶν μελετημένων καὶ βεβουλευμένων.

Ποῖαν δὲ μέθοδον, τούτέστι ποῖαν ἐδὸν ἀκολουθήσει ὁ ἄνθρωπος; ἀπὸ ποίας ποτὲ πηγῆς ἀρυσθήσεται τὸ ἐφόδιον; τὸ ζήτημα τοῦτο οὐκ ἔστι νέον δι' ἡμᾶς καὶ ἐν τῇ τοῦ συνταγματικῶ δικαίου πραγματεῖα διεπλάτυναμεν αὐτὸ, καὶ ἐν τοῖς νομίμοις τῶν ἐθνῶν οὐκ ὀλίγα περὶ αὐτοῦ διελάβομεν, ἀγραφόν τινα νόμον ἐπιστήσαντες γινώμονα τῶν τοῦ ἀνθρώπου βουλευμάτων τε καὶ ἔργων, καὶ ταῦτον ὡς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐμπροηθέντα τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου· τοῦτον δ' ἀρχαῖον καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἀνηγόρευσαν καθηγεμόνα τοῦ βίου διὰ τοῦ ὁμοιογενεῖως τῇ φύσει ζῆν δόγματος αὐτῶν. Ταῦτα δ' εἶπομεν καὶ τοι συνειδή-

τυσκοτίζεται ὑπὸ τῶν παθῶν, τῶν ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οἶονεὶ ἀκρωτηριάζεται ὑπὸ τοῦ πεπερασμένου τῶν δυνάμεων αὐτοῦ οἷα νάματα ἀφθονα καὶ διακυβᾶ ἀπὸ ὑψικρήμονου πηγῆς καταπίπτοντα » διακλαδιζόμενα ἐν πολλοῖς ῥάξι, ἐξ ὧν ἕκαστος » ἀφ' ὧν διέρχεται τῶν πρὸς λαμβάνει ἰδιάζον εἶδος » καὶ γεῦσιν, ἄλλος ἄλλην, κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἦττον » ἀκάθαρτον, οὐδεὶς δ' ἀνόθευτον καὶ καθαρὰν τὴν » ἦν ἀπὸ τῆς πρώτης πηγῆς φύσιν φέρει, οὕτω καὶ αἱ » νομοθεσίαι τῶν ἐθνῶν τίς μὲν πλέον, τίς δὲ ἦττον » ἀπομακρύνονται τοῦ Θεοῦ ἀρχετύπου (α) ».

Αἱ τοῦ ἀνθρώπου κοινωνικαὶ σχέσεις ἃ τε ἐμφυτοὶ αὐτῷ ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς πλάσεως αὐτοῦ διεδηλώθησαν, ἔθεν τὴν τε οἰκογένειαν καὶ τὴν πολιτείαν συνέστησε, καὶ τοὺς νόμους τῆς ὀργανώσεως αὐτῶν ἔθετο, καὶ διεδημάτισε τὰ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ, πρὶν ἢ πρὸς ἑαυτὸν στρέψας τὸ βλέμμα ἀναζητήσῃ μὴ τις ἀρχὴ ἀναλλοίωτος, μὴ τις Ζεὺς καθηγεμόν, ὡς ἔλεγον προσφωῶς οἱ Στωϊκοί, ὑπάρχῃ ἐν ἑαυτῷ, κίνητρον τῶν κατὰ μέρος ἐνεργειῶν τοῦ ἀτόμου, ἐπαγωγέως τῶν ἐν συνόλῳ τῆς πολιτείας πράξεων, πρὸς ἕνα τελικὸν τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος σκοπὸν.

Τὴν ἀναζητήσιν λοιπὸν τοῦ νόμου τούτου προτιθέμενοι τὴν περίοδον τῶν μελετῶν ἡμῶν διαιρέσομεν εἰς πέντε μέρη· καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ἐξετάσομεν τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν καὶ ἑαυτὸν ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὴν κοινωνίαν ἐν δὲ τῷ τρίτῳ τὴν θεωρίαν τῶν πολιτευμάτων ἐκτέσομεν ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ ἐκ ταύτης διδάγματα· ἐν δὲ τῷ πέμπτῳ τὸ διεθνὲς δίκαιον κατὰ τὸ θετικὸν αὐτοῦ μέρος.

Εὐρὺς ὁ κύκλος, φίλτατοι ὀμιλεῖται, καὶ τῆς μελέτης ἡμῶν ἄξιος· διότι τοῦ ἀνθρώπου τὴν φύσιν μελετώντες θέλομεν προεὶ ἀπὸ τῆς μονάδος ταύτης εἰς τὰς πολυκρήμονας κινήσεως τὰς καλουμένας ἔθνη, εἶτα δὲ ταῦτα ὡς συνθέτου ἀριθμοῦς ἔχοντα πρὸς ἄλλους ὁμοίους αὐτοῖς σχετίσομεν ἀριθμοῦς, καὶ ἐν τῇ μέρει ὅσῳ καὶ ἐν τῷ ὅλῳ διακρινόμεν τὸν ὑπερῶν νόμον ἐν ὃ ὕψιστος ἐπέθετο τῇ ἀνθρωπότητι· εἰ δὲ καταπληκτικὸν ἔμα καὶ ἐπαγωγὸν τὸ μελετᾶν τοὺς νόμους τῆς ἀψύχου δημιουργίας, πόσον ἐπαγωγώτερον τοὺς νόμους τῆς ἀφάρτου ἡμῶν ψυχῆς ἀναζητῆιν;

Τί ἐστὶν ἄνθρωπος καθ' ἑαυτὸν ὡς σῶμα; μέρος ἐλάχιστον τοῦ μεγίστου τῶν ὄντων κόσμου· τί δ' ὡς δυνάμεις ψυχῆς; ἀπέξρητα τῆς θεότητος, εἰκὼν μικρὰ τῆς θείας καὶ μεγίστης δυνάμεως, νοῦς τῆς γιγαντώδους ὕλης δεσπίζων καὶ ταπεινὴν αὐτοῦ ὀραταινίδα τὴν κτίσιν ἔχων. Κῆν τὸ σύμπαν ὅλον, ἔλεγεν ὁ Πασχάλ, ἐπιπέση ἐπ' ἐμὲ καὶ συντρίψῃ με, πάλιν

(α) Ἱστορικῆς προεσαγωγῆς εἰς τὰ τῶν ἐθνῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ νόμιμα, σελ. κ—κα.

ἀνώτερος τοῦ συνθλίψοντός με σύμπαντός εἰμι, διότι ἐκεῖνο ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ἑαυτοῦ ἰσχύος συνθλάσει με, ἐγὼ δ' ἐν γνῶσει τῶν ἐκείνου νόμων καὶ τῶν ἐν ἐμοὶ ψυχικῶν καὶ αὐλῶν δυνάμεων ὑπομενω. Ἐλευθερος, αὐτογνώμων, καὶ τούτου ἕνεκεν ὑπεύθυνος διὰ τὰς ἰδίας αὐτοῦ πράξεις, ἔτος πρὸς πάντας καὶ οὐδεὶς οὐδὲν κατώτερος, κύριος πᾶσιν τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν αὐτοῦ δυνάμεων, καὶ δι' αὐτῶν τὴν ἰδιοκτησίαν ποριζόμενος, τὴν οἰκογένειαν δημιουργῶν καὶ ἑαυτὸν διαπλάττων, ὑφίσταται τὰς εὐθύνas ὡς φυσικὴν συνέπειαν τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ, καὶ διδάσκειται ὅτι ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ μόνου τὴν ἰδίαν εὐδαιμονίαν ἢ κακοδαιμονίαν παρασκευάζει. Διὰ τοῦ νοῦς του τὸν κόσμον γνωρίζει, καὶ τῆς φύσεως τοῦ νόμους εὐρίσκει, διὰ δὲ τῆς ἑαυτοῦ ἐλευθερίας τὴν δημιουργίαν πᾶσαν μεταχειρίζεται καὶ διαπλάττει κατὰ τὴν ἰδίαν βούλησιν. Ταπεινὸν τὰ ὄρη, ὕψος τὰς κοιλάδας, πετᾶ ἐπὶ τῶν θαλασσῶν Ἐρέτης νέος διὰ τῆς ἐπιστήμης δέρων τὰ ὑγρά αὐτῶν κέλευθα, τὰς ἐρήμους μεταβάλλει εἰς ὄασις, ἐν ἐν ἰδίῳ ὅποιοτε ὁ ἄνθρωπος τὸ βλέμμα στρέψῃ τῆς τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐλευθερίας ἐνεργείας τὰ ἔχρη βλέπει, καὶ τούτων τὰς ἀτραποὺς εἰς εὐρείας ὁδοὺς μεταβάλλει· ὅσῳ δὲ πλείω οἱ πρὸ αὐτοῦ εἰργάσθησαν τόσῳ μείζονα αὐτὸς ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ προσπάθειαν ἵνα μὴ τὸν κληρὸν ἐλαττώσῃ. Ποῖον δ' ἔθνος μείζονα τῶν Ἑλλήνων ἔσχε κληρονομίαν ἐλευθερίας καὶ ἐπιστήμης;

Ἀφοῦ τὸν ἄνθρωπον ἐν ἀναλύσει ἐξετάσωμεν θέλομεν ἐν συνθέσει μελετήσῃ αὐτόν· ποῖα τὰ χρέη ποῖα δὲ καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ἐν τῇ πολιτείᾳ; τί ἐστὶν ἔθνος καὶ ἐκ τίνων συγκροτεῖται; τί δὲ κυριαρχία τοῦ ἔθνους, ὅποιαν δὲ ἡ αὐτονομία δίδωσιν αὐτῷ προσωπικότητα; ποῖοι οἱ νόμοι πόθοι αὐτοῦ, ποῖ δὲ συγκροτοῦνται οὗτοι πρὸς τὴν αὐτονομίαν τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ποῖος ὁ σκοπὸς τῆς κοινωνίας καὶ διὰ τίνων μέσων δύναται νὰ εὐδαιμονήσῃ. Ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ φιλτάτου παντὶ ἐλευθέρῳ ἀνδρὶ θέλομεν φέρει τὸν λόγον· τί ἐστὶ Πατρίς; τί περιλαμβάνει τὸ ἔθνος τοῦτο ὄνομα, τὸ φίλτερον καὶ τοξέων καὶ τέκνων; τὸ ἐν μῆξ ἐνόητι φίλους τε καὶ ἰδίᾳ διεσπικότητας ἀλλήλων συνάπτων; τὸ ἐκ μυχῶν πᾶσαν καρδίαν συγκινούσων, τὸ ἐν ὑστέρω πᾶν ἀτομικὸν συμφέρον τιθέμενον; τὸ ἐξαῖρον πρὸς ὅ,τι εὐγενὲς καὶ μέγξ; τὸ ὡς καθαρτῆριον πῦρ κατακαῖον ὅ,τι φαῦλον καὶ ταπεινόν; τὸ μίαν ψυχὴν ἐν μυριάδιων μυριάσιν ἀνθρώπων σώμασιν ἐμφύον; τέλος δὲ, τὸ τοὺς τελευτώτας εἰς γενεὰς γενεῶν πρὸς τοὺς ζῶντας ἀλληλεγγύως συνδέον, οἷος δὲ τις ἠλεκτρικὸς σπινθὴρ τοὺς μὲν ζῶντας ἠλεκτρίζων, τοὺς δὲ θανόντας γαλακτίζων;

Τὸ εἶδος τοῦ πολιτεύματος ὡς συντελεστικώτατον τι πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐν μέρει καὶ τῆς ὅλης κοινωνίας ἐν γένει, ἔσται τὸ ἀντικείμε-

νον επισταμένης ἡμῶν μελέτης, διότι ἀπὸ τοῦ εἶδους τοῦ πολιτεύματος ἀκριβῶς καὶ περὶ τοῦ ἔθνους διαγινώσκει τις δύναιται. Φαῦλον ἔθνος ἀδύνατον εἶχειν ἀγαθὸν πολίτευμα, ὡς ἀδύνατόν ἐστι καὶ τὸ ὑποβαλεῖν εὐγενῆ καὶ γενναῖον ἔθνος ὑπὸ πολιτεύμα σκολίων, καὶ δὲ τις τύραννος τὸ σκῆπτρον εἰς μάστιγα μεταβάλλῃ, τὸ ἔθνος τὴν μάστιγα εἰς φραγῆλιον μεταποιήσει καὶ τὸν δυνάστην ἐκβάλλει τῆς ἀρχῆς. Κατὰ τὸ μέρος τοῦτο θέλομεν ἐξετάσει ὁποῖα τινεὶ δεῖ εἶχειν τὸ πολίτευμα, πῶς δὲ συγκιρναῖται ἡ ἐλευθερία μετὰ τῆς ἀρχῆς, ἡ ἀτομικὴ αὐτοβουλία μετὰ τῆς ἐξουσίας, ἡ κυριζρχία τοῦ ἔθνους μετὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ πολίτου, ὁ δεσμός τοῦ νόμου μετὰ τῆς ἀκωλύτου τῶν δυνάμεων χορήσας. Ὡς ὁ Θεὸς συνδέσας τὰ τοῦ σώματος μέλη διὰ γόνδρων καὶ ὑμένων, καὶ νεύρων τὴν ἀπ' ἀλλήλων διάλυσιν ἐκώλυσεν οὐχ ἥττον δ' ἀφῆκεν αὐτοῖς πλήρη καὶ ἐλευθέρην τὴν πρὸς τὰ καθέκαστα ἐνεργεῖαν, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐλευθέρως τὰ καθ' ἑαυτὸν διαπραττει, τὰς ἰδίας δὲ δυνάμεις πρὸς τὰ κεφάλαιον τῶν ἀπὸ τῶν ὁμοίων αὐτῷ συνεισφερομένων συνάπτων αὐξάνει καὶ κατασταίνει ὥστε ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ νόμου πρὸς τὴν ἰσχὺν τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου προκύπτει τι ἐναρμόνιον, ὅπερ ἔσται ἡ τῆς κοινωνίας εὐημερία. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἁρμονία αὕτη ἐγκρατεῖ ἐν ἠθικῇ τινι σφαιρᾷ ἀνωτέρᾳ τῆς ἐξωτερικῆς τοῦ πολιτεύματος ὀργανώσας, δύναται δὲ νὰ ὑπάρξῃ ἐν μοναρχίᾳ ὅσῳ καὶ ἐν ἀριστοκρατίᾳ καὶ δημοκρατίᾳ, θέλομεν μὲν ἐξετάσει ἐκαστον τῶν εἰδῶν τούτων, ἀλλὰ δὲν θέλομεν μεταλογισαίμεθα πρὸς τὸ ν' ἀναγορεύσωμεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ἐξ αὐτῶν ὡς τὸ ἀπολύτως βέλτιστον καὶ τῶν δύο ἄλλων ὑπέρτατον. Τὴν ἰστορίαν ἀνακρίψαντες καὶ τὰ ἐκ ταύτης διδάγματα συνάψαντες ὅπως τὸ φιλοσοφικὸν πόρισμα ἐξ αὐτῶν ἐξαγάγωμεν, γενήσεται καταφανές, ὅτι ἡ ἁρμονία τῆς πολιτείας ἐγκρατεῖ μὲν τῆς τοῦ πολιτεύματος εἶδει, ἀλλὰ τῆς πρακτικῆς καὶ κατὰ τὰς κλίσεις καὶ ἑσπὰς τοῦ ἔθνους συμφωνιωτέρῳ οὐχὶ δὲ τῆς κατὰ τύπον ἡμῶν καὶ ἀμετάβλητον συγκεκριμένης. Ὡς γὰρ ἡ αὐτὴ δίαιτα τοῦ ζῆν οὐ πάσι τοῖς ἀνθρώποις συμφέρει, οὕτως οὐδὲ ἐν πολιτεύματι εἶδος ἀπολύτως πάση κοινωνίᾳ ἀνθρώπων ἁρμόζει.

Ἀφοῦ δὲ τὰ διάφορα ταῦτα μέρη τοῦ προδήμου τῆς ἐπιστήμης ἢς ἐκλήθημεν ν' ἀναλύσωμεν τοὺς νόμους ἐξετάσωμεν, καὶ οἰονεὶ προπαρασκευασθῶμεν εἰς τὰ μυστήρια τῆς ὑψίστης φάσεως τῶν τοῦ ἀνθρώπου ἔργων, θέλομεν ἐπιληφθῆ τῆς σπουδῆς τοῦ ἔθνικου δικαίου. Συγκεκρινημένοι ἤδη διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ ἀδιστάκτως πιστεύοντες ὅτι ὁ ἴψιστος ὁ τῷ πᾶσι διὰ τῆς ἁρμονίας καὶ καλλύνει καὶ ποιῆται, ὁ τὴν ἀνθρώπων λογικὴν πλάσας, ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ

αὐτοῦ θεῖς πόθους νομίμους καὶ πρὸς εὐγενῆ τείνοντας σκοπὸν, ὁ πολλοὺς ἀνθρώπους συνάψας διὰ κοινότητος γλώσσης καὶ ἡθῶν, καὶ ὀρησκείας, καὶ πόθων, ἀδύνατον θέλειν αὐτὸν τὰς κοινωνίας εἰς πόλεμον πρὸς ἀλλήλας, καθόσον πᾶς πόλεμος ὅ,τι πολεμώτατον τῇ ἁρμονίᾳ ἐστίν. Ἐἰς δ' ἐν τῇ κατὰ μέρος κοινωνίᾳ ἄνθρωπος ἐπ' ἀνθρώπων στηριζόμενος ἰσχυροποιεῖται καὶ πρὸς τὴν ἀμφοτέρων μείζονα εὐημερίαν ὁμοῦ βαδίζουσιν, οὕτω καὶ ἔθνος ἔθνοι ἀδελφίζον προβαίνουν πρὸς τὸν θεῖον προσηρισμόν, ὅστις ἐστίν ὁ νόμος τῆς παύσεως, ὁ σκοπὸς δὲ ὃν ἐπλάσθησαν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ ἀνθρωπότης ἄρα ἐν συνόλῳ λαμβανόμενή ἔχει τοὺς νόμους αὐτῆς, ὡς ἔχουσιν αὐτοὺς ἐκάστη κοινωνία ἰδίᾳ, ἕκαστος ἄνθρωπος ἀτομικῶς.

Τὴν διαφορὰν μεταξὺ ἀτόμου, κοινωνίας ἢ τοῦ ἔθνους, καὶ ἀνθρωπότητος ἐν ἧλι, ἕκαστος ἠδυνήθη διακρίνει ἀφ' ἧς ἡμέρας τὰ τρία ταῦτα διακεκριμένα εἰς τοὺς σφθαλμοὺς παρέστησαν· ἀλλ' ἐκεῖνο δὲ δὲν διεκρίθη ὑπὸ πάντων, ἡ ἁρμονία, ἡ ἐνότης, ἡ οὕτως εἶπεῖν ἀλληλεγγύη, ἣτις ὑπάρχει μετὰ τῶν τῆν ὕλην ἀνθρωπότητα συναπαρτιζόντων στοιχείων. Τὰ διακρινόμενα μικροῦ λόγου συμφέροντα, καὶ τὰ ἐκ τούτων παγίζοντα χαμηλίζοντα πάθη, ἢτοι τὴν παρ' ἐκείνων, ὡς νόμον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐκλαμβάνοντες τινεὶ φυσικῆν τοῦ ἀνθρώπου κατάστασιν τὴν μόνωσιν ἀνηγούρουσαν, ὑπέρτατον τῶν κοινωνικῶν συνεισφέρων στοιχείων τὴν φύσιν, ἀναπύδραστον δὲ καὶ στυγεράν ἀνάγκην τῆς ἀνθρωπότητος τὸν πόλεμον. Ἡ ἐπιστήμη τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων διέλυσε τὴν ἀπάτην βοηθημένη ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν γενόμενων ὀχυματίων ἀνακαλύψασα τῆς τοῦ ἀτόμου δυνάμεως καὶ τοῦ ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου, τοῦ μεταλλικοῦ τούτου σώματος ὑπερ' ἐκκλήται τὴν σφαιρικὴν ἀπασαν νὰ περιζώσῃ ὅπως συμβολικῶς παρασταίνῃ τοῖς λαοῖς ὅτι διὰ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀδελφότητος θεῶν νὰ ὄσῃ πρὸς ἀλλήλους συνεισφερόμενοι, συνεισφέρουσιν ὁ ὁμονοήσασιν καὶ τὸν σκοπὸν δι' ὃν ἐπλάσθησαν πραγματοποιήσασιν.

Ἄλλ' ἡ ἐμὴν δὲν σημαίνει συγχώνευσιν, οὐδ' ἡ ὁμοφροσύνη παραλίτησιν ἀτομικότητος. Ἐἰς δ' ὁ ἄνθρωπος ἐν κοινωνίᾳ ζῶν αὐξάνει τὰς ἐαυτοῦ δυνάμεις, ἀλλ' οὐδὲν ἥττον καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοβουλίαν διατηρεῖ, πεπρωκισμένος δ' ὁ μὲν ταιχρῆ τινι ἀρετῇ, ἑτέρον δὲ τινι ὁ ἄλλος, πάντες εἰς κοινὸν ἔρανον τὰς μερικὰς αὐτῶν συνεισφέρουσι δυνάμεις καὶ δι' αὐτῶν αὐξοῦσι τῆς πολιτείας τὸ κεφάλαιον, οὕτω καὶ τῶν ἐθνῶν ἑκαστον ἰδίαν μὲν ἔλαθε παρὰ τοῦ δημιουργοῦ ἀποστολὴν, πάντα ὅμως πάντως συντελοῦσιν εἰς τὴν ἁρμονίαν τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος, καίτοι ἕκαστον αὐτῶν κατὰ τὴν ἐαυτοῦ πολιτεῖεται φύσιν, καὶ κλίσεις ἰδίας ἔχει καὶ μέλλον ἴδιον, ὅπως ἐν τῷ ὅλῳ μουσικῶν χορῶν ἕκαστον μουσικὸν ὄργανον ἴδιον φθέγγ

γον ἔχον τοὺς ἐαυτοῦ ἦχους συναρμύζει πρὸς τοὺς τῶν λοιπῶν ἀνομιῶν αὐτῶν τῶν εἶδει καὶ τῶ φθόγγῳ ἔργάνων, ὑπὸ δὲ τὴν διεύθυνσιν καὶ τὰς ἐμπνεύσεις ἀρίστου μουσουργοῦ πάντα συναποτελοῦσι μουσικὴν ἁρμονίαν ἐξαιρούσαν τὸν νοῦν καὶ ἀγαθοποιούσαν τὴν καρδίαν.

Ναί, φίλιτατοι ὁμιληταί! καὶ αἱ θεοκρατηθεῖσαι πολιτεῖαι τῆς Αἰγύπτου, καὶ Ἰουδαίας, καὶ Ἰνδοσινικῆς, καὶ αἱ στρατιωτικαὶ μοναρχίαι τῆς Περσίας καὶ Μηδικῆς, καὶ αἱ ἐμπορικαὶ κλίσεις τῶν Φοινίκων, καὶ τῶν Καρχηδονίων ὁ ἀγρίος πολιτισμὸς, καὶ αἱ ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ πέντε ἔτους αἰῶνας ἐν τῇ μεταξὺ τοῦ Καπιτωλίου καὶ Παλατίνου λόφου κοιλίᾳ τῆς πόλεως διαδραματισθεῖσαι πάλαι τῆς ἀριστοκρατίας πρὸς τὴν δημοκρατίαν, καὶ τῆς Ἑλλάδος αἱ τότε αἱ ἀποικίαι, καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἐκλάμψασα καὶ μηδέποτε σθεσθεῖσα σοφία καὶ καλλιτεχνία, καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ ἐκστρατεία, καὶ τῆς Ῥώμης ἡ κοσμοκρατορία, καὶ τῶν βαρβάρων αἱ ἐπιδρομαὶ, καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῦ χριστιανισμοῦ ἡ σωτήριος ἐνεργεσία, πρὸς τὸν φιλοσοφούντα ἐν τῇ ἀπειρῷ αὐτῶν ποιικιλίᾳ παριστώσιν ἐναρμόνιον ἐνότητα καταπλήττουσαν τὴν φαντασίαν. Οὕτως αἱ θεοκρατούμεναι πολιτεῖαι στηριζόμεναι ἐπὶ τοῦ δόγματος ὅτι τὸ ἔθνος ἐστὶ τὸ ἰδιαζάντως ὑπὸ τοῦ θεοῦ περιληφμένον ἀνθρώπων γένος τὴν δ' ἐπ' αὐτοῦ ἐξουσίαν εἰς ἐαυτὸν ὁ ζηλότυπος αὐτοῦ ἐπεφουλάζοντο θεῖς, διερμηνεῖς δὲ τῶν βουλῶν αὐτοῦ κληρονομοῦσαν τινὰ ἐξελάξαντο ἀπὸ τοῦ ἔθνους τάξιν, πρὸς ἣν τὰς ἐαυτοῦ ἀποκαλύπτει βήτρας δι' ὑπερφυσικῶν τρόπων, κύριον ἔχουσι μέλημα, αἰτιαυταὶ πολιτεῖαι λέγω, τὸ ἀπομονώνειν τὸ ἔθνος καὶ ἡμᾶς, οἷον ἂν καταβάλλωσιν οἱ ἱερεῖς προσπαθείαν ἀδύνατον ὅπως αἱ ἄλλαι τῆς πολιτείας τάξεις μὴ τοῖς ἄλλαις συγχρωτισθῶσιν ἔθνεσσιν· αὐτοὶ δ' οἱ ἱερεῖς πρὸς τὸ ἐαυτῶν ἐργαζόμενοι συμφέρον τὸν γενικὸν τοῦ ἀνθρώπου γένους σκοπὸν ἐξεργάζονται· ἐροφάνται κεκρυμμένου θεοῦ ἐν ἀδείᾳ μελετώσι περὶ τε τῆς οὐσίας τοῦ θεοῦ, τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κυβερνήσεως τῆς πολιτείας, οὕτω δὲ λανθάνοντες πῶς ἐαυτοὺς φιλοσοφοῦσιν, ἐπειδὴ δὲ πᾶσα ἐνεργεσία τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος θάκτον ἢ βράδιον εἰς ὠφέλειαν τοῦ ὅλου γένους μεταστρέφει, οὕτω καὶ αἱ ἱερατικαὶ αὐταὶ μελέται αὐξάνονται καὶ προάγονται, τὰ δὲ σωματεῖα τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων, τῶν ἐν Χαλδαίᾳ μάγων, τῶν Ἰνδῶν Βραχμάνων, τῶν Σινῶν Βόντζων μορφοῦνται, οἰονεὶ τινεὶ ἀκαδημαῖαι τῶν παναρχαίων χρόνων τὴν σοφίαν κατάκρυπτον ἔχουσαι, ἀλλ' οὐχ ἥττον ἐπ' αὐτῇ ἐγκαυώμεναι, λογιζόμεναι δ' ἥττον αὐτῶν τὰ ἄλλα τῶν ἔθνῶν, ὡς οἱ ἱερεῖς τῆς Αἰγύπτου νήπια τοῦ Ἑλλήνας καὶ τὴν τῶν Ἑλλήνων σοφίαν ἐλεγον τῷ Ἡρόδοτῳ

Οὕτως οἱ Φοίνικες τὴν πρὸς δυσμὰς τοῦ λιθάνου μακρὰν καὶ στενὴν λωρῖδα γῆς εἰς κλήρον λαχόντες, καὶ ὑπὸ τῶν ὑπὲρ αὐτοὺς ἰσχυρῶν ἔθνῶν κωλυόμενοι ἵνα τύχῃσι χώρας ἰκανῆς πρὸς συντήρησιν, πόρον βίου ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐμχανεῦσθῃσαν, καὶ ἐπλούτησαν ἀπ' αὐτῆς, καὶ ἀποικίας συνέστησαν, καὶ ἰσχυροὶ ἐγένοντο. Ἄλλα δ' ἔθνη στρατιωτικὰ κατακτητῆται ἐν ὅπλοις περιάγοντα τὴν ὑψηλίον συνέκρινον τὰ ἔθνη, τὰ ἀπὸ τῶν μὲν σπέρματα τοῦ πολιτισμοῦ μεταφέροντες εἰς τὰ δὲ, ὡς ὁ σφοδρὸς βορέας τὸν κάλυκα τοῦ ἄνθους καταξέριπτων, τὴν γῆν, τὴν τὸ σπέρμα περιέχουσαν, εἰς τ' ἀπόπτατα μεταφέρει, ἐκεῖ δ' ἐπὶ τινὰ ἐν τῇ γῇ χρόνον συγκυρπτομένη αὐτὰ ἀνομοφορεῖ. Οὕτως οἱ Ἰρᾶνες, οὕτως οἱ Ἀσσύριοι, οὕτως οἱ Πέρσαι. Ἄλλ' οἷα τε πρόδηλος βούλησις τοῦ θεοῦ ὄριον τῶν κατακτήσεων τῶν ἐθνῶν τούτων ἡ Ἄσια, ἕμα δ' εἰς τῆς Εὐρώπης τὰς ἀκτὰς ἐπλησίασαν τὰ κυματοκαγῆ τούτων στίφη συναλλάσθησαν, διότι τῆς ἀλόγου βίας ἔργα ὑπὸ τῆς λογικῆς τῆς ἰδέας δυνάμειος κατεβλήθησαν· ἔστω δὲ καὶ τοῦτο εἰς ἀπόδειξιν τοῦ θεοῦ νόμου, ὅτι ὁ νοῦς κρατεῖ τῆς ὕλης.

Ἡ δ' Ἑλλάς, ἡ πεφωλημένη ἡμῶν πατρίς, ὑπῆρξεν ὁ μυσταγωγὸς τῆς ἀνθρωπότητος, σμιμρὰ τῷ σώματι κατεκτήσατο τὸν κόσμον διὰ τῆς ἰδέας, αἱ δ' ἀποικίαι αὐτῆς ἐγένοντο κέντρα πολιτισμοῦ εἰς ἄξενους ἀκτὰς δὲν μετέφερον αὕτη τῶν ὑπῶν τὴν βίαν ἀλλὰ τοῦ λόγου τοῦ πειθῆ, καὶ οἱ βάρβαροι λαοὶ προσέφερον αὐτῇ τὴν κύλικα τῆς ζείνης ὡς ἡ Ἰουπτι, ἡ καὶ Ἑλληνας ἀριστοζένη, Πρώτη τῆς οἰκιστῆ τῆς Βασσαλίας προσέφερε, καὶ σὺν τῇ κύλικι τὴν δεξιὰν αὐτῆς. Ἀπὸ τῶν ἀποικίων τούτων ὡς ἀπὸ τοσοῦτων ἐστίων ἐσελάγισεν ὁ πολιτισμὸς πρὸς τοὺς περιοίκους. Ἡ ἐλευθερία ἀκριβῶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐνοήθη, ἡγεμονία δὲ βίου ὑπὸ τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων τῆς Ἑλλάδος ὠρίσθη, ἡ δὲ εὐρύστερος αὐτῆ ἐλευθερία παρήγαγεν ὀλόκληρον τῶν ἰδεῶν τὸν κόσμον, καὶ ἀπὸ εἰκοσιπέντε ἤδη αἰῶνων ἐκτρέφει τῆς οἰκουμένης τὸν νοῦν, καὶ μεγαλύνει τὸ φρόνημα, καὶ διὰ μὲν τοῦ Σωκράτους ἠθοποιεῖ, διὰ δὲ τοῦ Πλάτωνος τὸ μέχρι τίνος σημείου δύναται νὰ φθάσῃ τοῦ ἀνθρώπου ὁ νοῦς ἐμφαίνει, διὰ τοῦ Ὁμήρου γυμνασθεῖ, διὰ τοῦ Πινδαροῦ ὄργιζ τὴν καρδίαν, διὰ τοῦ Εὐριπίδου νοθετεῖ, διὰ τοῦ Σαφακλέους κλαίει ἐπὶ ταῖς δυστυχίαις τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ δὲ τοῦ Αἰγύλιου πρὸς τὴν πατρίδα ἀφοσιεῖ τὸν πολίτην, διὰ τοῦ Ἐπικτήτου αὐτῆς παραγορεῖ τὸν δοῦλον ἐλευθέρην τὴν ψυχὴν αὐτοῦ κατεργαζομένη, διὰ δὲ τοῦ Δημοσθένους αὐτῆς συντρίβει τοῦ δοῦλου τὰ δεσμά, καὶ διὰ τοῦ Ἀριστοτέλους τὸν κύκλον τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων περιέλαθε, καὶ δημιουργῶς οὗτος τῶν ἐπιστημῶν ἀληθῶς ἐπιδείκνυται. Τέλος δὲ ἀφοῦ τὸ κράτος τῶν ἰδεῶν ἐν ἐαυτῇ ἐμεγαλύνθη ὑπερεξεργήσασιν καὶ πρὸς

τὰ ἔφα ἑξέβρυσσε τῆς γῆς μέρη, συνεκστρατεύσαν μετὰ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἐξέλληνίσθη δὲ τό τε ἡ Συρία, ἐξέλληνίσθησαν δὲ τὰ Σαῦσα, καὶ ἡ Παλαιστίνη, καὶ τὰ ἑκβάτανα, καὶ ὁ Ἰνδὸς, καὶ ὁ Νεῖλος, καὶ κατακτήθησαν ἡ Λαίκα καὶ ἡ Ἀρμενία εἰς τὴν πολιτισμὸν, καὶ ἐβίον ἐν τῷ ἑλληνισμῷ μεγιστὸ ὁ ψευδοπροφήτης τῆς Ἀραβίας τῆ ἀκαταχέτω τῶν ὀπλων αὐτοῦ βίβη καὶ τῷ ἄλλοις οὐκ ἔβησαν κατέστρεψεν αὐτὸν, ὁ δ' ἄξιος τοῦτου διδάχῃς ὁμῶρ κατέκρινε τῆς Ἀλεξανδρείας τὴν βιβλιοθήκην καὶ ἐξήρτισε τὸν κόσμον πολλὸ πλέον ἢ πᾶς ἄλλος κατακτητής!

Ἐνῶ ἡ Ἑλλάς διὰ τῆς δικαιοῦς κατακτάτο τὸν κόσμον ἡ Ῥώμη ἐξειργάζετο τὴν πολιτικὴν ἐπιστήμην δι' ἧς μᾶλλον ἢ διὰ τῶν ὀπλων αὐτῆς κερδοῦσε τὴν κοσμοκρατορίαν. Τὸ μόνον μέλημα τοῦ Ῥωμαίου ἦν αὐτῆ.

Un regere imperium populi, Romano, mentium.

Ὁργάνοι ἑμῶς καὶ ἡ Ῥώμη τῆς θείας βουλήσεως γεννημένη συνετέλεσεν ὡς μίσην εἰς τῆς ἀνθρωπότητις τὰς τάξεις παρεκώσασε τὴν ἐνότητά, ὑποδαγμάτω ἢ ἐγένετο εἰς τὸ μᾶλλον εἰς ὅσον ἐστραγγιλίσματα δύνανται νὰ υποπέσῃ ἢ πρὸς τὰς ἀλόγους ἐρωτάς ἀφίσταται ἐκ τῆς ἀνθρωπότητος. Κολοσσὸς χρίσας τὴν κεραλίην, ἀργύρεας τὸ στήθος, γάλακτος τοὺς μηρούς, πηλίκου εἶχε τὰς κνήμας, καὶ συνεβλάσθη ὕδην διὰ τοῦτο δόξα τῆς Ῥώμης, τὸ βῆθρον τοῦ κολοσσῶ τούτου, πάλαι μὲν ὕψους τῶν σφυγακτικῶν, μόλις ἐκτέτακτο τὴν ἐκ τοῦ ἐλευθερίου καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιτυχίας ἐκδικηθῆναι ἐπαδύθη εἰς τὴν ἀργίαν καὶ τὰ θεῖα κατα ἐρ' ἢ καὶ καταστολῆν ὑπὸ τῶν βυρβύρων.

Ἀλλ' ἵδὸν προβάλλει βήματα βραδύα τὸν σταυρὸν ἐπ' ὤμων φέρων τοῦ κόσμου ὁ Σωτὴρ ἀγαπάει ἀλλήλους ἐκινῶναι, ὡς ὁ πατὴρ μου ἀγάπησεν ἑμᾶς, ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἔστε ἐνὶ ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Εἰρήνη ὑμῖν.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς τούτης ἡ φύσις τοῦ κόσμου ἀλλάσσαί μᾶλλον τῆς ἐπιφανείας τοῦ Σωτῆρος ὁ πόλεμος ἐνέμετο τὴν γῆν, πολέμιος δὲ ἦν πᾶς μὴ πολιτικός, Adversus hostem aeterna auctoritas esto, ὁ δὲ πολέμιος ἠττώμενος ἐγγίνετο δούλος servi autem ex eo appellati sunt quod imperatores captivos vendere ac per hoc servare nec occidere solent, ἀπὸ τοῦ κηρύγματος ἑμῶς τοῦ θείου Εὐαγγελίου εἰσέχθη ἐν τῷ κόσμῳ ἀρχὴ τὰ μάλιστα συναπτική, ἡ ἀγάπη, σὺν αὐτῇ δ' ὁ ὕμνος πασῶν τῶν Ἑλλῶν ἀρεσῶν. Δυστυχῶς ὁ ἀπὸ τοῦ ἀγαθοποιῶ τούτου κηρύγματος καρπὸς δὲν ὠρίμασεν ἀμέσως ἀκαριαῶς ὅλους αἰῶνας ἡ διδασκαλίᾳ τοῦ Χριστιανισμοῦ συνεσκοπίετο ὑπὸ τῶν παθῶν πῶς δὲ δυνατόν ἦν ἄλλως γενέσθαι; ἐφόσον πᾶς μὴ ὁμοσθῆνης πολέμιος ἐνομιζέτο, πᾶς δὲ μὴ ὁμόδοξος ἐχθρὸς ἐλο-

γίζετο, ἡ δὲ κοινότης κατὰ τάξεις διετράπε διχημένη, ἐκάστη δὲ τούτων κράτος ἐν κράτει συνέστασεν, ἀσυγκοινωνήτος πρὸς τὰς ἄλλας μένουσα τάξεις, καὶ αἱ λαοὶ ἐν ὕπνοις πρὸς τοὺς ἄλλους συνηγνῶντο λαοὺς, καὶ ἐπὶ τῶν πεδίων ἐν μάχαις ἀίματηραῖς ἀλλήλοσφραγίζοντο, πῶς ἦν δυνατόν ἡ εὐαγγελικὴ ἀγάπη νὰ κατάρξῃ τῆς γῆς; Μόνωσις λοιπὸν πανταχοῦ, ἡ δὲ τυραννία ἐνέμετο τὴν γῆν.

Διατυπώσαμεν ὅτι τὴν χαρακτῆρα τῶν μεσαιωνικῶν κοινωνιῶν. Ἐξήτειτο ἡ ἐνότης, διότι αὐτὴ ἐν τῷ δόγματι τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπέρχουσα καθίστατο ἀπερίγραπτος ἀνάγκη. Ἐτέθη ἐν τῇ μονοκρατορίᾳ τῶν αὐτοκρατόρων, ἀλλ' ὁ τυραννισμὸς τὴν ἀλουργίαν τούτων ἐσχίσεν, ἕκαστος δὲ τῶν ἰσχυρῶν ἴκνυε τι ἀπ' αὐτῆς ἀπάσας μεταμφέσθη. Εἰζήθη ἐν τῇ παπικῇ τάξει, ἀλλ' οἱ Πάπαι τῶν ἐγκρασιῶν γλιχόμενοι παρεξέτασαν τὸν Χριστιανισμὸν τῆς φυσικῆς αὐτῶ ὁδοῦ, ἀντὶ τὸ ἀποδίδουσι τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ καὶ τῷ Καίσαρι ν' ἀφίστανται τὰ τοῦ Καίσαρος, τὸν μὲν Θεὸν ἐκαταβλάθησαν, τὰ δὲ τοῦ Καίσαρος ἐσφατερίσθησαν, καὶ τὴν πύδα ἐπὶ τοῦ τραχήλου τοῦ αὐτοκράτορος φραδερῶν τοῦ Ἡρώδου ὁ Πάπας Ἀλέξανδρος ὁ 1' ἔθετο, τὴν ἐπισκοπικὴν ταύτην τελετὴν δημοσίᾳ πομπήσας ἐν τῷ νάβηκι τοῦ ἐν Βενετίᾳ ναοῦ τοῦ ἁγίου Μάρκου. Ἀλλ' ὁ Γερμανὸς Λούθηρος τὸ αἶσχος τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος ἐξεδιέκηθη, ἡ δὲ τὸ ἡγεμονικὸν στέμμα καπενώσασα ἰδέσθη ὑπ' ἀσῆμου μοναχοῦ ἐκαταβλήθη. Ἐκτὸ καὶ ἐπέπεινα αἰώνως ἡ πάλαι διήρκεσεν ἐν σκοτίᾳ, ὅτε δ' ἐράνην ἐπιφώσκουσα ἡ φύσις τῆς φιλοσοφίας συντεταγμένη μὲν ἀληπερα ἔνθεν ἀπεκαλύφθη, ἐπέφθη δὲ σφοδρὸς ἀλύσειν κακοματισμένων ὅσων δ' ἡ φιλοσοφία τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ὡς οὗτος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χάους διὰ τῆς παντοδυνάμου αὐτοῦ φωνῆς διωργάνωσε τὸ σύμπαν, αὐτῶ καὶ ἡ φιλοσοφία ἐκ τοῦ μέσου τῶν ἐρειπίων τὰ λαμπρὰ τῶν νέων πολιτειῶν ἀποδόμησε μέγαρον, στήλους δ' αὐτοῖς θεῖα τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἰσότητά, τὴν ἀδελφότητα ἐδραίωνεν αὐτὰ, ἐκάστη δ' αὐτῶν διῶσα ἀρριτεκτονικῆς χαρακτῆρα ἰδιαίοντα ὡς εὐροθυμὸν πάλιν διεξέβησε τὸ ὅλον ἀνθρώπινον γένος. Τὸ ἔργον αὐτῆς εἰσέει οὐκ ἐπέφθην, ἀλλὰ πάντως περναί αὐτῶ, καὶ τοῦ Σωτῆρος τὸ λόγιον πραγματοποιηθήσεται, ὅτι μία παίμνη ἡ ὅλη ἀνθρωπότης ἔσται. Τὸ ἐνικτὸν τῆς θεότητος δόγμα κοινὸν γινόμενον, τὸ ἐνικτὸν τῆς ἀνθρωπότητος τελεῖσται. Ὁ θεῖος ὡς καὶ ὁ πολυθεῖσμός ἐμείριξε τὸν οὐρανὸν, πῶς δ' ἦτο δυνατόν νὰ ἐνώσῃ τὴν γῆν; Ἔτε Θεὸν ἔνα, εἶτε Θεοὺς πολλοὺς αἱ ἀρχαῖαι ἐλάτρευον κοινωσίαι, ὁ εἰς ἡ αἱ πολλοὶ ἐκείνοι θεοὶ ἦσαν ζήλοτυποι, ἀπῆτουν διασμοὺς καὶ θυσίας, καὶ εἰς τὰ ἔθνη τῶν εἰς αὐτοὺς πιστευόντων ὑπὸ μόνην τὴν μορφήν τῆς ἰσχύος αὐτῶν παρίσταντο τούναντιον ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν ὁ

Θεὸς ἐστὶ τῆς ἀγάπης, ὁ Θεὸς τοῦ ἐλέους, ὁ τοῖς πασίν ἐντελλόμενος τὴν ἀγάπην.

Ἡ τοιαύτη φιλοσοφία τὸ ὑπέρτατόν ἐστὶ τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπολύγασμα, αὐτὴ ἐστὶν ἡ φυσικὴ σύμματος τῆς ἀληθοῦς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, οἷα δ' ἐκκλησία πολεμαί τὴν φιλοσοφίαν ἀποκηρύττεται ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίου, οἷα δὲ φιλοσοφία ἐχθραίρει τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ πλάνος ἐστὶ σοφία.

Ἰππῆξεν ἐποχή, οὐ πολλὴ ἡμῶν ἀφαστακταῖα, ὅτε ἀμοιβαίως ἀνθυπεβλέποντο ἡ φιλοσοφία καὶ ὁ χριστιανισμὸς ἰσθῆν βλέμμα ἐπ' ἀλλήλων βίπτοντα τὰ δύο ταῦτα ἀδύνατον ἦν νὰ προσέβωσιν εἰς συμφορίωσιν ἐφ' ὃ ἡ μὲν διασπαστικὴ παρεσύρε τὸν ἄνθρωπον ὑπὸς θεοῦ ἐκείνου καὶ τὸ σύμπαν ὡς τι μέρος τῆς θεότητος, ὁ δὲ χριστιανισμὸς παρεκλίνας τοῦ προορισμοῦ τοῦ τυφλῶν ὑπακούει ἀπῆτρε παρὰ τῶν ὁπαθῶν αὐτοῦ ὡς δόγμα ἀναγράφει τὸ γίνεσθαι τὸν ἄνθρωπον αἶον πτόμα, perinde ac cada-ver. Ὅσοιαι ἀπάται! Καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐστὶ μέγα δν ἰσχυρὸν διὰ τῆς τοῦ νοῦς αὐτοῦ δυνάμεως, ἀλλ' ὑπὲρ αὐτὸν καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ ὑπάρχει μία δύναμις ὑπερτέρα τῆς φύσεως ἀπάσης, ἀόρατος μὲν, καταληπτή δὲ ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως, ἐκ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς ναι, ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ νὰ διίδη αὐτῆς τῆς θεότητος τὴν οὐσίαν, αἰσθάνεται ἑμῶς τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς, ὡς τις τυφλὸς, ὅστις μὴ δυνάμενος νὰ ἴδῃ τὸν ἥλιον, αἰσθάνεται ἑμῶς τὴν ἐνεργειαν τοῦ ἡλίου ἐνεργεῖαν διὰ τοῦ θάλπου ὑπερ βίπτουσιν αἱ ἀκτίνες αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ζωογονοῦσιν αὐτὴν τε καὶ ἐκεῖνον. Ἐἰ δὲ τι αἶνγμα ἐν τούτῳ ὑπάρχει, πάντως μάλιστα δυσδιάλυτόν ἐστι τὸ ἐν ὑπάρχῃ κόσμος ἄνευ Θεοῦ.

Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου ὁ χριστιανισμὸς δὲν ἀπαιτεῖ τυφλὴν ὑπακούειν, ἀφίσει πλήρη τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν ἄνθρωπον, διδάσκει τὴν ἀλήθειαν, ἡ δ' ἀλήθεια αὐτὴ οὐ μόνον οὐδόλωσ σκοπεῖ τὴν ὑποδοξίωσιν του, ἀλλὰ τούναντιον τὴν ἀπελευθερίωσιν αὐτοῦ κηρύττει « καὶ γινώσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς (α) ».

Ἰψῆξε ἐν βλέμμα ἐφ' ὅλων τῶν κλάδων τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων καὶ θέλετε ἴδει ὅτι ἀφ' ἧς ὁ Χριστιανισμὸς κατὰ τὴν ἀλήθει αὐτοῦ χαρακτῆρα ἐξετιμῆθη ἕκαστος τῶν κλάδων τούτων γιγαντιαία ἐποίησε πρὸς τὰ πρόσω βήματα. Ἡ φυσικὴ ἱστορία ἀληθεύουσαν τὴν βίβλον τῆς γενέσεως ἀπέδειξε, καὶ ὁ τοῦ Κυβίερου δικτυλὸς τὴν γῆν διατρυπήσας τὰς ἐξ τοῦ Μωυσεῖος ἡμέρας ἀληθεστάτας ἀπέφθην ὁ Νεῦτον ἐκ πασόντος μήλου ὀρηκθῆς τοὺς νόμους τῆς βροχότητος ἀπεκάλυψε, ὁ Θεοπέριος ἑμῶς αὐτοῦ νοῦς οὐδόλωσ ἀπῆξιον σχολιάζειν τὴν ἰσθῆν βίβλον ὁ Γαλιλαῖος ἐμαρτύρησεν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας τῆς ἀνακαλύψεως ἦν ἐποίησεν, ἀλλὰ τῆς θείας ἀποκαλύψεως

(α) Ἰωάννης. Η, 32.

οὐδέποτε ὑβριστῆς ἐγένετο. Οὐδεὶς ὁμῶς τῶν κλάδων τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων ὠφελῆθη περισσώτερον, οὐδεὶς μᾶλλον πρὸς τὸ βέλτιον ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ διεπλάσθη ὅσον ὁ τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον, ὁ ἐγγραφὸς αὐτοῦ ὀρθοῦ λόγος (raison écrite), ὡς προσφώνως πρὸ πολλοῦ ἐνομασθῆ, ὑπὸ τὴν ἐπιβροχὴν τοῦ χριστιανισμοῦ διεμορφώθη, τὴν δ' ἐπιβροχὴν αὐτοῦ καὶ ἀκοντες ἠσθάνθησαν καὶ αὐτοὶ οἱ τὰ δόγματα αὐτοῦ μήπω ἀσπασθέντες νομοδιδάσκαλοι τῆς Ῥώμης αὐτοῦ ἠλάττωσε τὸ βῆρος τῶν τοῦ δούλου δεσμῶν οὗτος ἐξουγιένσε τὴν σιζυγὸν οὗτος ἠγίασε τὸν γάμον οὗτος ἐμαρτύρησε τὴν οἰκογένειαν οὗτος τὴν πίστιν τῶν συναλλαγῶν ἀνύψωσε, τὸν λόγον ἀντὶ τῶν συμβέβητων ὡς τελεσιουργῶν τῶν συναλλαγμάτων δύναμιν ἀναγράψαι οὗτος τῆ πασχόσῃ ἀνθρωπότητι συναντελέθετο, νοσοκομεία καὶ πτωχοκομεία συστήσας οὗτος τὰ δάκρυα τῶν πασχόντων ἀπέμαζεν οὗτος τέλος ὡς κανὼνα τῶν διεθνῶν ὑπετόπωσε σχέσεων τὸ ἔτι οφείλουσι τὰ ἔθνη νὰ ποιῶσιν ἀλλήλοις ἐν μὲν εἰρήνῃ τὸ μᾶλλον καλὸν, ἐν δὲ πολέμῳ τὸ ἥττον κακόν.

Ὁ ναύτης ἔστι παραδίδει ἑαυτὸν ἐν μέσῳ τοῦ ὠκεανοῦ ἐπὶ ἀσθενοῦς τινας συμπλέγματος σκιδῶν δι' ὃν κατεσκευάσθη ἐν πλοῖον, ἡσυχος δὲ περιστρέφει τὸ βλέμμα ἐν γαλιηναίᾳ νυκτὶ εἰς τὸ ἔπειρον τοῦ οὐρανοῦ στερέωμα, καὶ πρὸς τὰ ὑπὲρ τὴν σφαίραν ἧς ἐστὶ κάτοικος ἐξίκεται, πόθεν τὴν τσοκίαν τοῦ νοῦς ἡσυχίαν παρίζεται; ἀπὸ τῆς ἀκλονητοῦ βέβαια πίστεως ἦν ἔχει ὅτι αἱ σκιδες ἐς ὃν ἵσταται θέλουσι φέρει αὐτὸν τῇ βοηθείᾳ τῶν γνώσεων τοῦ νοῦς αὐτοῦ εἰς τὴν πρὸς ἦν σκοπεῖ ὄμιον οὕτως ὁ ἀληθὴς φιλόσοφος ἐπὶ τῆς ἰσθῆς βίβλου, ἦν ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν ἐδωρήσατο ἡμῖν, στηριζόμενος, δύνανται ἀδεῖος νὰ περιέλθῃ διὰ τοῦ νοῦς αὐτοῦ τὴν φύσιν ἑλῆν, μέβριος ὅτι ἡ μελέτη αὐτῆς χωρὶς ποτε ν' ἀποπλανήσῃ αὐτὸν τῆς πρὸς τὴν αἰωνίαν μακαριότητα ὁδοῦ οὐδὲν παρεμβάλλει αὐτῶ κώλυμα οὔτε πρὸς τὴν ἐλευθερίαν χρεῖσιν τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν αὐτοῦ δυνάμεων, οὔτε πρὸς τὸ εἶναι αὐτὸν καὶ ἐπὶ γῆς μακάριον.

Δεῦρο δὲ, εἰλταται ὁμιληταί, δεῦρο ἀκολουθήσατέ μοι πρὸς τὴν ὑψηλὴν ταύτην μελέτην μὴ ἀποκάμπετε, διότι ἀπὸ τῆς προθυμίας ὑμῶν θέλω ἀρυσθῆ ἐγὼ τὴν ζῆλον, ἀπὸ τῆς πρὸς με ἀγάπης ὑμῶν θέλω ἐκαστοτε ἀναλαμβάνει νέας δυνάμεις οὐδὲν ὑπὲρ ὑμῶν θέλω φαισθῆ κόπου εἴθε δὲ μίαν ἡμέραν ἴδω ὑμᾶς εἶναι ἀξιοῦμαι σήμερον βλέπειν τοὺς κατὰ τὴν πρώτην τῆς καθηγησίας μου περιόδον ἐμικητάς μου, διαπρέποντας ἐπὶ τῶν ἀνωτέρων τῆς πολιτείας θέσεων ἠτύχησα ναι, καὶ δάκρυα ἔχουσα χρεῖα ἔτε μοι ἐνεχαίριση ὁ διορισμὸς μου ὡς καθηγητοῦ, καὶ διότι ὁ αὐτὸς μέγας ἀνὴρ ὁ γερὰρος Κανάρης ἔστις τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1846 ὑπέγραψεν ὡς ὑπουργὸς τὸ

τοῦ διορισμοῦ μου ὡς καθοδηγητοῦ διάταγμα συνυπέγραψε μετὰ δύο ἄλλων μεγάλων ἀνδρῶν ὡς προσωρινὴ Κυβέρνησις τὸ νέον τοῦ διορισμοῦ μου θέσπισμα, καὶ διότι ὁ προσωπογράφος αὐτὸ Ἰπουργὸς ὑπῆρξε μαθητὴς μου. Οὐ μόνον δ' αὐτὸς ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ τότε μαθηταὶ μου διεκρίθησαν καὶ διακοίνονται ἐπὶ τοῖς πατριωτικοῖς αὐτῶν φρονήμασιν, ἐφ' ᾧ καὶ γὰρ ἐπ' αὐτοῖς ἐναθρόνομαι, διότι τὰς Ἑλληνικὰς αὐτῶν καρδίας ἐξήρα πρὸς τῆς πατρίδος τὴν ἔρωτα. Θαυμάζει ἡ Εὐρώπη πόσον εὐσχήμως κατεβόλομεν τὸ φθοροποιὸν σύστημα, καὶ ὅπως ἀναγινώσκει τὸν Αἰσχύλον ὅστις ἔλυσε πρὸ εἰκοσι καὶ τριῶν αἰώνων τὴν ἀπορίαν ταύτην,

Ἰστ' ἄφ' Ἀθηνῶν, ἔστ' ἀπόρθητος πόλις,
Ἀνδρῶν γὰρ ὄντων, ἔρκος ἐστὶν ἀσφαλές.

Η ΠΡΩΓΚΗΠΗΣΣΑ ΜΑΡΙΑ.

Δίηγημα βρασιλικόν.

(18α φυλλῶδ. 298, 299, 300, 302 καὶ 303.)

***

Ἐλθὼν εἰς Πιατιγόρσι ἐνοικίασα μικρὰν οἰκίαν εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς πόλεως, κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Μικαίου· εἰς τὰς κακοκαίριαις τὰ σύννεφα καταβαίνουσι μέχρι τῆς στέγης μου. Ὅτε τὸ πρῶτ' ἤνοιξα τὸ παράθυρόν μου, ἐγένευσεν ὁ θάλαμος μου ἀπὸ τῆν εὐωδίαν τῶν περὶ τὴν οἰκίαν μου ἀνθέων. Κλάδοι δένδρων καταρρυτωμένοι ἀπὸ ἄσθη ἐγγίζουσι εἰς τὸ παράθυρόν μου, καὶ πολλὰκις ὁ ἄνεμος φέρει αὐτὰ μέχρι τῆς τραπέζης μου. Ἡ θέα εἶναι θαυμασιὰ πρὸς δυσμάς· κί πάντε κυρτοὶ τοῦ βέλτε διαγράφονται κυκαί, ὡς τελευταῖον νέρος διαλυόμενον μετὰ τὴν τρικυμίαν· πρὸς ἄρκτον ἀνυψοῦται τὸ Μεσσυδικὸν μαλλωτὸς πῖλος τῆς Περσίας, καὶ πρὸς ἀνατολάς, ὑπὸ τοὺς πόδας μου, ἐκτείνεται μικρὰ πόλις νέα καὶ καθυρὰ, ὅπου ἀναθρόνουσι τὰ ζωογόνα ὕδατα, περὶ ἃ συμπιέζονται πλῆθος ἀνθρώπων οὐμολούτων ἕλας τὰς γλώσσας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. Πυρρῶτέρω τὰ ἔρη ἀνυψοῦνται πάντες πλέον κυκαῖ, καὶ πλέον καταλυόμενα ὑπὸ τῆς ἀμείγλης. Πόσον ὠραῖον νὰ ζῆ τις εἰς τοιοῦτον τόπον! Αἰσθάνομαι ἀνέκφραστον, γλυκυτάτην θρηνησίαν. Ὁ ἀῆρ εἶναι καθάρσιος καὶ θροσερὸς ὡς φίλημα βρέφους, ὁ ἥλιος θερμὸς καὶ κυανοῦς ὁ οὐρανός. . . Τίνος ἄλλου ἔχομεν ἀνάγκην; Πρὸς τί τὰ πάθη καὶ αἱ ὀρέξεις καὶ ἡ εὐσπλαχνία; . . ἀλλὰ καιρὸς νὰ μεσπῶ εἰς τὴν πατρίδα τῆς Ἑλλάδος, ὅπου συνέρχεται κατὰ πᾶσαν πρῶταν ἕλας σχεδὸν ἡ κοινότης τῆς πόλεως.

Ἀπερχόμενος εἰς τὴν πατρίδα ἀπήνησα καθ' ὁδὸν

διαβάτας τινὰς ἀναβαίνοντας μετὰ κόπου τὸ ἔρος· ἦσαν δὲ οἱ πλείστοι ἐκ τῶν γαιοκτημόνων, ὡς εὐκολον ἦτο νὰ συμπεράνω ἀπὸ τὰ τετραμμένα καὶ παλαιὰ ἐνδύματα τῶν ἀνδρῶν καὶ τὴν ἐπιτετηδευμένην φιλοκαλίαν τῶν γυναικῶν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἔλαι αἱ νέαι τὰς ὁποίας φέρουσιν εἰς τὰ λουτρά ἦσαν ἐκεῖ ἔλαι μὲ ἠτένισαν πολὺ καὶ μὲ πολλὴν περιέργειαν. Κατὰ πρῶτον ὁ ἐκ Πητροπούλεως ἐπανδύτης μου ἠπάτησε τοὺς γονεῖς· ὅτε ὅπως παρετήρησαν μετὰ μικρὸν τὰς ἐπιμιθίας μου ἔστρεψαν μὲ ὑπερηφάνειαν τὴν κεφαλὴν.

Ἀλλ' αἱ γυναῖκες τῶν σημαντικωτέρων ὅσοι διατρίβουσι δι' ἔλου τοῦ ἔτους εἰς τὰ λουτρά, ἐφάνησαν εὐγενέστεραι πρὸς ἐμὲ· αὐταὶ ἀδιαφοροῦσι διὰ τὴν στρατιωτικὴν στολήν, διότι εἶναι συνειδημένοι νὰ εὐρίσκωσιν εἰς τὸν Καύκασον καρδίαν φιλοφρονῶν καὶ νοῦν καλλιεργημένον ὑπὸ τὸ στρατιωτικὸν ἐνδυμα καὶ τὸν πῖλον. Εἶναι δὲ θελατικώταται καὶ θὰ εἶναι ἐπὶ πολὺ, διότι λάτραι διαδέχονται λάτραι, καὶ τοῦτο κατ' ἐμὲ εἶναι τὸ μυστικὸν τῶν θελητήτων αὐτῶν. Οἱ λάτραι οὗτοι ἀποτελοῦσιν ἰδίαν τινὰ τάξιν μετὰ τῶν φριτόντων εἰς τὰ λουτρά· παίζουσι χερσίν, περιπατοῦσιν ἕλιγον, περιποιοῦνται τὰς κυρίας καὶ ἀξιοῦσιν ὅτι στενοχωροῦνται. Εἶναι ἐν γένει οἰηματῖαι καὶ δεικνύουσιν ἄπειρον καταφρόνησιν πρὸς τὰς ἐπαρχιώτιδας, ἐνθυμούμενοι μετὰ πόθου τὰς ἀριστοκρατικὰς συναναστροφάς· τῆς πρωτεύουσας, εἰς τὰς ὁποίας ὅμως δὲν ἐγένοντο ποτὲ δεκτοί.

Τέλος πάντων ἐρῆσα εἰς τὴν πατρίδα. . . Πλησίον αὐτῆς, ἐπὶ τινος πλατείας, κείται μικρὰ οἰκία στεργίζουσα τὰ λουτρά, καὶ βρῶτοτέρω δὲ μικρὰ αἴθουσα ὅπου γίνεται περίπτως ἐσχίαι βρέχρη. Κάτωχοί τινες ἀξιωματικοὶ ἐκάθητο κρατοῦντες δεκανίκια· πολλὰ δὲ κυρία ἐπεριπάτουσιν μὲ ταχύτητα εἰς τὴν πλατείαν ὅπως ἐπιταχύνωσι τὸ ἀπυτέλεσμα τοῦ ὕδατος τὸ ὅποιον ἔχον πίει· καὶ μετὰ τὸ αὐτῶν παρετήρησά τινὰς ἔχι ἀσχήμους. Κίθρα, εἰς ἔδην σκιαζομένην ἀπὸ ἀμπελον, ἐτίθοντα τὸν πῖλον γυναικίς, εἰς ἐκείνων αἰτίνες; ἀγαπῶσι τὴν δικίην μοναχίαν, καὶ πρὸς τὸν πῖλον τοῦτον ἄλλον ὅστις δὲν ἦτο γυναικίσιος. Ἐπὶ τοῦ ἀποτόμου βράχου, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ σκάνωμα τὸ καλούμενον Κιθάρα τοῦ Αἰόλου, ἦσαν πολλοὶ ἐκ τῶν ἀγαπώντων τὰς ἱεράς θέας, διευθύνοντες τὰς διόπτρας πρὸς τὸν Ἥλιον. Κυκασιανὸς ὢν ἐστάθην εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ ὄρους καὶ ἐθαύμαζα τὴν λαμπρὰν ἐκείνην φύσιν. Ἀφῆνης ἤκουσα ὑπισθὲν μου φωνὴν λέγουσαν·

— Ἠέσθην! ἀπὸ πότε εἶδ' ἄν;

Καὶ στραφείς εἶδα τὸν Γρουσνίσκιον, ὅστις τραυματισθείς τὸν πόδα εἶχεν ἐλθεῖ πρὸ μίαν ἐβδομάδα εἰς τὰ λουτρά.

Ὁ Γρουσνίσκιος πρὸ ἐνός μόνον ἔτους ὑπηρετῶν, εἶναι ἔτι ἀνθυκασιπιστής, καὶ φορεῖ, ἐπιδειξίμως μιλῶν ἔνεκεν, χονδρὴν καπόταν στρατιώτου, ἐστολισμένην μὲ μικρὸν σταυρὸν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου. Εἶναι καλοκαμωμένος καὶ ἔχει τὴν ὄψιν μελαγχροίνην καὶ μαθρὴν τὴν κόμην· ὀμοιάζει δὲ εἰκοσιπέντε ἐτῶν ἄν καὶ μόλις εἶναι εἰκοσιετής. ἔχει τὴν κεφαλὴν ὑψηλὰ καὶ ἀδιακόπως στρίβει διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸν μύσκακά του, ἐνῶ διὰ τῆς δεξιᾶς κρατεῖ τὸ δεκανίκιον τοῦ ὀμιλεῖ ταχέως καὶ δυνατὰ, καὶ εἶναι ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἔχουσιν ἐτοιμὸς λαμπρὰς φράσεις διὰ τὰς διαφοροὺς περιστάσεις τοῦ βίου, φράσεις τῶν ὁποίων ἡ καλλιψεία δὲν φθάνει μὲν εἰς τὸ ἀληθὲς κάλλος, περιβάλλει ὅμως αἰσθημάτων παράδοξα, πάθη ἀπαραδειγματίστα καὶ ἔκτακτα κηλίματα. Ἡ μόνη καὶ ἀληθὴς αὐτῶν εὐχρηστικὴ εἶναι νὰ κάμωσιν ἐντύπωσιν· καὶ εἰς τοῦτους προσκολλῶνται αἱ ἐπαρχιώτιδες. Καταντῶσι δ' ἐπὶ τέλους ἡ φιλήσχοι καὶ εὐδαίμονες, ἢ μέθυσοι, ἐνίοτε δὲ καὶ τὰ δύο· τὸ ἐπικρατοῦν πάθος τοῦ Γρουσνίσκου εἶναι ἡ θεατρικὴ ἀπαγγελία· ὁσάκις ἡ ὀμιλία δὲν περιστρέφεται εἰς τὰ συνήθη, οὐ κατασκοπίζει μὲ λόγια, καὶ τὸ κατ' ἐμὲ ποτὲ μου δὲν κατώρθωσα νὰ ἔλθω μετ' αὐτοῦ εἰς συζήτησιν. Δὲν σὲ ἀκούει· δὲν ἀποκρίνεται εἰς ἐκείνο τὸ ὅποιον τῆ λέγεις· μόλις τελειώσης, καὶ αὐτὸς ἀρχίζει ἀτελεύτητον φράσιν, ἡ ὁποία δὲν ἔχει οὐδεμίαν σχέσιν μὲ ὅσα εἶπες, ἀλλ' εἶναι ἐξακολούθησις τῆς πρώτης· ὀμιλίαις του.

Εἶναι ὅμως εὐφροῖς· οἱ σαρκασμοὶ του εἶναι ἰδιόφυθοι, ὅχι ὅμως καὶ πονηροί. Δὲν φοβεῖ κανένα διὰ τῶν λόγων του, διότι ἀσχυροίσι πάντοτε εἰς μόνον ἐκυτόν, ἀγνοεῖ τὰ τρωτὰ μέρη τοῦ ἀνθρώπου. Σκοπὸν δὲ κύριον ἔχων νὰ γείνη ἥρωσ μυστηρίου, τοσοῦτον ἠγωνίσθη νὰ καταπέσει τοὺς ἄλλους ὅτι δὲν ἐπλάσθη διὰ τὰς ἡδονὰς τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ διὰ κηλίματα μυστικὰ καὶ ἀόριστα, ὅστε τὸ ἐπίστευσε καὶ αὐτὸς· ὁ ἴδιος ἰδοῦ διατὶ φέρει ὑπερηφάνους στρατιωτικὴν καπόταν. Ἐννοήσας ὅτι τὸν ἐκατάλαβα δὲν μὲ ἀγαπᾷ, ἄν καὶ φαινόμεθα οἰκειότατοι φίλοι. ἔχει ὄνομα ἀνδρείου· τὸν εἶδα εἰς τὸν πόλεμον στραφογγίζει τὸ ζῆφος, φωνάζει καὶ ὀμοῖ κλειῶν τοὺς ὀφθαλμούς. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἀνδρεία. ἔχω τὴν πεποιθήσιν ὅτι θὰ συναντηθῶμεν ποτὲ εἰς τὸν αὐτὸν δρόμον, καὶ μὲ τρόπον ὅστις θὰ ἀποδῇ ὀλέθριος εἰς ἕνα τῶν δύο.

Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἔλθω εἰς τὸν Καύκασον ἀπὸ ἰδιοτροπίαν, καὶ ὅτι τὴν παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεώς του ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν τοῦ πατρὸς του, ὅλ' εἶπα μὲ σοβαρότητα εἰς τινὰ ὀραίων γειτόνισσιν· ἂ δὲν ὑπάγω νὰ ὑπηρετήσω, ὡς νομίζεις, ὑπάγω ν' ἀποθάνω . . . καὶ τοῦτο . . . διότι . . . (καὶ ὅλ' ἔβαλε τὴν δεξιάν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του) . . . ὅχι δὲν πρέπει

νὰ τὸ μάθης . . . ἡ ἀγγελικὴ σου ψυχὴ θὰ φρίξη . . . τί σὲ μέλει δι' ἐμέ; . . ἢ μπορεῖς νὰ μ' ἐννοήσης; . . .» Καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Εἰς ἐμὲ δὲ εἶπεν ὅτι ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν κατετάχθη εἰς τὸ σύνταγμα Κ. . . δὲν θὰ τὴν μάθη ποτὲ ἄλλος παρ' αὐτῆ. Εἶναι ὅμως εὐχάριστος ὅταν ἀποχωρίζεται τὴν τραγικὴν του καπόταν. Εἶμαι πολλὰ περιεργὸς νὰ τὸν ἴδω πλησίον γυναικῶν· τότε θὰ ζητή, ὑποθέτω, νὰ προσποιητῆ τὴν ἀληθῆ χαρακτῆρά του· τὸν ἠρώτησα πῶς διάγει εἰς τὰ λουτρά καὶ ποίους γνωρίμους ἔχει.

— Ἡ ζωὴ μου, ἀπεκρίθη στεναζῶν, εἶναι πολλὰ δεινὴ. Τὸ πρῶτ' πίνωμεν νερόν καὶ εἰμεθα ἀδύνατοι ὡς ἀβρῶστοι· τὸ βράδυ πίνωμεν κρασί, καὶ εἰμεθα ἀνυπόφοροι ὡς ἄνδρες ὕγεις. ἔχουμεν καὶ μερικὴς γυναικας, ἀλλὰ μικρὰ εἶναι ἡ παραγορία· παίζουσι βίσι, ἐνδύονται ἄσχημα καὶ ὀμιλοῦν κάκιστα γαλλικά. Ἀπὸ τὴν Μόσχαν ἦλθεν ἐφέτος μόνη ἡ πριγκίπισσα Σιγύβσκη μετὰ τὴν κόρην τῆς· ἀλλὰ δὲν τὰς γνωρίζω. Παντοῦ ἡ καπότα μου μὲ κωκοσυσταίνει.

Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ διέβησαν ἔμπροσθέν μου δύο γυναῖκες, ἡ μὲν μεσοκόπος, ἡ δὲ νέκ ὀραίων ἔχουσα τὸ ἀνάστημα. Οἱ πλατεῖς πῖλοι τῶν δὲν μ' ἐπέστρεψαν νὰ ἴδω τὰ πρόσωπά των, εἶδα ὅμως ὅτι ἦσαν ἐνδεδυμένοι κομψότατα. Τῆς νέας μάλιστα τὸ ἦθος ἦτο τόσον εὐγενὲς καὶ παρθενακὸν, ὅστε δὲν εἶνα δυνατὸν νὰ τὸ περιγράψω· ἀφοῦ δὲ διέβη ἔμεινε ἡ ἀνεξήγητος ἐκείνη εὐωδία τὴν ὁποίαν καταλείπουνται κατόπιν αὐτῶν αἱ εὐπρεπεῖς κυρία.

— Ἰδοῦ ἡ πριγκίπισσα Σιγύβσκη καὶ ἡ κόρη τῆς Μαρίας, μὲ εἶπεν ὁ Γρουσνίσκιος. Εἶν' ἐδῶ πρὸ τριῶν ἡμερῶν.

— Ἠξούρεις βλέπω καὶ τὰ ὀνόματά των.

— Καί, ἀπεκρίθη ἐρυθρίασας· τὰ ἤκουσα κατὰ τύχην· δὲν ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ τὰς γνωρίσω. Οἱ ὑπερήφανοι αὐτοὶ εὐγενεῖς θεωροῦν ἡμᾶς τοὺς στρατιωτικοὺς ὡς ἀγροίους. Ἀδιάφορον ἂν ὑπὸ τὴν περικεφαλαίαν εὐρίσκειται πνεῦμα, καὶ ὑπὸ τὴν καπόταν καρδία.

— Ἡ ταλαίπωρος καπότα! ἀνέκραξα μειδιάσας. Ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ ὅστις τὰς ἐπλησίασε καὶ προσφέρει εἰς αὐτάς μὲ ἄπειρον χάριν ποτήριον;

— Εἶναι ὁ ὀραῖος Ἡέθις ἀπὸ τὴν Μόσχαν. Εἶναι χαρτοπαίκτης τοῦ διαβόλου. Ἡ γένεια καὶ τὶ μαλλιά!

— Ἠλέπω, εἶπα, ὅτι σήμερον γνωρίζεις τὸ ἀνθρώπινον γένος . . .

— Καὶ πρέπει διότι . . .

— Τῶντι.

Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ αἱ δύο κυρία διευθύνθησαν πρὸς τὸ μέρος μας· ὁ δὲ Γρουσνίσκιος στηριχθείς δραματικῶς πρὸς εἰς τὸ δεκανίκιον του, μὲ ἀπεκρίθη γαλλιστὶ μὲ δυνατὴν φωνήν·

— Φίλιτάτέ μου, μισώ τους ανθρώπους διὰ νὰ μὴν τοὺς καταφρονήσω. Ἄνευ τούτου ἡ ζωὴ θὰ ἦτον ἀηδιστάτη.

Ἡ δὲ νέα πριγκίπισσα στραφείσα ἠτένισε τὸν βήτορά μου μὲ περιέργειαν. Τὸ βλέμμα της δὲν ἦτο χλευαστικόν, καὶ διὰ τοῦτο συνεχάρην τὸν σύντροφόν μου εἰπόν·

— Ἡ νέα αὕτη εἶναι ὠραιότατη! ἔχει ἀγγέλου μάτι. Τὰ βλέφαρά της εἶναι τόσο μακρὰ, ὥστε αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου δὲν θὰ βλέπουν ποτὲ τὴν κόρην τῶν ὀφθαλμῶν της. . . Μὲ φαίνεται ὅτι τὸ ὠραιότερον ἀρ' ὅσα ἔχει εἶναι αὐτὰ. . . Ἄ! ἔχει καὶ λευκότατα ὀδόντια! διὰ τὴν δὲν ἐμειδίωσεν ἀκούσασα τὴν πομπώδη σου φράσιν;

— Οὐμίλει; διὰ μίαν εὐμορφὴν γυναῖκα, ὑπέλαθε μὲ θυμὸν ὁ Γρουσνίσκος, ὡς νὰ ἦτον ἄλογον.

— Φίλε μου, ἀπεκρίθην μνησθεὶς τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ ὕψος τοῦ καταφρονῶντάς; γυναῖκας διὰ νὰ μὴν τὰς ἀγαπῶ ἄλλως ἢ ζωὴν θὰ κατήντα γελουδίστατον μελόδραμα.

Καὶ χωρισθεὶς ἀπ' αὐτὸν ἐπεριδιέβηκα μισὴν ὥρην μετὰ τῶν δένδρων καὶ τῶν βράχων· ἐπειδὴ δὲ ἤρχισε ζέστη διευθύνθην εἰς τὴν κατοικίαν μου. Διαβίωνων πλησίον τῆς θειώδους πηγῆς, ἐστάθην διὰ νὰ ἀναπνεύσω ὑπὸ τὸ παράρηγμα, καὶ εἶδον σκηνὴν περιέργων· τὰ πρόσωπα δὲ τοῦ δράματος εἶναι τὰ ἐξῆς· ἡ πριγκίπισσα καθήμενη συνομιλεῖ μετ' ἑνὸς ἐκ Μόσχας νέου. Ἡ ὁμιλία ἐφαίνετο σπουδαία. . . ἡ κόρη της περιεφέρετο σκεπτικῶς πλησίον τῆς πηγῆς, καὶ ὁ Γρουσνίσκος ἐστέκετο ὀλίγον μακρὰν αὐτῆς· οὐδεὶς ἄλλος ἦτον ἐκεῖ.

Πησιάσκα· ἔτι πλέον ἐκρίθην ὕψιστον γυνίκα· τοῦ Γρουσνίσκου τὸ ποτήριον εἶχε πέσει εἰς τὴν ἄμμου, καὶ ἕνεκα τοῦ πάσχοντος πυδῶς τοῦ ἐδυσαλεύετο νὰ τὸ λάβῃ. Πύσκα; διαφόρους θέτει· ἔλαβε διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ τὸ σῇ μὲ τὸ δεκανίκιον τοῦ! Τὸ πρόσωπόν του εἰδείκνυσεν ἀδαμονίαν.

Ἡ πριγκίπισσα Μαρία ἔβλεπε ταῦτα καλῆτερά μου. Καὶ πλησιάσασα μὲ εὐαφρότητα πηγαίου πρὸς αὐτὸν, ἐχαμήλωσεν, ἔλαβε τὸ ποτήριον καὶ τὸ ἀπέδωκεν εἰς τὸν Γρουσνίσκον μὲ ἀνεξήγητον χάριν. Ἡ ρυθίσις δὲ πολὺ καὶ ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὴν μητέρα της, ἀλλὰ δὲν τὴν εἶχεν ἰδεῖ. Ὅτε δὲ ὁ Γρουσνίσκος ἠθέλησε νὰ τὴν εὐχαριστήσῃ αὕτη εἶχεν ἤδη μακρυνθῆ. Μετ' ὀλίγον ἀνεχώρησε μὲ τὴν μητέρα της καὶ τὸν νέον τῆς Μόσχας, καὶ ὅτε διεβῆ πλησίον τοῦ Γρουσνίσκου οὐτε αὐτὸν ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν, οὐτε εἶδε τὸ περιπαθὲς βλέμμα μὲ τὸ ὅποιον τὴν παρακολούθησεν ἐνῶ κατέβαινε τὸ βουνόν, ἕως οὗ εἰσέλθον εἰς τινὰ τῶν ὠραιοτέρων οἰκιῶν τῆς πόλεως.

Τότε μόνον παρατήρησεν ὁ Γρουσνίσκος ὅτι ἡμῶν παρών.

— Τὴν εἶδες; ἀνέκραζεν, εἶναι ἀγγελοσ! — Καὶ διὰ τί; ἤρώτησα μὲ μεγίστην ἀδιαφορίαν.

— Πῶς; δὲν εἶδες; — Εἶδα, εἶδα, σ' ἔδωκε τὸ ποτήρι σου. Ἐάν τις τῶν φυλάκων εὕρισκετο ἐκεῖ, θὰ ἔκαμνε τὸ ἴδιον καὶ μὲ περισσοτέραν μάλιστα προθυμίαν, διότι θὰ ἤλπίζε νὰ τὸν φιλοδοξήσῃ. Ἐννοῶ διὰ τί σὲ ἐλυπήθη τόσον ἐστραβομουτζούνιαζες ὅταν ἐπατούσες τὸ πληρωμένον σου πόδι!

— Καὶ δὲν ἐσυγκινήθης ὅταν εἶδες τὴν ὠραίαν ψυχὴν της; ζωγραφίζομένην εἰς τὸ πρόσωπόν της;

— Τὴ ἀληθεία ὄχι.

Ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἔλεγα τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἤθελα νὰ τὸν πεισματώσω. Εἶχα τὸ πάθος τῆς ἀντιλογίας. Ὅλος μου δὲ ὁ βίος ὑπῆρξε σειρά ἀντιφάσεων ἐλευθέρων εἰς τὴν καρδίαν καὶ εἰς τὸ πνεῦμά μου· ἀλλὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι αἰσθημα ὄχι πολλὰ ἐντυμὸν ἐξυπνίσθη εἰς τὴν καρδίαν μου, τὸ αἰσθημα τῆς ζήλιας. Λέγω καθυρὰ τὴν λέξιν αὕτην, διότι ἔγω τὴν συνήθειαν νὰ μὴ προσποιώμαι. Δὲν εἶμαι ὅμως διόλου παράδοξον ἂν νέος προσβάλλεται βλέπων ὠραίαν γυναῖκα προτιμῶσεν ἄλλον. Καταβάντες ἀπὸ τὸ βουνὸν σιωπηλοὶ, διεβήμεν πλησίον τῆς οἰκίας τῆς πριγκίπισσας καὶ εἶδον τὴν νέαν εἰς τὸ παράρημον. Ὁ Γρουσνίσκος σφίγγας τὸν βραχίονά μου ἐβίβη πρὸς αὐτὴν βλέμμα εἰς ἐκείνων τὰ ὀπίσθια δὲν κἀμνοσι καμμίαν ἐντύπωσιν εἰς τὰς γυναῖκας. Ἰδὼν καὶ ἐγὼ αὐτὴν μὲ τὴν διόπτραν μου, παρατήρησα ὅτι ἐγέλασε καὶ ἀργίσθη διὰ τὴν αὐθαδειάν μου, πῶς ἀξιοματικῶς τοῦ Κανκᾶσου τολμᾷ νὰ στρέψῃ τὸν ὀφθαλμὸν πρὸς πριγκίπισσαν τῆς Μόσχας! . . .

Ἡρώτην τινὰ ἦλθεν εἰς τὴν κατοικίαν μου ὁ ἱατρὸς, ὅστις εἰ καὶ Ῥώσος, ὀνομάζεται Βέρνερ· τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι παράδοξον· ἐγνώρισά ποτε Γερμανὸν καλούμενον Βόανωφ.

Ὁ Βέρνερ εἶναι ἄνθρωπος ἀξιοσημείωτος· εἶναι σκεπτικὸς καὶ ὑλιστῆς ὡς πάντες σχεδὸν οἱ ἱατροὶ, εἶναι δὲ καὶ ποιητὴς ἐν ταυτῷ, ποιητῆς καὶ εἰς τὰς πράξεις καὶ εἰς τοὺς λόγους χωρὶς ὅμως νὰ γράψῃ ἐπὶ ζωῆς του δύο στίχους. Γελά πολλά συνεχῶς περὶ τῶν ἀσθενῶν του, ἀλλὰ τὸν εἶδα καὶ ἂν κλαίῃ δι' ἀποθνήσκοντα στρατιώτην. Πτωχὸς ὡν φαντάζεται ἐκατομμύρια! καὶ ὅμως οὐτε βῆμα θὰ ἔκαμνε διὰ νὰ κερδήσῃ χρήματα· τὸν ἴσως λέγοντα ὅτι ὁ ἀπένεμε προθυμότερον ὑπερσεῖται εἰς ἐχθρὸν ἢ εἰς φίλον, διότι τὸ μισὸς αὐξάνει κατὰ λόγον τοῦ μεγαλείου τῆς ψυχῆς τοῦ ἀντιπάλου. Ἡ γλώσσά του εἶναι δικτακτικὴ, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰκις παρέστησεν ἀνθρώπους τυμῶν ὡς μωροὺς. Οἱ ἀντιζήλοί του ἱατροὶ, εὐθανοῦντες αὐτὸν διασπείρουσιν ὅτι ἐπερίπαιξε τοὺς ἀξέφωτους του, καὶ οὕτω ἡ ὑπόληψίς του, ἂν καὶ

ἔπροσπαθήσαμεν νὰ τὴν ὑποστηρίξωμεν, ἔπεσε διὰ παντός.

Τὸ ἐξωτερικόν του κατὰ πρώτην ὄψιν εἶναι ἀρκετὰ δυσάρεστον· ὅταν ὅμως παρατηρήσῃ εἰς τὸ πρόσωπόν του τὴν εἰκόνα τῆς ἰσχυρᾶς καὶ δεδοκιμασμένης ψυχῆς του εὐχαριστεῖται. Ἐνίοτε αἱ γυναῖκες ἀγαπῶσιν ὡς τρελλὰ τοὺς ἀνθρώπους τούτους, καὶ δὲν ἀνταλλάσσουν τὴν ἀσχημίαν αὐτῶν μὲ τὸ ὠραιότερον καὶ ἀνθηρότερον πρόσωπον. Καὶ τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι αἰσθάνονται τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς. Διὰ τοῦτο ἴσως οἱ ὁμοιῶντες τὸν Βέρνερ τὰς ἀγαπῶσι τόσο.

Εἶναι δὲ μικρὸς τὸ ἀνάστημα, ἰσχυρὸς καὶ ἀδύνατος ὡς παιδίον· ἔχει, ὡς ὁ Βάυρον, τὸν ἕνα πόδα βραχύτερον τοῦ ἄλλου, καὶ τὴν κεφαλὴν μεγίστην ὡς πρὸς τὸ λοιπὸν σῶμά του· ἡ κόμη του εἶναι κοντὴ, καὶ αἱ καταφανεῖς ἀνωμαλίαι τοῦ κρανίου του καταδεικνύουσιν εἰς τὸν φρενολόγον ἀνωθείτους κλίσεις· οἱ μικροὶ καὶ μέλανες ὀφθαλμοὶ του, ἀνήσυχοι πάντοτε, φαίνεται ὅτι θέλουσι νὰ διαπεράσωσι τὴν καρδίαν σου. Τὸ ἐνδομά του εἶναι καθαρῶτατον, καὶ εἰς τὰς ζήλιας, νευρώσεις καὶ μικρὰς χειρᾶς του φέρει πάντοτε χειρότατα. Ὁ ἐπιπόνητος, ὁ λαίμαργος καὶ τὸ ἐσκακάρδιον εἶναι μαῦρα. Ταχέως ἐγνώρισά τὸν ἱατρὸν τὴν ἀνθρώπου ἦτο· καὶ ἐγείναμεν φίλοι, διὰ τὸν λόγον πρὸ πάντων ὅτι δὲν εἶμαι ἐπιδεικτικὸς φίλιος. Ἐκ δύο φίλων ὁ εἰς εἶναι πάντοτε φίλος τοῦ ἑτέρου· ἐγὼ δὲν ἐπιθυμῶ γὰρ εἶμαι οὔτε δούλος οὔτε κύριος. Πλὴν τούτου εἶμαι πλούσιος καὶ ἔχω ὑπερτάτα. . . Ἰδοὺ δὲ πῶς ἔγινε φίλος τοῦ· τὸν ἀπήτησα εἰς Σ. . . μετὰ τὸ νέον· περὶ τὸ τέλος δὲ τῆς συναναστροφῆς ἡ συνομιλία ἔλαβεν τινὰ φιλοσοφικὸν χαρακτῆρα· τὸ ἀντικείμενον ἦτο περὶ βεβαιότητος, καὶ ἕκαστος ἔλεγεν ὅτι ἦτο βέβαιος περὶ τούτου ἢ τοῦ ἄλλου πράγματος.

— Τὸ κατ' ἐμὲ, εἶπεν ὁ ἱατρὸς, περὶ ἑνὸς μόνου εἶναι βέβαιος.

— Περὶ τίνος; ἠρώτησα, ἐπιθυμῶν νὰ μάθω τὴν γνώμην ἀνθρώπου σιωπήσαντος ἕως τότε.

— Ὅτι ὁ ἀποθάνω.

— Ἐγὼ ὅμως εἶμαι βέβαιος περὶ περισσοτέρων πραγμάτων· εἶμαι βέβαιος καὶ ὅτι ἐγενήθη.

Ὅλοι ἐνόμισαν ὅτι λέγομεν ἀνοσιεῖας, καὶ ὅμως ἐλέγομεν φρονημώτατα. Ἐκτοτε πολλὰκις συνητήθημεν, καὶ ἐσυζητήσαμεν ἀφηρημένα ἀντικείμενα, ἕως οὗ ἐπέισθημεν ὅτι ἀμφοτέρω ἐπροσπαθοῦμεν ν' ἀκατίσωμεν ἀλλήλους. Καὶ ἀτανύσαντες ἀλλήλους, ὡς ἄλλοτε οἱ Ῥωμαῖοι μάντιες, κατ' ἄ λέγει ὁ Κικέρων, ἐπέδωθμεν εἰς ἀσβεστον γέλωτα.

Ἢμῶν λοιπὸν ἐξήλωμένος εἰς τὸ ἀνἀκλινητὸν μου, παρατηρῶν μὲ προσοχὴν τὴν ὀροφὴν ὅτε εἰσῆλθεν ὁ Βέρνερ· ἀπέθεσεν εἰς τινὰ γωνίαν τὴν βράβδον του, ἐκάθησεν εἰς θρανίον, ἐχαμήλη καὶ μὲ εἶπεν

ὅτι ἦτο πολλὴ ζέστη. Ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην ὅτι μὲ ἠγόχλου οἱ μυαί· καὶ μετὰ ταῦτα ἐσιωπήσαμεν.

— Ἡξέουσι, εἶπα ἐπὶ τέλους, ἱατρὲ μου ὅτι χωρὶς τρελοῦς ὁ κόσμος θὰ ἦτον ἄνοστος; . . . Ἰδοὺ εἶμεθα δύο φρόνιμοι ἄνθρωποι, ἠξέουμεν ὅτι ἠμποροῦμεν νὰ συζητήσωμεν περὶ πολλῶν πραγμάτων, ἀλλὰ δὲν συζητοῦμεν ποτέ. Ἐνοεῖζομεν ἀμειβόμενα τὰ μυστικά μας, μὴ λέξιν ἀποκαλύπτει ὀλοκληρον ἱστορίαν, καὶ διακρίνομεν τὴν ἀρχὴν ἐκάστου τῶν αἰσθημάτων μας διὰ μέσου τοῦ τριπλοῦ τοῦ καλύμματος. Εἰς ἡμᾶς τὸ λυπηρὸν εἶναι γέλωτον, καὶ εἶμεθα ἐν γένει ἀδιάφοροι πρὸς πᾶν ὅτι ἀφορᾷ τοὺς ἄλλους. Ἐν μόνον μέσον μᾶς μένει, νὰ λέγωμεν νέαν· εἶπέ με λοιπὸν, ἱατρὲ.

Καὶ ταῦτα εἰπόν ἔκλισε ὡς κεκοπιτικῶς τοὺς δ-φθαλμοὺς καὶ ἐχαμήλη.

Μετὰ πολλὴν δὲ σκέψιν ὁ ἱατρὸς ἀπεκρίθη·

— Εἰς τὸν τραγέλαφόν σου αὐτὸν εὕρισκω καὶ μίαν ιδέαν.

— Δύο.

— Κίπέ με τὴν μίαν καὶ ἐγὼ σὲ λέγω τὴν ἄλλην.

— Πολλὰ καλλὰ, ἔρχισε ἕμεις πρῶτος σὺ.

— Ἐπιθυμῶ νὰ λάβῃς πληροφορίας περὶ τίνος ἐλοούσης ἐδῶ ἐσχάτως, ἢ ὅποια ἔχει τὸν νοῦν της εἰς σέ;

— Βλέπω, ἱατρὲ, ὅτι δὲν ἔχομεν πλέον ἀνάγκην νὰ ὁμιλοῦμεν, διότι ἀναγιγνώσκωμεν εἰς τὰς καρδίαις μας.

(Ἐπεταὶ συνέχαια.)

Η Θ Ο Ι Η Σ Ι Σ .

Ἐπιτομή

ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ.

Ἐπὶ τῆς ἀλλοτῆς καιρῶς, τῶν νεαρῶν μου χρόνων, Ὅποτε Ὀλίφης καὶ κλαυθμοὶ καὶ στεναγμοὶ ἐκ πόνου Ὡς τὰρα δὲν καθίστανον τὰς ὄρας μου πικράς. Ὅποτε ἐνητένιζον τὸ βλέμμα ἀναστῆλλον Πρὸς τὸ παρὸν τὸ μειδίαν, οὐδὲν πρὸς τὸ μέλλον Κ' ἐβόωνον πλήρεις, ἐδνυγῆς, ποτήριον χαράς. Κ' ἐγὼ ποτε ἠγάπησα μετ' αἰσθημάτων θεῶν Κ' ἀνέπνευσα τοῦ Ἑρωτος ε' ἀράματα μεθῶν Ἐπὶ γελίον πλάσματος ὠραίου καὶ ἄγροῦ. Κ' ἐγὼ εἰς τὰς ἀγκάλας μου τὰς ἡδὴ ψυχρανθείσας Κ' ἀπὸ τῆς λήθης τὰς πικρὰς γύνους κἀλυφθείσας Ἐνείσφιζα ἐννοσιῶν Ἄγγελον τ' Ὀυρανῶν. Κ' ἐγὼ πολλὰκις πάλλουσα μετὰ σπογγῆς μεγάλης Ἠσθάνθη τὴν καρδίαν μου ἐπὶ καρδίᾳ ἄλλης Ὅμοιος ὑπὸ ἔρωτος παλλούσης τρυφερῶς. Κ' ἐγὼ δι' ἐν μειδίαν ἢ μόνον δι' ἐν ὀλίγον Ἀσμένους ποτε ἔγνων ε' ὀρμητικὸν μου αἶμα Ὅ ἡδὴ εἰς τὰς φλέβας μου κατέψυξ' ὁ καιρὸς.

Πλήν φεῦ! τὰ πάντα ἔσθεσαν ἢ ἐπελοῦσα λήθη.
 Ἦ φλέγουσα καρδία τῆς εἰς πάγουσ μετεβλήθη,
 Τοῦς πρώτους ἀπολέσασα νεκρικοῦς παλμοῦς.
 Κ' ἤδη αὐτὴ ἀνάληγτος ἀντὶ εὐδαιμονίας
 Ποσειδίου ἰσχύειον θαλάσσιον καὶ πικρίας
 Ἐ τοῦς φλογεροῦς μου καὶ θαυθεῖς προσφέρει σφραγισμοῦς.
 Τοῦς παρελθόντους χαίρατε ὄνειροι παρελθόντες,
 Σαῖς οἴτινες τὰς νέας μου ἡμέρας μειδιῶντες
 Μὲ κλάδους συναπέλεκετε μυρσίνης καὶ βόδιος.
 Τὰ βόδια τῆς νεότητος κ' οἱ κλάδοι τῆς μυρσίνης
 Ἀπέβλασαν πᾶν ἄρμικα τερπνῶν μακρῶν ἐκαίνης
 Καὶ μαραμμένα καὶ ὠχρὰ πίπτουν ἐπὶ τῆς γῆς.

—000—

Ε Φ Υ Γ Ε Σ.

Ἐφυγες... κ' ἔγινε ζῶφος δι' ἐμὲ τὸ φῶς μακρῶν σου
 Κ' ἄχρους εἶν' ἢ ζωὴ μου στερημένη τὴν σκιάν σου.
 Ὅλ' ἢ πλάσας ἐκαλόφθη ὑπὸ πάλου νεκροσύμου
 Κ' εἰς τὸ κέντρον καινοσύας, ὡς εἰς κέντρον ζῶ ἐρήμου
 Δ' ἔμεν ἢ γῆ δὲν ἔχει γαρῶν πλεῖον οὐδὲμικον
 Πέρι μου δὲν βλέπω πλεῖον εἰρή, ἄλλοις τρικυμίας,
 Εἰρή ὄφουσσον ὄφουσι, εἰμὴ πάλαιος θαλάσσιον
 Καὶ γυροῖς γαρῶς ἡμέρας καὶ γυροῖς ἐλπιδῶν βίου.
 Ἦ νεότης μου ἢ πρώτη ἤδη φεῦ! ἀπεμακρύνθη,
 Καὶ ὡς ἀπὸ ἑνα κλάδου σιωπηλοῦς τῆς ἀνθή,
 Πρὶν ἀνθήσασιν ἀκόμη ἐυτελεῖς συνεσταλμένα
 Φύλλον πίπτουσι πρὸς φύλλον, ὄσμη καὶ νεκρομένη.
 Οὕτως ἔλα τῆς ζωῆς μου καταβρέβουσι αἱ ἐλπίδες
 Καὶ περὶ ἐμὲ δὲν μένουσι εἰμὴ ὀλίγοι φροντίδες.

Ἐφυγες... ἀλλὰ ὁ νοῦς μου μετὰ τοῦς περιοδεῖσι
 Κ' ἔγνη σου ὁ ὀφθαλμὸς μου πανταχῶ ἔδω θηρεῖται.
 Νὰ, ὑπὸ βόδια ἀνευρίσκω τὴν πνοήν σου τὴν γλυκεῖαν
 Κ' εἰς τὴν αὔραν τῆς φουφῆς σου τὴν μελωδικὴν μαγεῖαν
 Ἦ τις ἄλλοτε ποσάσις καθιστάσασα τὰ πάθη
 Τὰ κινεῖσασα θιαῖσις στῆς καρδίας μου τὰ βόθη.
 Ἀλλὰ μέτρη τὴν ἡμέραν σου συναγῶς, πλανῶμαι ἤδη
 Παρὰ τὸ δουράτιόν σου ἢ καρδία μου νὰ τῆρ
 Προσδοκῶ τὸ φάντασμα σου κ' ἀπὸ πᾶν μου ὄμμα πάλαι.
 Σὲ ἀνέστησασα μακροῦθεν ἄλλου εὐτυχῆς ἀγκάλῆς,
 Κ' ὡς ἢ ἥλιος ὄπισταν ὑπὸ μαύρα κρυβῆ νύκτῃ
 Κατηρῆς τὴν φύσιν Ἐλην ὁ ὄρεζων περιπέσει,
 Οὕτω καὶ τὰ μέρη σουτὰ ἀπ' ἧς ἔφυγες ἡμέρας
 Στέφονται ὑπὸ ἀθόμου καὶ θαρραῖς ἀτυμωταίρας!...

Ἐφυγες πρὸς ἄλλας γῆρας, πρὸς τὸν ἦχον φουφῆς ἄλλης
 Πλήν ποτὲ φιλείας τόσον διαπύρου καὶ μεγάλῃς
 Παλμοῦς οἷσι εἰς ἐκείνας μ' ἐξέριπτον τὰς συγκινήσεις
 Εἰς καρδίαν ποτὲ ἄλλου, ὦ! ποτὲ δὲν ὄ ἀπαντήσης!
 Κ' ἀφοῦ φύγη τῆς γαρῶς σου ἢ ἐπικαιροῦς μαγεῖα
 Καὶ ὁ θῶς ἦρῃς ἔτι οὕτε βόδια οὕτε λα
 Εἰς τὰ θέρη τῶν ἀφύρων ἀκαυθύνουσι τοῦ συναγῆι
 Ἀλλ' ἀσθῆνους τοῦν κεντρίον ὀλαστῆς ὀλίφουσι παράγαι
 Κ' ἢ ζωὴ πρὸς ἦν φεμένη τρέχεις τῶρα καὶ γελῶσα
 Ἦδῃς ἔτι δὲν ἐγγύεται τῶσα θάλαγγτρα ὑπὸ στα
 Εἰς τοῦς νέους σου ὄνειρους ποτὲ ἦσαι ἐφαντάσθης
 Ὅτε θὰ νοήσης τότε... φθῆ, πόσον ἐλάνθασθης.
 Ὅτ' ἀνοήτης... πλήν ἐξώρας,—εἰς τὸ ζωηρῶν σου στήθος
 Ὅτ' ἐπικαίεται τῆς Μοίρας ἀδυσώπητος ὁ λῦος!...

—000—

Ο Χ Ε Ι Μ Ω Ν.

Ἐσίγησεν ἢ ἀπῆλθον, ἀπῆλθον ἢ φλοιομήλα
 Κι' ἀπὸ τῶν κλάδων πρὸ πολλοῦ ἀπέβρευσαν τὰ φύλλα
 Ἀνάρπαστα συλεῖματα τῆς τάλμης τοῦ βορῆα.
 Ἦθη πυκναὶ καλύπτουσι τὰ ἔρη αἱ χιόνες
 Ἦς πέφμα καλύματα ὡς νεκρικοῦς σινδόνες
 Ἐκτεταμέναι εἰς νεκροῦ τὰ μέλη τὰ ψυχρά.

Οἱ μωροφόροι ζέφυροι, ἢ φύσις ἢ γελῶσα
 Τοῦς φθινοπώρου τοῦ τερπνοῦ τὰ θάλαγγτρα τὰ τόσα
 Τὰ πάντα ὡς ὑπ' ἰσχυροῦ ἐτάκησαν πυρός.
 Ἦδῶ ὁ χειμῶν, — τὸν ὀλοστον στήν φύσιν ἐπιφέρων
 Τὰ πάντα κατενάρκωσεν ὁ χιονόθριξ γέρων
 Ὑπὸ τὴν ὀλίφην τῆς σκληρῆς καὶ παγερῆς χειρῆς.

Βορῆας εἰς τὰς ὑέλους μου ἀκάθεκτος προσπνέει
 Ἦνθῃ βροχῆς βυάκιον τὴν στέγην διαβρέβει
 Τῶν κεραιμίδων μεταδὲ ἀρμονικῶς ἡχῶν.
 Καὶ βορῆας ἔμους καὶ βροχῆ μ' ἠδύνουσι ἀφῶτου
 Ὅ χρόνος μοῦ παρέσυρε τοῦ ἔρωτος τοῦ πρώτου
 Τὴν ἀφατον οὐδὲμικον στὸν θιαῖον τῶν βόδι.

Ἐπὶ θρανίον μαλοσσοῦ πλησίον τῆς ἐστίας
 Καθήμενος ἠδύνουμαι τῶρα τὰς τρικυμίας
 Ν' ἀκούσι νὰ συγκυρῶνται στὰ σκότη τῆς νυκτός,
 Καὶ Ὅμηρον στὰς γυροῦς μου εὐαστάζων ἢ Λιόχρον
 Τὴν φαντασίαν νὰ πληρῶ διὰ σκηρῶν ποιικλίων
 Ἐνθῇ παρῆκα ἢ χιῶν στοιβάζεται ἐκτός.

Ἐ τῆς Ἰρῆας τῶρ ἠδύνουμαι ἐθῶς τὰς πεδιόδας
 Τὸν Ποιητὴν ν' ἀκαλοῦσθῃ, μὲ τοῦ νοῦς τὰς ὀφθῆς
 Φωνεῖσασα καλλιπεπῶς τὴν μάχην τὴν σφοδρῶν,
 Κ' ἀντὶ πολιτικῆς κλαγγῆς, ἀντὶ τερῶν μάχης
 Ἀντὶ τῶν πρὸς τὸν Ἰκτωρα κλυομένων τῆς Ἀυδρομάχης
 Ἦδύνουμαι συρῶντα ν' ἀκούσι τὸν βορῆαν.

Ν' ἀναπλῶ ἠδύνουμαι εἰκόνα φιλῆν τέλος,
 Ἦς τ' ὄνομα στὰ ὀτὰ μου ὡς μουσικόν τι μέλος,
 Ἦς ἀνοή οὐράνιος ἀρμονικῶς ἡχῆ.
 Καὶ ὡς τοῦτο τ' ὄνομα — τὸ ὄνομα ἐκείνης,
 Προφέρου ἔτι ὡς ἐμὸν ἐν ὠρῃ ἀφροσύνης,
 Τὰ ὄνειρά μου νὰ κολῶ ἐξώθεν ἢ βροχῆ.

Σ. Σ.

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

τυπογραφικῶν παρανομαμάτων ἐν τῷ προη-
 γουμένῳ 303 σφ.λαδιῶ.

—000—

Σελ. 370, στήλ. β', στίχ. 1. Ἀνάγνωθι Ἰκάριον.—
 Ἀδτῶθ. στίχ. 42. Ἀνάγνω. Ἰσπουριδός. — Ἀδτῶθ.
 στίχ. 48. Ἀνάγνω. γερῶμενα Ἀργοναυτικά. — Σελ.
 371, στήλ. α', στίχ. 4. Ἀνάγνω. Ἦδ' ὡς. — Ἀδτῶθ.
 στίχ. 36. Ἀνάγνω. τῆς Κυρίας »

—000—